

25-05-28901-26

Номер в Єдиному реєстрі
стратегічної екологічної оцінки

ЗВІТ ПРО СТРАТЕГІЧНУ ЕКОЛОГІЧНУ ОЦІНКУ
ДОКУМЕНТУ ДЕРЖАВНОГО ПЛАНУВАННЯ
РЕГІОНАЛЬНОГО ПЛАНУ УПРАВЛІННЯ ВІДХОДАМИ
ХАРКІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ ДО 2035 РОКУ

Зміст

Назва розділу	Стор.
Вступ	3
1. Зміст та основні цілі документа державного планування, його зв'язок з іншими документами державного планування	7
2. Характеристика поточного стану довкілля, у тому числі здоров'я населення, та прогнозні зміни цього стану, якщо документ державного планування не буде затверджено (за адміністративними даними, статистичною інформацією та результатами досліджень)	13
3. Характеристика стану довкілля, умов життєдіяльності населення та стану його здоров'я на територіях, які ймовірно зазнають впливу (за адміністративними даними, статистичною інформацією та результатами досліджень)	62
4. Екологічні проблеми, у тому числі ризики впливу на здоров'я населення, які стосуються документа державного планування, зокрема щодо територій з природоохоронним статусом (за адміністративними даними, статистичною інформацією та результатами досліджень)	72
5. Зобов'язання у сфері охорони довкілля, у тому числі пов'язані із запобіганням негативному впливу на здоров'я населення, встановлені на міжнародному, державному та інших рівнях, що стосуються документа державного планування, а також шляхи врахування таких зобов'язань під час підготовки документа державного планування	76
6. Опис наслідків для довкілля, у тому числі для здоров'я населення, у тому числі вторинних, кумулятивних, синергічних, коротко-, середньо- та довгострокових (1, 3-5 та 10-15 років відповідно, а за необхідності – 50-100 років), постійних і тимчасових, позитивних і негативних наслідків	90
7. Заходи, що передбачається вжити для запобігання, зменшення та пом'якшення негативних наслідків виконання документа державного планування.	96
8. Обґрунтування вибору виправданих альтернатив, що розглядалися, опис способу, в який здійснювалася стратегічна екологічна оцінка, у тому числі будь-які ускладнення (недостатність інформації та технічних засобів під час здійснення такої оцінки).	102
9. Заходи, передбачені для здійснення моніторингу наслідків виконання документа державного планування, у тому числі для здоров'я населення.	107
10. Опис ймовірних транскордонних наслідків для довкілля, у т.ч. для здоров'я населення	119
11. Резюме нетехнічного характеру інформації, розраховане на широку аудиторію	120
12. Перелік виконавців звіту про стратегічну екологічну оцінку	121

Вступ

На сучасному етапі розвитку суспільства все більшого значення у міжнародній, національній і регіональній політиці набуває концепція збалансованого (сталого) розвитку, спрямована на інтеграцію економічної, соціальної та екологічної складових розвитку. Поява цієї концепції пов'язана з необхідністю розв'язання екологічних проблем і врахування екологічних питань в процесах планування та прийняття рішень щодо соціально-економічного розвитку країн, регіонів та населених пунктів. Стратегічна екологічна оцінка стратегій, планів та програм дає можливість зосередитися на всебічному аналізі можливого впливу планованої діяльності на довкілля та використовувати результати цього аналізу для запобігання або пом'якшення екологічних наслідків в процесі стратегічного планування.

Стратегічна екологічна оцінка (далі – СЕО) – це новий інструмент реалізації екологічної політики, який базується на простому принципі: легше запобігти негативним для довкілля наслідкам діяльності на стадії планування, ніж виявити та виправляти їх на стадії впровадження стратегічної ініціативи.

Метою СЕО є забезпечення високого рівня охорони довкілля та сприяння інтеграції екологічних факторів і підготовці планів і програм з метою забезпечення збалансованого (сталого) розвитку.

В Україні створені передумови для імплементації процесу СЕО, пов'язані з розвитком стратегічного планування національної практики застосування екологічної оцінки.

Нормативно-правова база проведення СЕО в Україні

Основними міжнародно-правовими документами щодо проведення СЕО є: Протокол про стратегічну екологічну оцінку до Конвенції про оцінку впливу на навколишнє природне середовище у транскордонному контексті (Конвенція ЕСПО), ратифіковано Верховною Радою України (від 01.07.2015 №562-VIII), та Директива 2001/42/ЄС про оцінку впливу окремих планів і програм на навколишнє природне середовище, імплементація якої передбачена Угодою про асоціацію між Україною та ЄС.

Засади екологічної політики України визначені Законом України «Про основні засади (Стратегії) державної екологічної політики на період до 2030 року» (схвалено Верховною Радою України 28 лютого 2019 року). В цьому законі СЕО згадується в основних інструментах реалізації державної екологічної політики. Тобто стратегічна екологічна оцінка та оцінка впливу на довкілля – дасть змогу запобігти негативному впливу на навколишнє природне середовище та встановити відповідність запланованої чи здійснюваної діяльності нормам і вимогам законодавства про охорону навколишнього природного середовища, раціональне використання і відтворення природних ресурсів, забезпечення екологічної безпеки тощо.

СЕО в Україні здійснюється на основі принципів законності та об'єктивності, гласності, участі громадськості, наукової обґрунтованості, збалансованості інтересів, комплексності, запобігання екологічній шкоді, довгострокового прогнозування, достовірності та повноти інформації у проекті документа, міжнародного екологічного співробітництва.

Закон України «Про стратегічну екологічну оцінку» регулює відносини у сфері оцінки наслідків для довкілля, у тому числі для здоров'я населення, виконання документів державного планування та поширюється на документи державного планування, які стосуються сільського господарства, лісового господарства, рибного господарства, енергетики, промисловості, транспорту, поводження з відходами, використання водних ресурсів, охорони довкілля, телекомунікацій, туризму, містобудування або землеустрою (схеми) та виконання яких передбачатиме реалізацію видів діяльності (або які містять види діяльності та об'єкти), щодо яких законодавством передбачено здійснення процедури оцінки впливу на довкілля (у відповідності до вимог Закону України «Про оцінку впливу на довкілля»), або які вимагають оцінки, зважаючи на ймовірні наслідки для територій та

об'єктів природно-заповідного фонду та екологічної мережі (далі – території з природоохоронним статусом).

Об'єкт СЕО і рівень планування

Об'єкт стратегічної екологічної оцінки – Регіональний план управління відходами Харківської області до 2035 року (далі – РПУВ) це документ державного стратегічного планування, що містить комплекс взаємопов'язаних завдань і заходів, узгоджених за строками та ресурсним забезпеченням з усіма задіяними виконавцями, спрямованих на забезпечення сталого управління відходами в регіоні з урахуванням принципів співробітництва місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування, сформованих на підставі оцінки поточного стану сфери управління відходами та розроблених моделей..

В умовах повномасштабного вторгнення рф на територію України та введення в Україні воєнного стану (Указ Президента України від 24.02.2022 № 64 «Про введення воєнного стану в Україні») РПУВ розроблений виходячи з реальних можливостей, наявних даних щодо показників області за попередній період, програм і проєктів.

Головною метою РПУВ Харківської області є забезпечення сталого та ефективного управління відходами в Харківській області шляхом розробки та впровадження заходів зменшення утворення відходів, сприяння підготовці відходів до повторного використання, рециклінгу і відновлення та оптимізації інфраструктури збирання, перевезення, відновлення та видалення відходів для запобігання або зменшення їх негативного впливу на довкілля та здоров'я людей, а також для швидкого подолання негативних наслідків у сфері управління відходами, спричинених повномасштабною збройною агресією російської федерації проти України.

Стратегічна екологічна оцінка РПУВ дає можливість зосередитися на всебічному аналізі можливого впливу планованої діяльності на довкілля та здоров'я населення, а також використовувати результати цього аналізу для запобігання або пом'якшення екологічних наслідків в процесі стратегічного планування.

Задля забезпечення високого рівня охорони довкілля та сприяння інтеграції екологічних факторів у підготовку ДДП з метою забезпечення збалансованого (сталого) розвитку території Харківської області, ТОВ НТВК «УКРАЇНА» розроблено Звіт про стратегічну екологічну оцінку документу державного планування Регіонального плану управління відходами Харківської області до 2025 року.

Розробка Звіту здійснювалася в рамках Шведсько-української програми WM4U «Посилення управління побутовими відходами в Україні», що фінансується урядом Швеції через Шведське агентство міжнародного розвитку та співробітництва (SIDA) та впроваджується Шведською асоціацією з управління відходами та переробки (Avfall Sverige) у партнерстві з міжнародним підрозділом Шведської асоціації місцевих влад і регіонів (SALAR International). Бенефіціарами Програми визначено Міністерство відновлення, транспорту та інфраструктури України та Міністерство економіки та довкілля України. Програма реалізується у 2024 - 2027 роках.

Рівень планування – місцевий.

СЕО та стадії її здійснення

Стратегічна екологічна оцінка виконується відповідно до Закону України «Про стратегічну екологічну оцінку». Звіт про стратегічну екологічну оцінку документу державного планування розробляється відповідно до Методичних рекомендацій із здійснення стратегічної екологічної оцінки документів державного планування, затверджених Наказом Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України від 18.10.2023 № 705, в обсягах, визначених вимогами статті 11 Закону України «Про стратегічну екологічну оцінку».

Оцінка проводилась паралельно з підготовкою РПУВ.

Для розробки СЕО передбачається:

- проведення аналізу існуючих матеріалів щодо стану довкілля;
- проведення аналізу існуючих даних, моніторингу стану довкілля для даної місцевості за минулі роки;
- статистичний аналіз стану навколишнього середовища за минулі роки.

Запропонована методологія проведення СЕО, як і методологія розроблення самого Плану, складається з шести етапів:

Етап 1. Підготовчий

Етап 2. Визначення сфери охоплення СЕО

Етап 3. Оцінка екологічної ситуації на території області

Етап 4. Проведення СЕО (оцінка запропонованих заходів щодо впливу на довкілля та відповідність національним і регіональним екологічним цілям)

Етап 5. Розроблення документації з СЕО та передача на затвердження

Етап 6. Моніторинг фактичного впливу реалізації Програми на довкілля

Слід зазначити, що у СЕО визначаються умови для реалізації видів діяльності або об'єктів, щодо яких законодавством передбачено здійснення процедури оцінки впливу на довкілля (у тому числі щодо визначення місцезнаходження, розміру, потужності або розміщення ресурсів), ймовірні наслідки від такої діяльності та об'єктів, інше.

Під час підготовки звіту про СЕО в якості джерела необхідної інформації будуть використовуватися нормативно-правові акти, матеріали щорічних доповідей про стан довкілля та соціально-економічне становище, матеріали науково-дослідних робіт, архівні матеріали, відкриті дані з офіційних веб-сайтів.

В зв'язку з тим, що стратегічні рішення завжди приймаються в умовах дефіциту інформації, закрити всі прогалини в рамках СЕО неможливо, да і це не має практичного сенсу. Частина важливих досліджень, Методичними рекомендаціями із здійснення стратегічної екологічної оцінки документів державного планування, затвердженими Наказом Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України від 18.10.2023 № 705, рекомендується перенести на більш низькі рівні планування, в тому числі на рівень реалізації конкретної планованої діяльності, що визначена вимогами Закону України «Про оцінку впливу на довкілля».

Передбачається проведення цільового аналізу та буде здійснена оцінка наслідків реалізації ДДП.

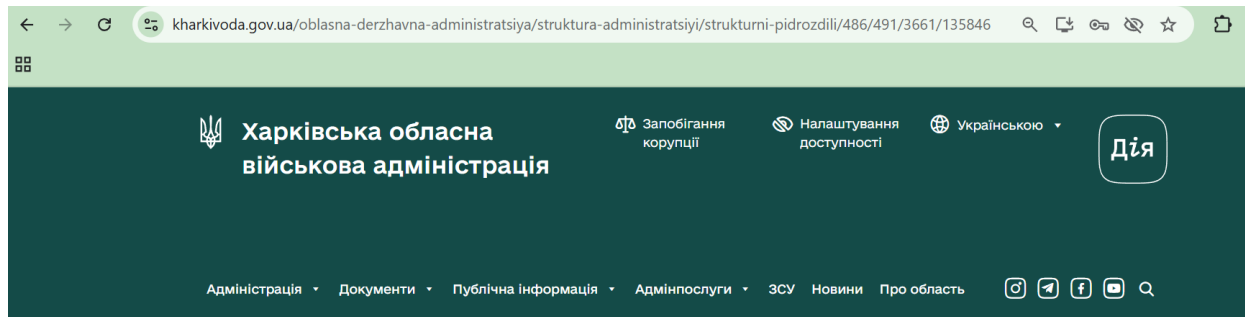
Забезпечення доступу та врахування думки громадськості під час розроблення ДДП та здійснення СЕО

В рамках проведення процедури стратегічної екологічної оцінки ДДП «Регіонального плану управління відходами у Харківській області до 2035 року» складено заяву про визначення обсягу стратегічної екологічної оцінки.

Департаментом захисту довкілля та природокористування Харківської обласної державної (військової) адміністрації забезпечується вільний доступ громадськості до документів протягом усього строку громадського обговорення в приміщенні Департаменту за адресою: м. Харків, майдан Свободи, буд. 5, Держпром, 4-й під'їзд, 7-й поверх.

Відповідно до вимог Закону України «Про стратегічну екологічну оцінку», з метою одержання та врахування зауважень і пропозицій громадськості Замовником ДДП оприлюднено заяву про визначення обсягу СЕО проєкту документу державного планування «Регіонального плану управління відходами у Харківській області до 2035 року» шляхом розміщення на офіційному веб-сайті Харківської обласної державної

адміністрації на сторінці Департаменту захисту довкілля та природокористування, з яким можна ознайомитися за посиланням <https://kharkivoda.gov.ua/oblasna-derzhavna-administratsiya/struktura-administratsiyi/strukturni-pidrozdili/486/491/3661/135846> та в Єдиному реєстрі стратегічної екологічної оцінки за номером № 25-05-28901-26 від 26.05.2026.

Головна > Обласна військова адміністрація > Структура адміністрації > Структурні підрозділи
> Департамент захисту довкілля та природокористування > Поточна діяльність > 2026 рік

Заява про визначення обсягу стратегічної екологічної оцінки проєкту Регіональний план управління відходами у Харківській області до 2035 року

Рисунок 1. Місце розміщення заяви про визначення обсягу СЕО проєкту ДДП «Регіонального плану управління відходами Харківської області до 2035 року» на сторінці Департаменту захисту довкілля та природокористування на офіційному вебсайті Харківської обласної державної (військової) адміністрації.

Протягом строку громадського обговорення заяви про визначення обсягу стратегічної екологічної оцінки (10 календарних днів) звернень, зауважень та пропозицій від громадян не надходило.

Заяву про визначення обсягу стратегічної екологічної оцінки ДДП було розміщено в Єдиному реєстрі стратегічної екологічної оцінки за номером № 25-05-28901-26 від 26.05.2026 для розгляду органами виконавчої влади, що реалізують державну політику у сфері охорони навколишнього природного середовища та у сфері охорони здоров'я.

В листі від 03.06.2026 № 03.02-19/1525 від Департаменту захисту довкілля та природокористування Харківської обласної військової адміністрації отримано пропозиції стосовно визначення обсягу дослідження та рівня деталізації інформації, що має бути включена до Звіту про стратегічну екологічну оцінку, та визначена низка питань, яким необхідно приділити увагу під час виконання стратегічної екологічної оцінки. Надані пропозиції були враховані під час здійснення СЕО та підготовки звіту, у відповідності до вимог діючого природоохоронного законодавства, Закону України «Про стратегічну екологічну оцінку» та з урахуванням «Методичних рекомендацій із здійснення стратегічної екологічної оцінки документів державного планування», затверджених Міністерством екології та природних ресурсів України.

Листом від 03.06.2026 № 08-09/175 Департамент охорони здоров'я Харківської обласної військової адміністрації надав зауваження і пропозиції до заяви про визначення обсягу стратегічної екологічної оцінки проєкту ДДП.

1. Зміст та основні цілі документу державного планування. Його зв'язок з іншими документами державного планування.

Стратегічна екологічна оцінка розроблена для проєкту ДДП, а саме для «Регіонального плану управління відходами Харківської області до 2035 року», з метою реалізації заходів та проєктів, спрямованих на усунення та пом'якшення дії чинників, шкідливих для навколишнього природного середовища та здоров'я населення, забезпечення екологічної безпеки, відтворення та підтримання у належному стані природних ресурсів області.

Регіональний план управління відходами Харківської області до 2035 року – це документ державного стратегічного планування, що містить комплекс взаємопов'язаних завдань і заходів, узгоджених за строками та ресурсним забезпеченням з усіма задіяними виконавцями, спрямованих на забезпечення сталого управління відходами в регіоні з урахуванням принципів співробітництва місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування, сформованих на підставі оцінки поточного стану сфери управління відходами та розроблених моделей.

Метою РПУВ Харківської області є забезпечення сталого та ефективного управління відходами в Харківській області шляхом розробки та впровадження заходів зменшення утворення відходів, сприяння підготовці відходів до повторного використання, рециклінгу і відновлення та оптимізації інфраструктури збирання, перевезення, відновлення та видалення відходів для запобігання або зменшення їх негативного впливу на довкілля та здоров'я людей, а також для швидкого подолання негативних наслідків у сфері управління відходами, спричинених повномасштабною збройною агресією російської федерації проти України.

Внаслідок бойових дій, в першу чергу, потерпають земельні ресурси від забруднення та засмічення, атмосферне повітря – від щоденних викидів внаслідок вибухів, водні об'єкти, лісові ресурси, тваринний світ, природно-заповідний фонд – від ворожої техніки та навмисного знищення. Головними екологічними проблемами, що мають відношення до РПУВ, є: розвиток системи управління відходами.

Постановка цілей є основою ефективного планування системи управління відходами. Вони мають мобілізувати як органи влади, відповідальні за впровадження системи поводження з відходами, так і громадян, без яких прогрес у сфері управління відходами є неможливим. При цьому поставлені цілі мають бути цілком реалістичними та доступними з точки зору інвестиційних та експлуатаційних витрат всієї системи.

З огляду на вищенаведене визначено наступні пріоритетні цілі:

- Удосконалення інституційної структури, зміцнення кадрового потенціалу та підвищення обізнаності населення у сфері управління відходами.
- Покращення організаційної системи та розвиток інфраструктури збирання, перевезення та оброблення побутових відходів.
- Підвищення ефективності та екологічної безпечності функціонування інфраструктури оброблення відходами промисловості.
- Розвиток системи управління відходами будівництва та знесення.
- Забезпечення якісного функціонування системи управління медичними відходами.
- Створення системи управління та забезпечення роботи об'єктів відновлення небезпечних відходів.
- Розбудова інфраструктури управління транспортними засобами, строк експлуатації яких закінчився.
- Налагодження та розбудова інфраструктури управління відходами, що біологічно розкладаються.

В процесі стратегічної екологічної оцінки РПУВ розглянуті та проаналізовані документи, що містять екологічні цілі, а також заходи і завдання у сфері охорони здоров'я: Закон України «Про основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року» (який набрав чинності 01.01.2020). Аналіз відповідності завдань ДДП цілям екологічної політики та соціально-економічного розвитку наведено в таблиці 1.1.

Аналіз ДДП «Регіональний план управління відходами Харківської області до 2035 року»

З метою забезпечення цілісності системи планування регіонального розвитку РПУВ враховує положення програмних документів, які діють на державному та регіональному рівнях, та екосистемний підхід і удосконалення системи інтегрованого екологічного управління та врахування екологічної складової під час розроблення і затвердження ДДП.

РПУВ розробляється з урахуванням завдань та положень інших документів державного планування, а саме:

- Державної стратегії регіонального розвитку на 2021 – 2027 роки, затвердженої постановою Кабінету Міністрів України від 05.08.2020 № 695 (зі змінами);
- Стратегії розвитку Харківської області на 2021–2027 роки (зі змінами), схваленої рішенням Харківської обласної ради від 27 лютого 2020 року № 1196-VII (в оновленій редакції від 24 квітня 2025 року);
- Цілей сталого розвитку України до 2030 року, затверджених Указом Президента України від 30 вересня 2019 року № 722;
- Розпорядження Кабінету Міністрів України від 20.10.2021 № 1363-р «Про схвалення Стратегії екологічної безпеки та адаптації до зміни клімату на період до 2030 року» та від 30.05.2024 № 483-р «Схвалення Стратегії формування та реалізації державної політики у сфері зміни клімату на період до 2035 року і затвердження операційного плану заходів з її реалізації у 2024-2026 роках»;
- Національної стратегії управління відходами в Україні до 2030 року (розпорядження КМУ від 08.11.2017 року за № 820-р);
- Національного плану управління відходами до 2033 року, затвердженого розпорядженням Кабінету Міністрів України від 27 грудня 2024 р. № 1353-р;
- вимог Порядку розроблення та затвердження регіональних планів управління відходами, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 30.06.2023 № 667;
- Водної стратегії України на період до 2050 року та плану її реалізації у 2022 - 2024 роках, схвалених розпорядженням Кабінету Міністрів України від 09.12.2022 № 1134;
- Рамкова директива № 2008/98/ЄС Європейського парламенту та Ради від 19 листопада 2008 року «Про відходи та скасування деяких директив»;
- Директива Ради № 1999/31/ЄС від 26 квітня 1999 року «Про захоронення відходів»;
- Директива № 2006/21/ЄС Європейського парламенту та Ради від 15 березня 2006 року «Про управління відходами видобувних підприємств, та якою вносяться зміни до Директиви 2004/35/ЄС»;
- Директива № 94/62/ЄС Європейського парламенту та Ради від 20 грудня 1994 року «Про упаковку та відходи упаковки»;
- Директива № 2012/19/ЄС Європейського парламенту та Ради від 4 липня 2012 року «Про відходи електричного та електронного обладнання (ВЕЕО)»;
- Директива № 2006/66/ЄС Європейського парламенту та Ради від 6 вересня 2006 року «Про батареї і акумулятори та відпрацьовані батареї і акумулятори».

Регіональних програм:

Комплексна Програма охорони навколишнього природного середовища в Харківській області на 2021–2027 роки, затверджена рішенням Харківської обласної ради від 24.12.2020 № 24-VIII.

Комплексна обласна програма «Здоров'я Слобожанщини» на 2026 – 2028 роки, рішення обласної ради від 24 грудня 2025 року № 1357-VIII, спрямована насамперед, для пільгових або соціально особливих контингентів, передбачає конкретні заходи щодо удосконалення матеріально-технічної бази закладів охорони здоров'я, що відносяться до спільної власності територіальних громад сіл, селищ, міст області, медичних закладів, що надають медичну допомогу первинного рівня, а також, що належать до комунальної власності окремих територіальних громад Харківської області або до їх спільної власності.

Серед основних заходів РПУВ щодо реалізації пріоритетних завдань, що можуть мати безпосередній вплив на довкілля, можна виділити:

- Впровадження системи роздільного збирання ресурсоцінних відходів;
- Оновлення матеріально-технічної бази для збирання побутових відходів, у т.ч. роздільного збирання ресурсоцінних відходів;
- Будівництво сміттєперевантажувальних станцій;
- Будівництво сміттєпереробних комплексів;
- Створення ділянок компостування біовідходів;
- Припинення експлуатації діючих полігонів та звалищ побутових відходів;
- Проведення рекультивації полігонів та звалищ побутових відходів;
- Створення об'єктів (майданчиків) оброблення відходів будівництва та знесення;
- Створення нових об'єктів (термічного) відновлення медичних відходів та інше.

Таблиця 1.1. Аналіз відповідності визначених цілей охорони довкілля щодо виявлених проблем в інших актах законодавства

Сфери охорони довкілля	Основні виявлені проблеми, пов'язані з проєктом ДДП	Стратегічні цілі інших актів законодавства, які мають відношення до виявлених проблем
Атмосферне повітря	Можливе створення джерел викиду в атмосферне повітря від підприємств та можливе збільшення автотранспорту в районі провадження заходів та проєктів РПУВ.	Основні засади (стратегія) державної екологічної політики України на період до 2030 року. Поліпшення екологічної ситуації та підвищення рівня екологічної безпеки. Зменшення обсягу викидів загальнопоширених забруднюючих речовин: стаціонарними джерелами на 25 відсотків від базового рівня. Визначення цільових показників вмісту небезпечних речовин в атмосферному повітрі, зокрема для важких металів, неметанових летких органічних сполук, завислих часток пилу (діаметром менше 10 мікрон) та стійких органічних забруднюючих речовин з метою їх врахування при встановленні технологічних нормативів викидів

		забруднюючих речовин стаціонарними джерелами забруднення. Досягнення безпечного для здоров'я людини стану навколишнього природного середовища.
Водні ресурси	Можливе створення нових суб'єктів водоспоживання та водовідведення під час проведення заходів та проєктів РПУВ.	Поліпшення екологічної ситуації та підвищення рівня екологічної безпеки. Реформування сфери охорони та відтворення вод, раціонального використання водних ресурсів. Реконструкція існуючих та будівництво нових очисних споруд з метою зниження на 15 відсотків рівня забруднення вод забруднюючими речовинами (насамперед органічними речовинами, сполуками азоту і фосфору), а також зменшення на 20 відсотків (до базового року) скиду недостатньо очищених стічних вод.
Земельні ресурси	Вплив на ґрунтовий покрив при будівельних роботах, антропогенна трансформація рельєфу внаслідок проведення заходів та проєктів РПУВ.	Поліпшення екологічної ситуації та підвищення рівня екологічної безпеки. Забезпечення повного врахування природоохоронних вимог під час вирішення питань щодо зміни цільового призначення земельних ділянок для розміщення об'єктів будівництва.
Управління відходами	Накопичення значних обсягів відходів на території області, наявність та експлуатація полігонів і звалищ, що не повною мірою відповідають сучасним екологічним та санітарним вимогам, недостатня кількість сучасних об'єктів інфраструктури управління відходів, а також потенційне збільшення антропогенного навантаження на довкілля.	Поліпшення екологічної ситуації та підвищення рівня екологічної безпеки. Мінімізація утворення, сортування, переробка або захоронення відходів. Збільшення в 1,5 рази обсягу заготівлі, утилізації та використання відходів як вторинної сировини.

Цільовий аналіз ДДП

При проведенні цільового аналізу формується перелік цілей з охорони довкілля, у тому числі здоров'я населення, і здійснюється подальший аналіз проєкту ДДП на відповідність цим цілям.

Перелік цілей з охорони довкілля, у тому числі здоров'я населення, необхідних для проведення цільового аналізу, формуються на етапі визначення обсягу СЕО.

На етапі складання звіту про СЕО проводиться аналіз основних елементів проєкту ДДП на його відповідність цілям з охорони довкілля, у тому числі здоров'я населення. Якщо проєкт ДДП включає певні заходи, важливо оцінити відповідність цих заходів цілям з охорони довкілля, у тому числі здоров'я населення.

Таблиця 1.2. Аналіз відповідності визначених цілей охорони довкілля, у тому числі здоров'я населення з основними елементами проєкту ДДП.

Цілі з охорони довкілля, у тому числі здоров'я населення	Проєкт РПУВ
1. Дотримання законодавства у сфері охорони атмосферного повітря.	З метою покращення стану атмосферного повітря в області РПУВ розглядається можливість зменшення викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря за рахунок впровадження заходів по охороні атмосферного повітря, а також зі зменшення кількості полігонів та звалищ побутових відходів та оновлення парку спецавтотранспорту для перевезення побутових та ресурсоцінних відходів.
2. Запобігання забрудненню водних ресурсів.	РПУВ не передбачає збільшення обсягів скидів забруднених вод у поверхневі води. А навпаки рекультивація та приведення до відповідності існуючих МВВ, реконструкція контейнерних майданчиків сприятиме недопущенню погіршення якості поверхневих та підземних вод
3. Запобігання забрудненню земельних ресурсів (грунтів).	Основними заходами РПУВ щодо недопущення та зниження ризику забруднення ґрунтів є очищення території від вибухових речовин та пристроїв, відходів руйнації в населених пунктах області та інші
4. Безпечне управління відходами.	Основним напрямком роботи у сфері управління відходами залишається вирішення питання забезпечення повного збирання відходів для подальшої обробки (переробки) на спеціалізованих підприємствах. З метою покращення існуючої ситуації із розміщенням та захороненням побутових відходів на території області РПУВ запроваджено ряд заходів.
5. Забезпечення збереження біорізноманіття	Реалізація рішень РПУВ запланована за межами територій та об'єктів природно-заповідного фонду Екологічної та Смарагдової мереж, їх охоронних зон, земель природно-заповідного фонду України.
6. Охорона здоров'я населення, покращення санітарних умов проживання	РПУВ не передбачається реалізація заходів, що можуть призвести до негативного впливу на життя і здоров'я населення та існуючу інфраструктуру. Зокрема заходи зі зменшення кількості полігонів та звалищ побутових відходів позитивно вплине на санітарні умови проживання населення на території області

Ключові завдання Регіонального плану. РПУВ містить комплекс суспільних, інституційних, технічних, екологічних, освітніх заходів, що реалізують державну та регіональну політику у сфері управління відходами:

1. Управлінсько-організаційні завдання

Створення кластерної системи управління відходами.

Розроблення місцевих планів управління відходами для кожної громади з урахуванням логістики, кількості населення й обсягів відходів.

Забезпечення моніторингу, контролю та звітності щодо утворення, збирання, перевезення, оброблення й видалення відходів.

2. Екологічно орієнтовані завдання

Закриття та рекультивація несанкціонованих і небезпечних сміттєзвалищ, які становлять загрозу для водних ресурсів, повітря і ґрунтів.

Будівництво нових полігонів та сміттєперевантажувальних станцій (СПС) відповідно до екологічних норм, із системами збору фільтрату та дегазації.

Відновлення деградованих земель після рекультивації полігонів.

Попередження забруднення поверхневих і підземних вод через створення гідроізоляційних шарів на полігонах.

3. Технологічні завдання

Створення сучасних об'єктів механіко-біологічної обробки (МБО) та компостування органічних відходів.

Впровадження системи роздільного збирання та сортування відходів.

Видалення біовідходів та енергетичне використання біогазу з полігонів.

Впровадження технологій знезараження медичних і небезпечних відходів.

4. Освітні та інформаційні завдання

Підвищення екологічної свідомості населення через кампанії, шкільні програми, медіа.

Навчання персоналу підприємств і комунальних служб принципам циркулярної економіки. Формування культури зменшення споживання і повторного використання ресурсів.

Зміст РПУВ орієнтований на покращення стану благоустрою населених пунктів, підвищення рівня екологічної безпеки, забезпечення санітарного та епідеміологічного добробуту населення, а також на створення передумов для залучення коштів бюджетів усіх рівнів, інвестиційних ресурсів, кредитного фінансування та міжнародної технічної допомоги.

РПУВ охоплює всі види діяльності, що пов'язані з управлінням відходами на території Харківської області, і розробляється на десятирічний період з переглядом кожні чотири роки з дати набрання ним чинності.

Таким чином, заходи та проекти, які заплановані ДДП «Регіональним планом управління відходами Харківської області до 2035 року», відповідають екологічним цілям, встановленим на національному та регіональному рівнях. ДДП враховує їх і пропонує комплекс заходів, спрямованих на їх виконання.

Враховуючи географічне розташування об'єкту стратегічної екологічної оцінки, при затвердженні та впровадженні ДДП «Регіональним планом управління відходами Харківської області до 2035 року» запропоновані заходи та проекти не матимуть транскордонного впливу.

2. Характеристика поточного стану довкілля, у тому числі здоров'я населення, та прогнозні зміни цього стану, якщо документ державного планування не буде затверджено (за адміністративними даними, статистичною інформацією та результатами дослідження)

Територія, що розглядається ДДП «Регіональний план управління відходами Харківської області до 2035 року» – Харківська область, одна із 24 адміністративних областей України.

Область розташована на північному сході України на межі лісостепової та степової фізико-географічних зон та займає південно-західну окраїну Середньоруської височини. За природно-кліматичними умовами територію області можна розділити на дві зони: лісостепову – це центральні, північні і західні райони і степову – південні і східні райони.

Територія області має зручну географічну конфігурацію. На сході Харківська область межує з Луганською, на південному сході – з Донецькою, на південному заході – з Дніпропетровською, на заході та північному заході – з Полтавською і Сумською областями України; на півночі та північному сході – з белгородською областю російської федерації. Таким чином, регіон є прикордонною територією.

Особливості соціально-економічного розвитку – вигідне географічне розташування та наявний природно-ресурсний потенціал, що сприяють прискореному соціально-економічному розвитку Харківської області, унаслідок чого вона займає важливе місце в економіці України. Недолік географічного розташування – безпосередня близькість до країни-агресора, внаслідок чого область щоденно потерпає від обстрілів.

До складу Харківської області входить 7 адміністративних районів, 18 міст, в тому числі 7 обласного значення (Харків, Ізюм, Куп'янськ, Лозова, Люботин, Златопіль, Чугуїв), 226 селищ, 1508 сіл.

З перших днів війни орієнтовно до 40% території Харківської області були захоплені та тимчасово окуповані російськими військами. Із найбільших міст під тимчасовою окупацією перебували міста Балаклія, Вовчанськ, Ізюм та Куп'янськ. В ході контрнаступальної операції більшу частину окупованої території Харківської області було звільнено у вересні 2022 року, включаючи міста Балаклія, Ізюм та Куп'янськ. Місто Куп'янськ перебуває на межі між окупаційною армією та Збройними силами України.

На момент підготовки РПУВ Харківської області частина її території продовжувала представляти собою територію активних бойових дій. Зокрема, бойові дії продовжувались в 4 районах області – Ізюмський, Куп'янський, Харківський та Чугуївський і охоплювали частини території 9 ТГ – Борівської селищної, Великобурлуцької селищної, Вільхуватської сільської, Вовчанської міської, Дворічанської селищної, Кіндрашівської сільської, Куп'янської міської, Липецької сільської та Петропавлівської сільської ТГ.

Більшість території Харківської області розташована на Східноєвропейській рівнині. Основні форми рельєфу Східноєвропейської рівнини в межах Харківської області складають вирівняні ділянки поверхні різних за висотою рівнів: слабо похилена Середньоросійська височина – на півночі; Лівобережно-Придніпровська низовина – на заході; Донецький кряж – на півдні; Донецька терасова рівнина – у середній, зниженій частині території краю.

Рельєф області – рівнинно-хвилястий, розчленений річковими долинами, балками та схилівими ярами. Загальний похил поверхні спрямований на південь (південний захід і південний схід). Абсолютні висоти коливаються від 236 м (у відрогах Середньоросійської височини, на північний захід від Золочіва) до 59 м (у заплаві Сіверського Донця, на межі Харківської та Донецької областей). Відносні висоти досягають значних величин у долинах великих річок - до 50-100 м та навіть до 150 м (у долині Сіверського Донця).

Рисунок 2.1 Фізична карта південно-східної частини України

На південному сході області тягнуться відроги Донецького кряжа, його поверхня сильно розчленована ерозією. Трапляються окремі високі ділянки, що нагадують гори-останці, такі як гора Кременець поблизу міста Ізюм.

Західну та південно-західну частину області займає Полтавська низовинна рівнина (висоти до 200 м), виділяються невеликі форми рельєфу, що утворюються на місцях просідання лісових порід. На схилах переважає яружно-балковий рельєф, а в місцях, де річки підмивають високі береги, розвиваються зсуви.

Сучасними процесами рельєфоутворення, характерними для Харківської області, є зсуви, западини, вимоїни, розростання ярів під тиском господарської діяльності людини.

Територію області перетинають магістральні залізні і шосейні дороги, через які вона має вихід до Донбасу, Криму, Кавказу, до портів Чорного, Азовського і Балтійського морів, до багатьох індустріальних центрів за межами України.

Природно-ресурсний потенціал Харківської області складається з мінеральних, водних, земельних, лісових, фауністичних і природно-рекреаційних ресурсів.

У Харківській області головними природними ресурсами є земельні та мінеральні. Загальна площа земель у регіоні становить 3141,8 тис. га, у тому числі сільськогосподарських угідь – 2411,3 тис. га (76,7 % загальної площі земель).

Мінерально-сировинна база регіону на 37,6 % складається з паливно-енергетичних корисних копалин (газ, нафта, конденсат, кам'яне та буре вугілля), на 50,7 % – з сировини для виробництва будівельних матеріалів, решту становить сировина кольорових металів (рудопрояви срібла, родовища германію, розсіпні родовища титан-цирконієвих руд), мінеральні підземні води.

Рівнинність території, наявність байрачних лісових ділянок (ліси й інші лісовкриті площі складають 13,6 % території) та схилів різної експозиції забезпечують можливість вирощування в області культур з різними агрокліматичними вимогами.

У межах Харківської області нараховуються понад 150 різновидів ґрунтів. Майже половину регіону займають чорноземи звичайні. Вони охоплюють величезні масиви на схід від м. Харкова, займаючи північно-східну частину території області. Південна половина Харківської області зайнята чорноземами звичайними та чорноземами слабко- і середньогумусними. В окремих місцях регіону зустрічаються малогумусні чорноземи зі

слабкою структурою. Поряд з типовими чорноземами, але на значно меншій площі, сформувались солонцюваті та лугові чорноземи.

Територія Харківської області приурочена до басейнів рік Сіверського Донця та Дніпра. Басейн Сіверського Донця складає 75% території області, басейн Дніпра – 25%.

Ріка Сіверський Донець – головна водна артерія Харківщини – є притокою Дону, на території області ця річка несе свої води протяжністю 375 км (загальна її довжина 1 053 км). Її основні притоки на території області – ріки Оскіл, Уди, Берека, Харків, Лопань, Сухий Торець, Балаклійка, Вовча, Великий Бурлук та ін.

У межах області налічується 36 озер загальною площею близько 2,5 тис. га. Якнайбільше їх в долині р. Сіверський Донець. Як правило, всі озера річкового походження, мають витягнуту форму й невеликі глибини (2-3 м). Найкрупнішим є озеро Лиман, розташоване біля селища Лиман, Чугуївського району. Воно має 7,5 км в довжину і 2,7 км завширшки; середня глибина – 2 м. Озеро використовується як джерело водопостачання крупної електростанції – Зміївської ТЕС ПАТ «ЦЕНТРЕНЕРГО».

Окрім природних озер, на території області налічується 1910 ставків загальною площею більше 6 тис. га. Вони використовуються для потреб водопостачання і зрошування, рибного господарства, а також відпочинку населення.

На території області створено 50 водосховищ з сумарним об'ємом 1526 млн. м³. Найкрупніші з них Червонооскільське (478 млн. м³), Печенізьке (400 млн. м³), а також Краснопавлівське (410 млн. м³), яке є однією з ланок водогосподарської системи водопостачання Донбасу і Харківщини по каналу Дніпро – Донбас.

Живлення озер, ставків й водосховищ здійснюється, головним чином, за рахунок весняних річкових паводків. Джерельні й атмосферні води в їх живленні грають підсобну роль.

Клімат

Клімат Харківської області помірно континентальний. Формується у результаті взаємодії трьох основних факторів, що створюють клімат: сонячної радіації, циркуляції атмосфери і характеру підстилаючої поверхні. Оскільки довжина території області з заходу на схід незначна і коливання висот невеликі, варіація клімату даної території не істотна.

У Харкові літо тепле та мінливо хмарне, а зима довга, морозна, сніжна, вітряна та переважно хмарна. Протягом року температура зазвичай коливається від -8°C до 27°C і рідко опускається нижче -19°C або вище 33°C.

Теплий сезон триває 3,7 місяці, з 17 травня по 9 вересня, із середньою добовою максимальною температурою вище 21°C. Найспекотнішим місяцем року є липень, із середньою максимальною температурою 26°C та мінімальною 16°C.

Холодний сезон триває 3,9 місяця, з 18 листопада по 13 березня, із середньою денною максимальною температурою нижче 3°C. Найхолоднішим місяцем року є січень із середньою мінімальною температурою -8°C та максимальною -3°C.

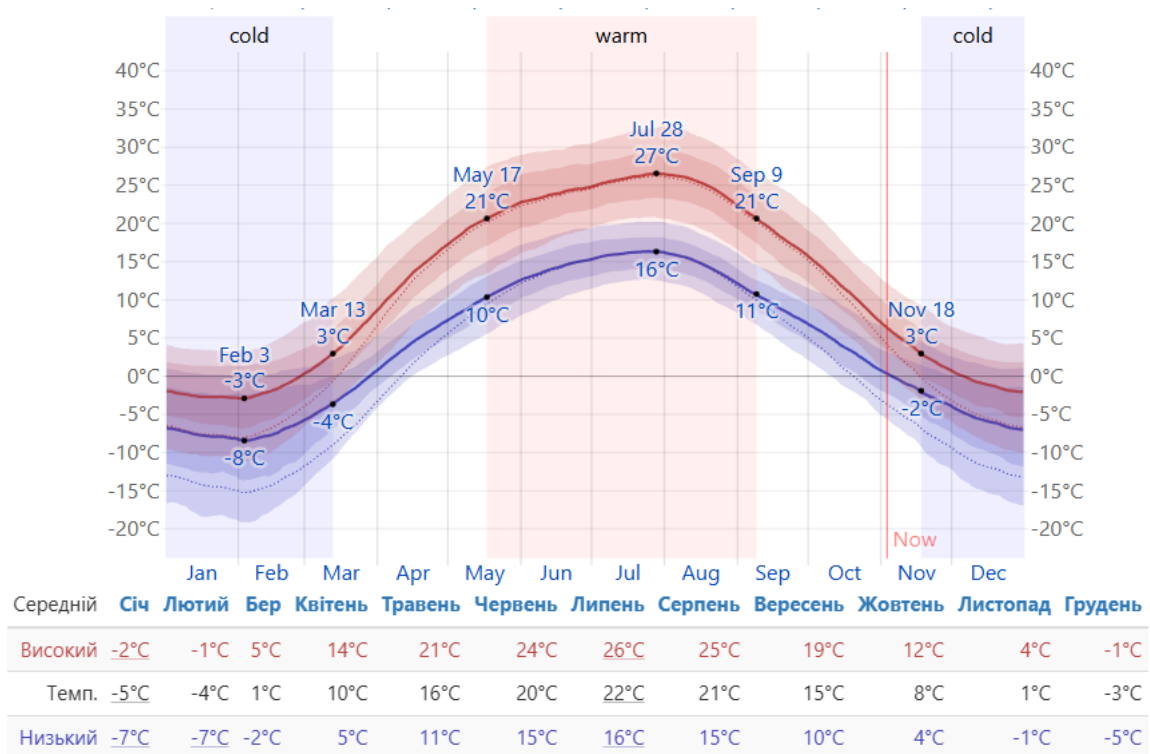

Рисунок 2.3 Графік коливання температур на території міста Харків за 2025 рік

У Харкові середній відсоток неба, вкритого хмарами, зазнає значних сезонних коливань протягом року.

Ясніша частина року починається приблизно 24 квітня і триває 5,7 місяців, закінчуючи приблизно 15 жовтня. Найяснішим місяцем року є липень, протягом якого в середньому 69% часу небо ясне, переважно ясне або мінлива хмарність.

Хмарніша частина року починається приблизно 15 жовтня і триває 6,3 місяці, закінчується приблизно 24 квітня. Найхмарнішим місяцем року є січень, протягом якого в середньому 74% часу небо вкрите хмарами або переважно хмарно.

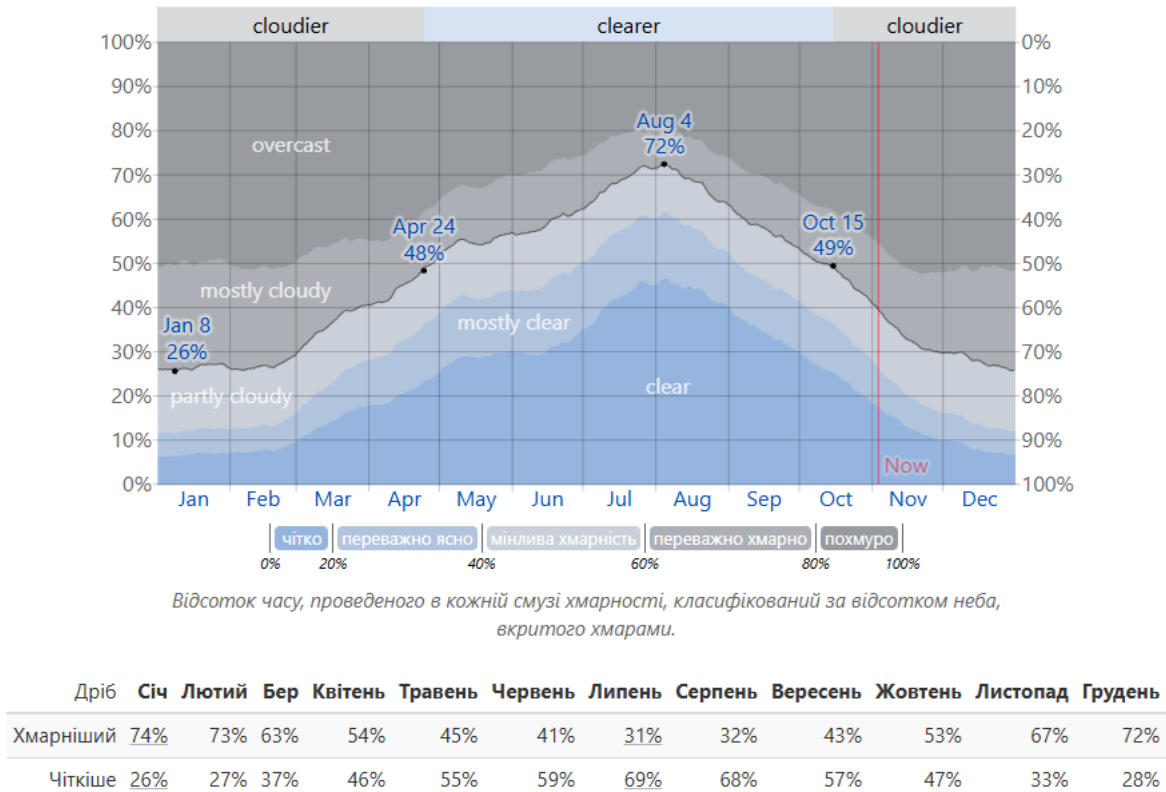

Рисунок 2.4 Графік хмарності на території міста Харків за 2025 рік

Вологий сезон триває 2,1 місяця, з 16 травня по 18 липня, з ймовірністю понад 22% того, що певний день буде вологим. Місяцем з найбільшою кількістю вологих днів є червень, із середньою кількістю 8,2 днів із щонайменше 1,00 міліметра опадів.

Сухіший сезон триває 9,9 місяців, з 18 липня по 16 травня. Місяць з найменшою кількістю вологих днів – жовтень, із середньою кількістю 5,2 днів із кількістю опадів щонайменше 1,00 міліметра.

Найбільше дощів буває протягом 10 місяців, з 28 лютого по 1 січня. Місяцем з найбільшою кількістю дощових днів є червень, із середньою кількістю 8,2 дня.

Найбільше снігу буває 1,9 місяця, з 1 січня по 28 лютого. Найбільше снігових днів спостерігається в січні, в середньому 2,7 дня.

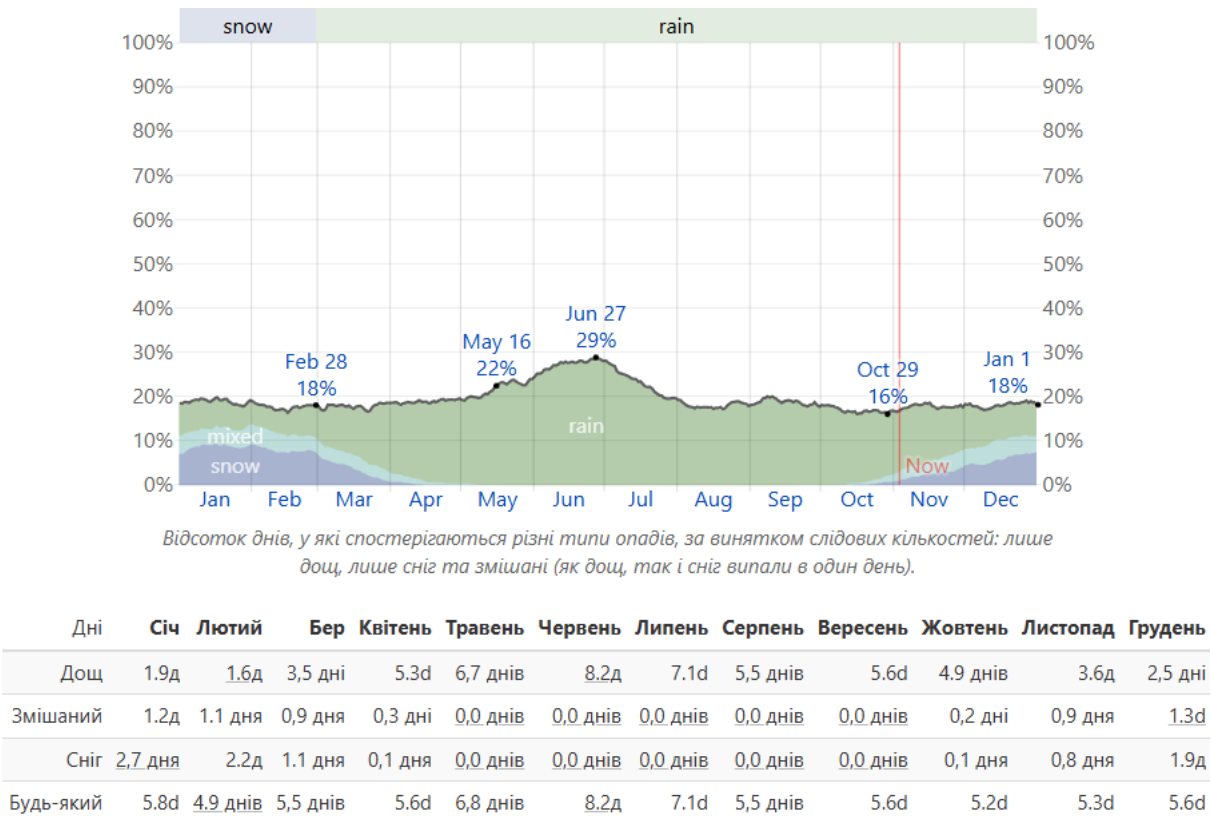

Рисунок 2.5 Графік розподілу дощу та снігу на території міста Харків за 2025 рік

Дошовий період року триває 10 місяців, з 3 березня по 6 січня, з 31-денною кількістю опадів щонайменше 13 міліметрів. Місяцем з найбільшою кількістю опадів у Харкові є червень, із середньою кількістю опадів 49 міліметрів.

Бездошовий період року триває 1,9 місяця, з 6 січня по 3 березня. Місяць з найменшою кількістю опадів у Харкові – лютий, із середньою кількістю опадів 10 міліметрів.

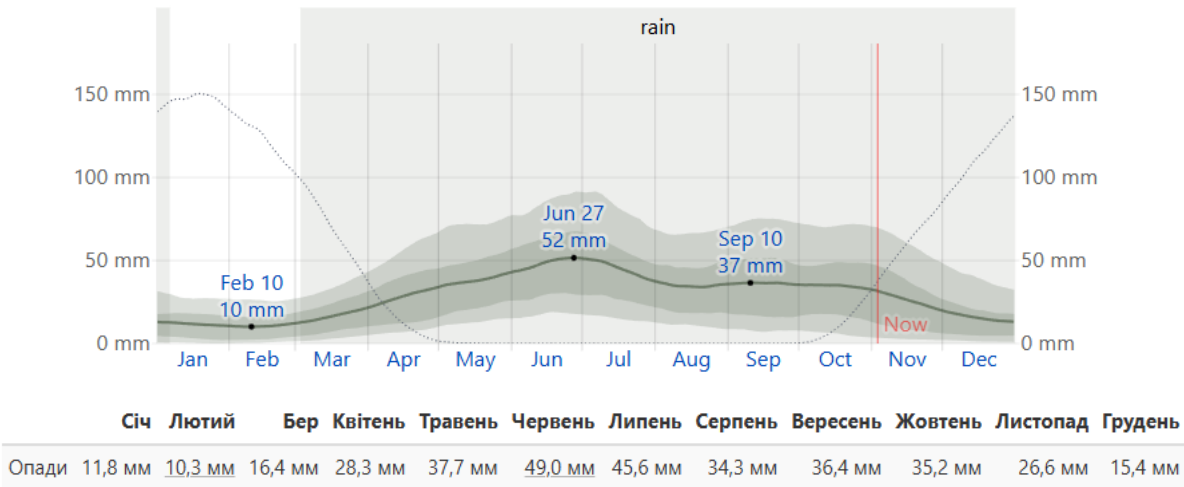

Рисунок 2.6 Графік середньої кількості опадів на території міста Харків за 2025 рік

Сніжний період року триває 5,3 місяці, з 27 жовтня по 6 квітня, з 31-денним снігопадом щонайменше 25 міліметрів. Місяць з найбільшою кількістю снігу в Харкові – січень, із середньою кількістю снігопаду 150 міліметрів.

Безсніжний період року триває 6,7 місяців, з 6 квітня по 27 жовтня.

Рисунок 2.7 Графік середньої кількості снігових опадів на території міста Харків за 2025 рік

Тривалість дня у Харкові дуже змінюється протягом року. У 2025 році найкоротший день був 21 грудня, з 8 годинами 6 хвилинами світлового дня; найдовший день був 21 червня, з 16 годинами 21 хвилиною світлового дня.

Найраніший схід сонця – о 4:24 ранку 17 червня, а найпізніший – через 3 години 8 хвилин о 7:32 ранку 31 грудня. Найраніший захід сонця – о 15:32 12 грудня, а найпізніший – через 5 годин 15 хвилин о 20:47 25 червня.

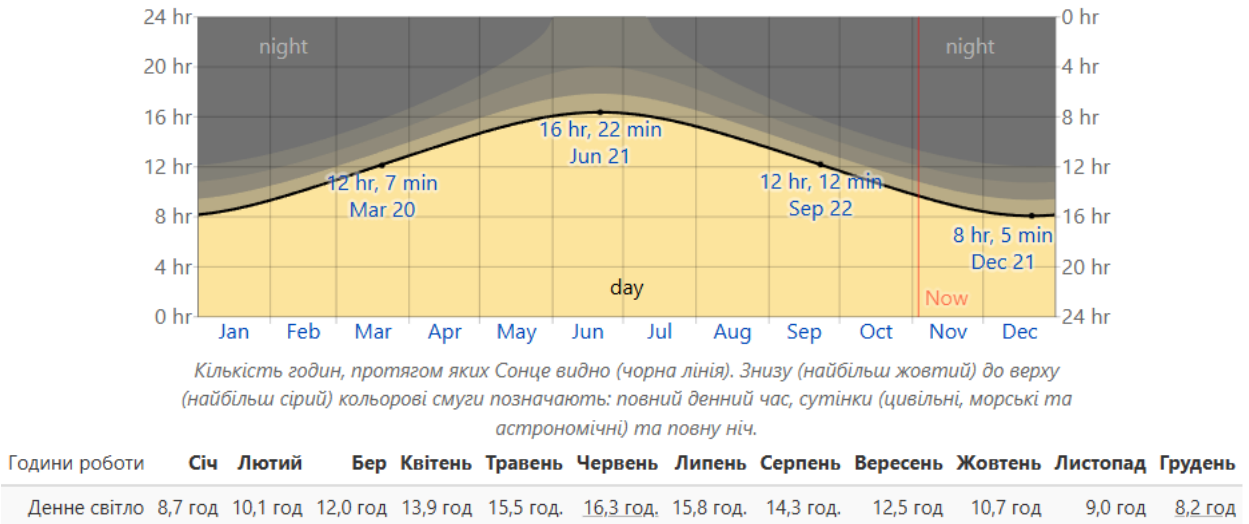

Рисунок 2.8 Графік тривалості дня на території міста Харків за 2025 рік

Відчутний рівень вологості у Харкові, виміряний відсотком часу, протягом якого рівень комфортної вологості був задушливим, гнітючим, не змінюється суттєво протягом року, залишаючись у межах до 2 % протягом усього року.

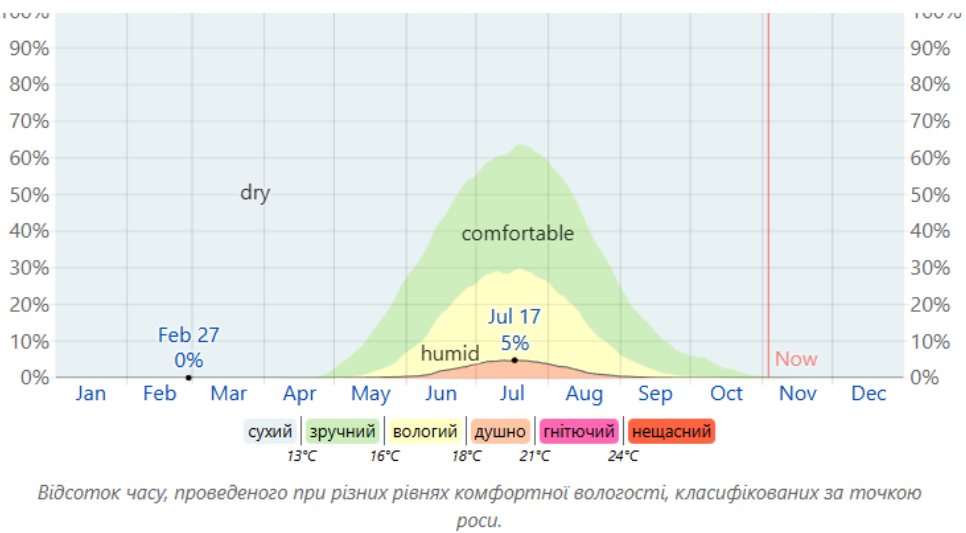

Рисунок 2.9 Графік рівня вологості на території міста Харків за 2025 рік

Середньогодинна швидкість вітру у Харкові зазнає значних сезонних коливань протягом року.

Більш вітряна частина року триває 5,1 місяця, з 9 листопада по 14 квітня, із середньою швидкістю вітру понад 4,5 метра за секунду. Найвітрянішим місяцем року у Харкові є лютий, із середньою годинною швидкістю вітру 5,3 метра за секунду.

Спокійніша пора року триває 6,9 місяців, з 14 квітня по 9 листопада. Найспокійнішим місяцем року є липень, із середньою годинною швидкістю вітру 3,7 метра за секунду.

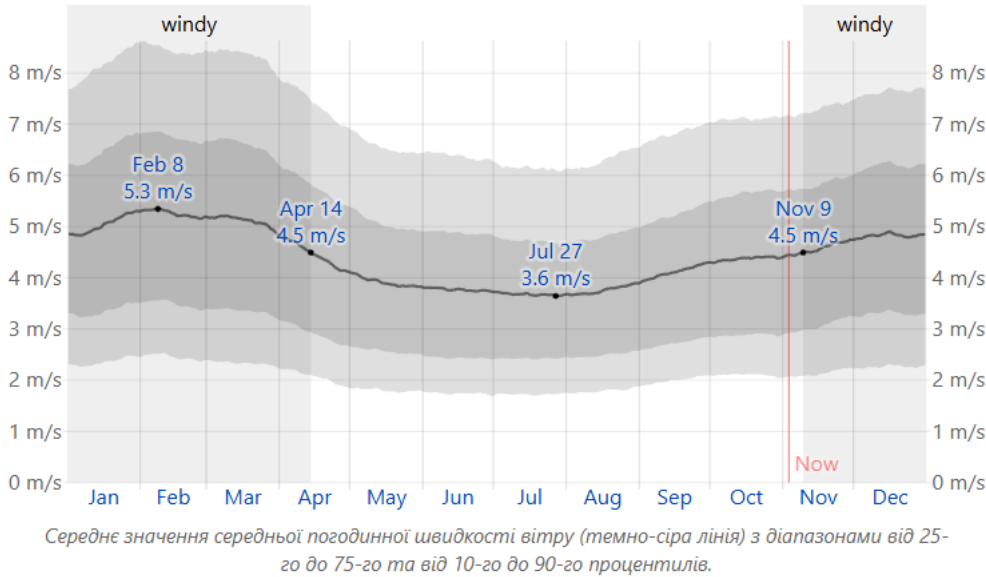

Рисунок 2.10 Графік середньої швидкості вітру на території міста Харків за 2025 рік

Вітер найчастіше дме зі сходу протягом 4,1 місяців, з 11 лютого по 14 червня, з піком 34% 15 квітня. Вітер найчастіше дме з півночі протягом 2,5 місяців, з 14 червня по 28 серпня, з піком 36% 10 серпня. Вітер найчастіше дме із заходу протягом 2,6 місяців, з

28 серпня по 15 листопада, та протягом 2,6 місяців, з 22 листопада по 11 лютого, з піком 32% 25 жовтня.

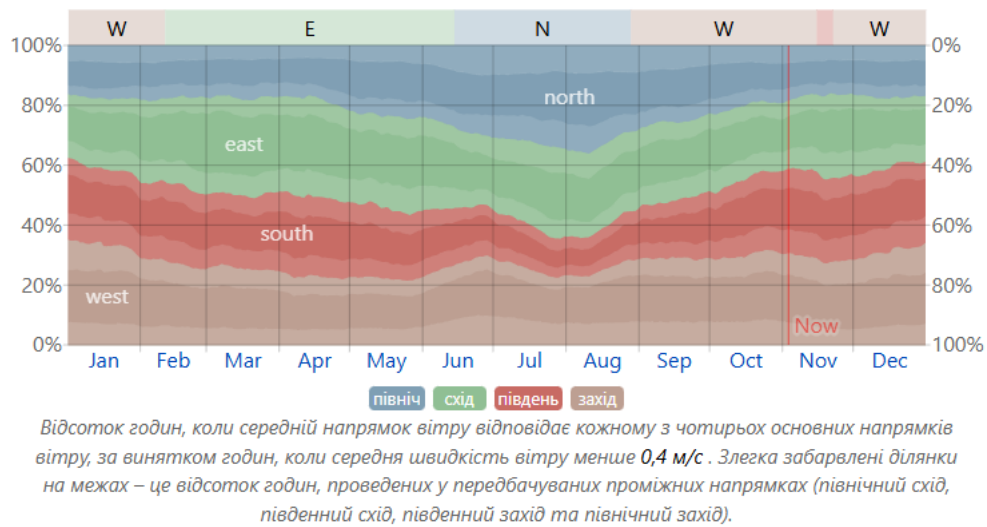

Рисунок 2.11 Графік середнього напрямку вітру на території міста Харків за 2025 рік

Варто зазначити, що значний вплив на навколишнє природне середовище, який в свою чергу, призводить до зміни клімату, створює діяльність людини. Суттєво покращило б ситуацію скорочення викидів парникових газів та поступовий перехід до споживання чистої енергії, тобто енергії вітру, сонця, води та землі (геотермальна енергія). Генерація енергії від відновлюваних джерел не супроводжується значними викидами небезпечних газів на відміну від викопного палива. Тому звітом про СЕО надаються рекомендації щодо використання сучасних технологій в системах опалення та використання альтернативних джерел енергії.

Згідно з Доповіддю про стан навколишнього природного середовища, в Харківській області у 2025 році Міжурядовою групою експертів із зміни клімату визначено, що антропогенний вплив на кліматичну систему є домінуючою причиною потепління, що спостерігається з середини ХХ століття. Температурний режим на станціях Харківської області характеризується зростанням в бік потепління. Найбільший вплив антропогенної діяльності на кліматичні умови території виявляється у збільшенні температури повітря, її тенденція залежить від забрудненості території, теплофізичних властивостей поверхонь.

Загальний стан навколишнього середовища Харківської області можна вважати задовільним. Зміна поточного стану довкілля у разі не затвердження РПУВ не передбачається. Але слід зазначити, що при затвердженні РПУВ та реалізації заходів суттєвого забруднення компонентів довкілля не очікується, що і буде розглянуто в звіті про СЕО.

Ймовірні зміни стану кліматичних умов території, якщо ДДП не буде затверджено

У випадку, якщо РПУВ не буде затверджено, а заходи з охорони атмосферного повітря не будуть реалізовані, кліматичні умови на території області більш ймовірно залишатимуться на рівні сучасних показників.

Екологічні умови проживання населення Харківської області можна охарактеризувати, як задовільні (для оцінки екологічних умов проживання використано показники територіальної концентрації виробництва, господарської освоєності земель, густоти населення, забруднення природного середовища, природних умов (ступеня ураженості території несприятливими природно-антропогенними процесами)).

Нижче наведені характеристики стану окремих складових навколишнього природного середовища, на основі аналізу яких виконано екологічне обґрунтування території області.

Ландшафт

У ландшафтній просторовій структурі області переважають дуже розчленовані лісові височини з чорноземами типовими малогумусними, сірими лісовими ґрунтами, дібровами, балками і ярами, на схилах яких відслонюються крейдові породи. Домінують вододільні хвилясті місцевості з чорноземами потужними середньогумусними. Вони поширені на межиріччях Сіверський Дінець, Уди, Лопань, Харків. Їхні праві круті схили розчленовані балками та ярами. Значно поширені схилі місцевості зі слабо- і середньоеродованими темно-сірими ґрунтами і чорноземами опідзоленими. У південній частині області сформувалися місцевості вододільних і терасових рівнин з чорноземами типовими середньогумусними. Це надає ландшафтам рис перехідних від північно-лісостепових до степових. Схилі місцевості утворюються урочищами з широколистяними лісами на темно-сірих лісових ґрунтах, балок з чагарниковою та різнотравно-лучностеповою рослинністю. На схилах утворилися зсувні цирки, діючі яри; крупні схили майже не мають рослинного покриву, в них відслонюються крейдові породи. До схиліс місцевостей прилягають вододільні хвилясті рівнини, зайняті сільськогосподарськими угіддями.

Ландшафтну структуру урізноманітнюють верхів'я балок, ареали широколистяних лісів. Значною залісненістю характеризується басейн р. Мож, де ростуть широколистяні й соснові борів ліси, створено лісосмуги. Степова рослинність займає схили балок, узлісся.

У річкових долинах добре виражені терасові місцевості. Річки Уди, Харків, Лопань, Мжа, Мерла мають заплаву шириною від 0,3 до 3,5 км з чорноземно-лучними та лучними солончакуватими ґрунтами. Надзаплавні піщано-боріві місцевості утворюють смуги шириною від 0,4 до 4,0 км. Наявність соснових борів є передумовою їх рекреаційного використання. Боріві місцевості гіпсометрично і в ландшафтному відношенні змінюються терасовими лесовими рівнинами з чорноземними ґрунтами, які суцільно розорані й зайняті сільськогосподарськими угіддями. Поширені тут балки та яри розміщуються в напрямку до борівих і заплавноїс місцевостей. На лесових терасових рівнинах поширені западинні урочища з лучно-болотною рослинністю. У ландшафтній структурі Харківської схиліс-височинної області помітні регіональні відмінності. У північно-західній частині виділяються місцевості вододільних хвилястих рівнин з чорноземами типовими середньогумусними і вилугуваними. Наявні також долинно-балкові місцевості зі змитими чорноземами опідзоленими і темно-сірими лісовими ґрунтами. У долинах річок сформувались яружно-балкові місцевості, з байрачними лісами, проявами зсувних процесів. В межах Харківської схиліс-височинної області виділяють Богодухівсько-Старомерчинський, Золочівсько-Чугуївський, Лимансько-Вовчанський, Білоколодязько-Великобурлуцький, Валківсько-Мереф'янський, Куп'янсько-Дворічанський райони.

Схема ландшафтного районування Харківської області наведена на рисунку 2.12.

Умовні позначення СХІДНОЄВРОПЕЙСЬКА РІВНИНА		
Лісостепова зона		
Лівобережно-Дніпровський край		
XXII Східнополтавська височинна область		
райони:		118 Краснокутсько-Карлівський
Східноукраїнський край		
XXV Харківська схилово-височинна область		
райони:		125 Богодухівсько-Старомерчинський
		126 Золочівсько-Чугувський
		127 Лимансько-Вовчанський
		128 Білокоподязько-Великобурлуцький
		129 Валківсько-Мереф'янський
		130 Куп'янсько-Дворічанський
Степова зона		
Північно-стєпова підзона		
Лівобережнодніпровсько-Призовський край		
XXIX Орільсько-Самарська низовинна область		
райони:		152 Зачепилівсько-Красноградський
		153 Кегичівсько-Сахновщанський
		154 Верхньоберецький
		156 Нижньотернівський
		157 Верхньотернівсько-Бритайський
Донецький край		
XXXIII Західнодонецька схилово-височинна область		
райони:		170 Барвінківсько-Новодонецький
Задонецько-Донський край		
XXXV Старобільська схилово-височинна область		
райони:		179 Балаклійсько-Руженський
		180 Куньївсько-Борівський
		181 Сватівсько-Новоайдарський

Рисунок 2.12 Карта ландшафтного районування Харківської області.

Природні ландшафти спостерігаються майже на 30,4 % території Харківщини. У найменш зміненому вигляді вони збереглися на землях, зайнятих лісами, чагарниками, болотами, на відкритих землях, площа яких становить лише 14,6 % території області.

Ймовірні зміни стану ландшафтів території, якщо ДДП не буде затверджено

Рішення РПУВ не передбачають зміни ландшафту території області. На підставі комплексу передбачених заходів виключається вплив на основні елементи геологічної, структурно-технічної будови та зміни існуючих ендегенних і екзогенних явищ природного й техногенного походження. Не прогнозуються критичні зсувні та селеві явища.

Земельні ресурси та ґрунти

Харківська область розташована в північно-східній частині України. Площа Харківської області складає 31,4 тис. км², що становить 5,2% від території України. За цим показником область посідає 4 місце в країні, поступаючись лише Одеській, Дніпропетровській та Чернігівській областям. Землі області простягаються з півночі на південь більш ніж на 210 км, із заходу на схід – на 225 км.

Рельєф території Харківської області за своїм походженням в основних рисах є алювіальним, тобто виробленим переважно дією вод, що протікали. Територія області являє собою хвилясту рівнину, помірно розчленовану долинами річок, з невеликим нахилом на південний захід у бік ріки Дніпро і на південному сході – у напрямку ріки Сіверський Донець. До центральної частини області (м. Зміїв, с. Олексіївка) заходять

відроги Донецького кряжу, а поверхня північної частини (міста Богодухів, Золочів) підвищена на 200-300 м у вигляді відрогів Середньоросійської височини.

З 2022 року у зв'язку із повномасштабною збройною агресією рф, на території Харківської області найбільшого негативного впливу зазнали ґрунти, зокрема у районах Куп'янська та Ізюма, де точилися жорстокі бої.

Ґрунти області зазнали інтенсивного ущільнення важкою військовою технікою, спостерігається порушення ґрунтового покриву внаслідок розриву мін, гранат, спорудження окопів, землянок, траншей тощо, утворення на значних площах лійок, ровів, ям, що порушує однорідність та цілісність ґрунтового покриву. В результаті фізичних пошкоджень ґрунтів збільшується неоднорідність, зменшується об'єм пор, ускладнюється доступ води і кисню, руйнується структура, що в результаті призводить до зниження родючості орних ґрунтів в цілому. Таким чином, відбувається механічна деградація ґрунтів, які потребують рекультивації.

Найбільшого впливу на сільськогосподарські землі та ґрунтовий покрив завдає авіація та артилерія ворога, на неї припадає до 80 % впливу на всіх ділянках, які досліджувалися. Встановлено, що у вирвах 120–125 мм боєприпасів коефіцієнти концентрації кадмію становлять 4–17 кларків від фону, 82 мм – 4 кларки, 152–155 мм снарядів – 2–18 кларків, авіабомб – 5–13 кларків. При цьому найбільша концентрація кадмію відмічається на схилах «авіавирви», тоді як хрому – на її дні. Привнесення рухомих форм свинцю відзначається на рівні 4–22 кларки в місцях розривів 120–125 мм боєприпасів, 2,6–4 кларки – 152–155 мм, 2,7 кларки – 82 мм боєприпасів, 2–11,7 кларки – авіаційних бомб.

Наслідки збройного вторгнення рф мають негативний вплив на здатність сільського господарства адаптуватися до зміни клімату внаслідок відсутності ефективної системи зеленого фінансування. Це актуалізує задачу збалансованого використання земельних ресурсів, забезпечення їх належної якості, насамперед здоров'я ґрунтів.

Військові дії, спричинені вторгненням рф, призвели до масштабних руйнувань складів (контейнерів) з агрохімікатами, мінеральними добривами, цистерн з мастильними матеріалами, моторними оливами, моторним паливом тощо та забруднення прилеглих земель із дифузним забрудненням підземних вод та поверхневих водних об'єктів.

Незадовільним в Харківській області також є стан лісосмуг внутрішньогосподарського та іншого землекористування. Площа агролісомеліоративних насаджень в області складає лише 26,3 тис. га (1,4% від усієї площі ріллі), що є тільки половиною від науково-обґрунтованої потреби, на 26% з них необхідно провести реконструктивні заходи та відповідні лісівничі догляди.

Таблиця 2.2 Структура земельного фонду Харківської області.

Основні види земель та угідь	2025 рік	
	усього, тис. га	% до загальної площі території
Загальна територія, у тому числі:	3141,85	100
1. Сільськогосподарські угіддя, з них:	2411,03	76,7
рілля	1932,36	79,8
перелоги	7,59	0,2
багаторічні насадження	49,22	1,6
сіножаті та пасовища	421,86	13,4
2. Ліси та інші лісовкриті площі	417,25	13,3
з них вкриті лісовою рослинністю	377,93	12,0
3. Забудовані землі	124,84	4,0
4. Відкриті заболочені землі	32,02	1,0
5. Відкриті землі без рослинного покриву (піски, яри, землі, зайняті зсувами, щебнем, галькою, голими скелями)	33,77	1,1
6. Інші землі	122,94	3,9
Усього земель (суша)	3081,11	98,1
Території, що покриті поверхневими водами	60,74	1,9

* За інформацією Головного управління Держгеокадастру у Харківській області, згідно з Доповіддю про стан навколишнього природного середовища Харківської області у 2025 році

Відповідно до даних ґрунтової зйомки, в межах Харківської області нараховується більше 150 різновидів ґрунтів. Причиною такої розмаїтості є, насамперед, приуроченість території області до двох зон – лісостепової та степової. Найбільша розмаїтість і строкатість характерні для лісостепової частини області, хоча по площі вона менше степової частини. У північній (лісостеповій) частині області розповсюджено чорноземи глибокі, сірі, темно-сірі опідзолені та деградовані ґрунти, чорноземи опідзолені та деградовані. У ґрунтовому покриві степової зони переважають чорноземи звичайні та чорноземи звичайні глибокі.

Найродючішими ґрунтами області є чорноземи типові, які становлять 39,44%, та опідзолені – 10,61%. Чорноземи звичайні глибокі – 34,56% та звичайні – 11,68%, внаслідок більшої посушливості кліматичних умов, мають меншу родючість. Серед інших, менш поширених ґрунтів області, в сільськогосподарському виробництві використовуються лучні чорноземні та лучні, переважно солонцювато-солончакуваті ґрунти, чорноземи на пісках, лучно-болотні та болотні ґрунти, практично не використовуються (розподіл ґрунтового покриття області наведено на рисунку 2.13).

Рисунок 2.13 Розподіл ґрунтового покриття Харківської області.

Ґрунтовий покрив Харківської області досить неоднорідний та розподіляється на 6 районів.

Таблиця 2.3 Структура ґрунтового покриття Харківської області.

Ґрунти	Площа, тис. га		
	Сільськогосподарські угіддя	рілля	
		тис. га	% від загальної площі ріллі
1. Сірі лісові, у т.ч. схилів та еродовані	37,3 29,7	27,0 20,7	1,4 1,07
2. Темно-сірі опідзолені у т.ч. схилів та еродовані	141,3 39,3	63,3 37,0	3,27 1,91
3. Чорноземи опідзолені у т.ч. схилів та еродовані	151,7 100,0	119,3 80,0	6,17 4,14
4. Чорноземи типові у т.ч. схилів та еродовані	769,2 333,7	740,6 290,3	38,31 15,02
5. Чорноземи звичайні глибокі у т.ч. схилів та еродовані	728,7 331,2	648,9 260,0	33,57 13,45
6. Чорноземи звичайні у т.ч. схилів та еродовані	230,6 70,2	219,4 63,1	11,35 3,26
7. Інші ґрунти	352,7	114,7	5,93

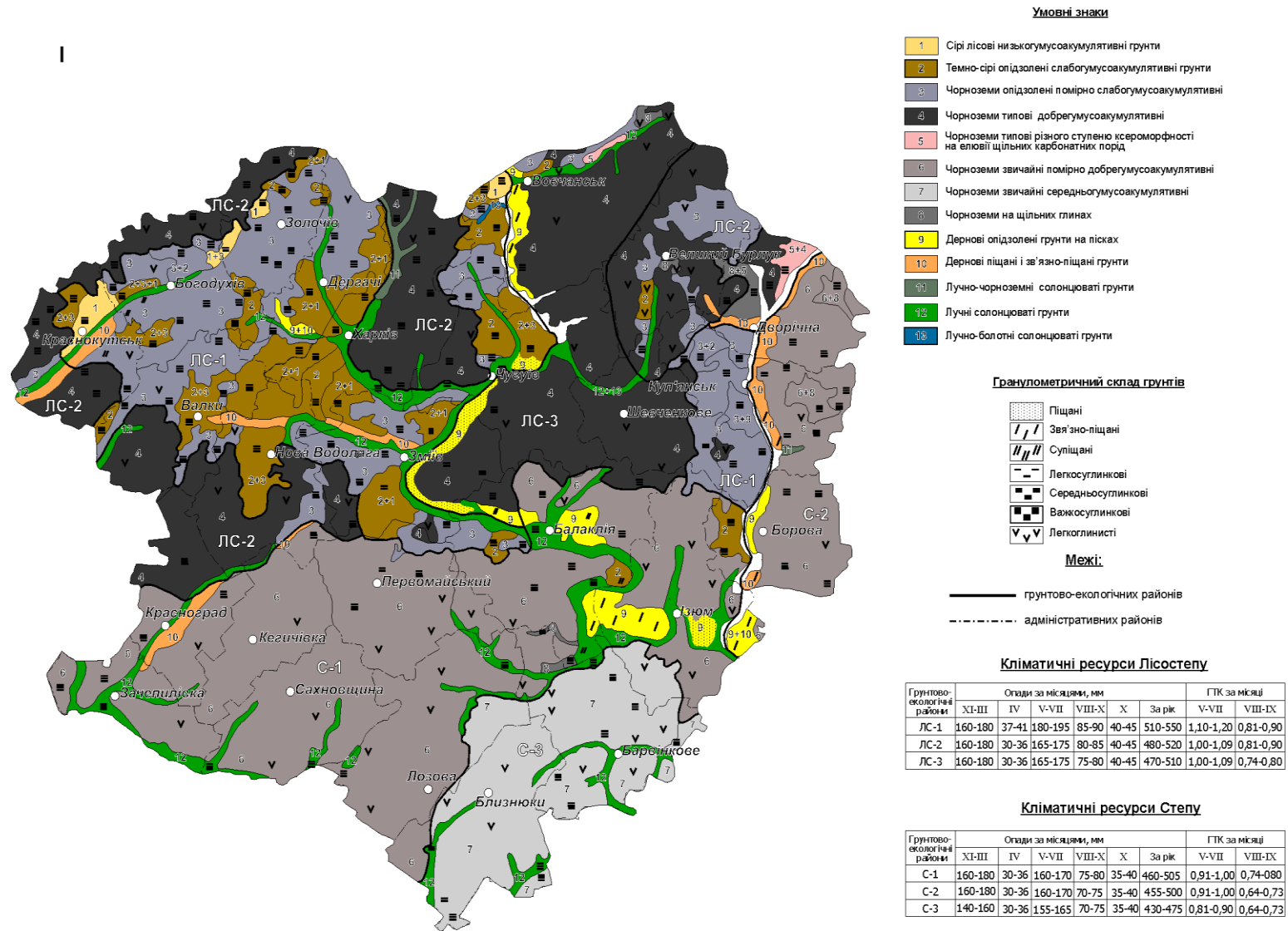

Рисунок 2.14 Карта ґрунтів Харківської області.

Серед великого різноманіття чорноземних ґрунтів на території області переважають чорноземи опідзолені, чорноземи типові, чорноземи звичайні та вилужені чорноземи. Усі вони існують під степовою трав'янистою рослинністю.

У межах лісостепової зони переважають чорноземи типові, що визначається великою родючістю. Потужність цих ґрунтів досягає 110-120 см. У південних районах області переважають звичайні чорноземи, їх верхній гумусовий горизонт аналогічний типовим чорноземам, але потужність менша 70-100 см.

Нечорноземні ґрунти – піщано-супіщані породи на борових терасах річкових долин створюють умови для формування промивних дерново-підзолистих ґрунтів. Сірі лісові ґрунти переважають під широколистими лісами на правобережжі Сіверського Донця та його приток. Темно-сірі лісові ґрунти мають потужність гумусового горизонту 50-60 см та за своїми властивостями наближаються до типу опідзолених чорноземів. Ясно-сірі лісові ґрунти зустрічаються під лісовими ділянками широколистяних лісів.

В цілому, рівень родючості ґрунтів області достатній для якісного сільськогосподарського виробництва.

Основними землекористувачами в області є сільськогосподарські підприємства. Високий рівень розораності угідь, в тому числі на схилах, значне розширення посівів просапних культур та практично повне припинення виконання комплексу робіт по захисту ґрунтів, порушення системи обробітку ґрунту приводить до погіршення стану земель.

Головною проблемою погіршення стану земельних ресурсів Харківської області залишається деградація ґрунтів.

В Харківській області нараховується 152,2 тис. га кислих ґрунтів. Вони поширені переважно на півночі і західно-північній частині області, зокрема: у Харківському районі – 40,2 тис. га, Богодухівському – 53,0 тис. га. Серед земель сільськогосподарського призначення кислі ґрунти займають біля 82 тис. га. Втім, у останні роки вапнування в області майже не проводиться, за виключенням поодиноких випадків. Відсутність вапнування кислих ґрунтів призводить до зниження їх продуктивності через погіршення агрохімічних та екологічних властивостей.

Таблиця 2.4 Інформація щодо деградованих і малопродуктивних земель та які потребують консервації по Харківській області.

Види земель	Усього земель на початок року		Потребують консервації	
	тис. га	% до загальної площі території	тис. га	% до загальної площі території
Деградовані	1,4001	0,0446	1,4001	0,0446
Малопродуктивні	1,2216	0,0389	1,2216	0,0389

Загальна площа солонцевих ґрунтів у Харківській області складає 58,5 тис. га. Вони зустрічаються як в лісостеповій, так і степовій зонах області, переважно на терасах рік, які становлять 63,5% від загальної площі солонцевих земель області. Пллями солонців серед цих ґрунтів зустрічаються мало. Вони займають площу всього 1,18 тис. га. У зв'язку з близьким заляганням підґрунтових вод на низьких терасах рік солонцеві ґрунти мають ознаки високого засолення.

До основних заходів щодо відтворення родючості ґрунтів відносяться вапнування кислих ґрунтів та меліорація засоленних та солонцевих ґрунтів.

Однією з причин погіршення екологічного стану земель в Харківській області є підтоплення території ґрунтовими водами та зсуви ґрунтів.

Таблиця 2.5 Поширення екзогенних геологічних процесів станом на 01.01.2025.

№ з/п	Вид ЕГП	Площа поширення, км ²	Кількість проявів, шт.	Ураженість, %
1	Зсуви	40,3	1615	0,13
2	Карст (відклади, що здатні до карстування), з них: покритего типу перекритого типу	31340,0	11*	99,8
		4150,0		13,2
		27190,0		86,6
3	Підтоплення	200,8	7**	0,6
4	Лесові ґрунти, що здатні до просідання, з них: І типу ІІ типу	20840,0		66,3
		20570,0		65,5
		270,0		0,8

*) поверхневий карстопрояв; **) населений пункт – місто та селище

Обов'язковими є профілактичні заходи, до яких відносяться: заборона будівництва ставків без спеціалізованих інженерних дослідів; виключення або зниження витоків із водоймищ, каналів і ставків; регулювання поливу сільськогосподарських угідь з урахуванням гідрогеологічних особливостей територій і метео умов; виключення або зниження витоків з полів фільтрації, підземних резервуарів, мереж водопроводів, тепломереж і каналізацій; запобігання замуленню річок і водотоків, розчищення і поглиблення, засипання природних дренажів (балок, ярів і вимивин); скорочення тривалості затоплення траншей і котловин атмосферними опадами при веденні будівництва; регулювання поверхневого стоку, організація і періодичний ремонт мереж зливостоків.

Основними антропогенними факторами, що впливають на стан земель та довкілля, є сільське господарство, промисловість, транспорт, енергетика та ін. Ґрунти є складовою частиною будь-яких наземних екосистем і учасником усіх процесів трансформації та міграції речовин, що відбуваються в біосфері і зумовлюють функціонування екосистем. У зв'язку з інтенсивними ерозійними процесами спостерігається комплекс факторів деградації, таких як: зниження вмісту гумусу, декальцинація, забруднення хімічними речовинами (важкими металами, пестицидами, нітратами), тощо.

Підсилення процесів деградації ґрунтового покриву обумовлене техногенним забрудненням. Основними забруднювачами атмосферного повітря Харківської області є Зміївська ТЕС ПАТ «Центренерго», УЛПГ філії ГПУ «Шебелинкагазвидобування» ПАТ «Укргазвидобування», Філія «Теплоелектроцентрально» ТОВ «ДВ нафтогазовидобувна компанія», УКПГ філії ГПУ «Шебелинкагазвидобування» ПАТ «Укргазвидобування», ПрАТ «Харківська ТЕЦ-5», викиди від цих підприємств також забруднюють ґрунти, але зони забруднення ґрунтів та їх кількісний склад по області визначені не повністю.

Також антропогенним фактором, що впливає на стан ґрунтів, є накопичення відходів. У 2025 році за даними Головного управління статистики у Харківській області протягом 2025 року в області утворилося 792,946 тис. тонн відходів, з них відновлено – 222,947 тис. тонн, що складає 28% від загальної кількості утворених відходів..

На території Харківської області розташовано 80 організованих місць видалення побутових відходів та 6 полігонів промислових відходів, з яких 26 знаходилися на тимчасово окупованих територіях, які протягом тривалого часу залишалися без належної експлуатації та охорони. Зазначені місця функціонують лише там, де це дозволяє безпекова ситуація, тобто проведено розмінування та не ведуться активні бойові дії.

Речові права на земельні ділянки зареєстровано лише на 14 об'єктів управління відходами (18%, паспортизацію місць видалення відходів проведено для 49 об'єктів (63%), проектно-кошторисну документацію розроблено на 25 місць видалення відходів

(32%) та отримано 18 позитивних висновків державної екологічної експертизи або висновків з оцінки впливу на довкілля (23%).

На територіях місць видалення відходів найбільшого негативного впливу зазнає ґрунтовий покрив.

Побутові відходи представляють собою не тільки страшну епідеміологічну, але й серйозну токсикологічну проблему, адже вже на стадії збору близько 4% відходів є токсичними. Невідкладну проблему становлять пластмаси і синтетичні матеріали, оскільки вони не піддаються складним процесам біологічного руйнування і можуть тривалий час, а це десятки років, перебувати в об'єктах довкілля. До складу побутових відходів також входять такі компоненти: картон, папір, харчові відходи, метал чорний, метал кольоровий, дерево, текстиль, кістки, скло, шкіра, фаянс, гума, каміння, пластмаса (у тому числі, ПЕТ-пляшка), малі предмети (< 15 мм), будівельні відходи, великогабаритні відходи, небезпечні відходи.

Одним із основних і найбільш небезпечних забруднювачів на території розташування місць управління відходами є фільтрат, що формується у відвалах сміттєзвалищ та полігонів при взаємодії відходів з атмосферними опадами, які інфільтруються. Фільтрат відзначається тим, що численні компоненти розпаду органічних і мінеральних речовин, свинцю, з'єднання миш'яку, хрому, ртуті, нікелю, кадмію та ряду інших токсичних речовин, які практично ні на жодному із сміттєзвалищ не знешкоджуються, а інфільтруються у ґрунт. Хімічний склад фільтрату прямо залежить від морфологічного складу ПВ, що, у свою чергу, безпосередньо впливає на вибір методу і способу очищення фільтрату. Очищення таких вод являє собою надзвичайно складну проблему і вимагає багатоступінчастого сполучення різних фізико-хімічних і біологічних методів і великих капітальних і експлуатаційних вкладень.

В зв'язку з тим, що полігони побутових відходів є спеціальними спорудами, та повинні гарантувати санітарно-епідеміологічну безпеку населення – на полігонах повинна забезпечуватися статична стійкість ПВ з урахуванням динаміки ущільнення, мінералізації, газовиділення, максимального навантаження на одиницю площі, можливості раціонального використання ділянки після закриття полігону.

Потенційними територіями, де можливе забруднення ґрунтів із перевищенням нормативних гранично-допустимих рівнів по хімічним показникам, є ділянки вздовж автомобільних доріг. Забруднені ґрунти є вторинним джерелом забруднення підземних та поверхневих вод.

Харківська область, завдяки транспортно-географічному положенню, знаходиться на перетині міжнародних маршрутів «Північ-Південь», «Захід-Схід», є одним з найбільших логістичних центрів країни, що поєднує в собі наявність залізничного транспорту, сучасного міжнародного аеропорту та високу щільність автомобільних доріг.

Залізничний транспорт є однією з важливих складових частин транспортної мережі області, задовольняє потреби у вантажних і пасажирських перевезеннях. Філія «Південна залізниця» АТ «Українська залізниця» міцно утримує позиції провідного підприємства з перевезення пасажирів та вантажів у регіоні. Розгорнута довжина залізничних колій по Харківській області складає 2165,4 км, експлуатаційна довжина дорівнює 1379,4 км, із них 80,3% обслуговуються електровозною тягою, решта 19,7% – тепловозною. Щільність залізничних колій на 1000 км² території дорівнює 48 км (по Україні цей показник складає 36 км). Обласний центр — місто Харків – є потужним транспортним вузлом, одним з центрів транспортної логістики України, що пов'язує суміжні області та забезпечує транспортні зв'язки з іншими державами. Залізничні вузли: Харків, Лозова, Берестин, Люботин та Куп'янськ.

Забруднення ґрунтового покриву залізничним транспортом здійснюється шляхом сухих та рідких викидів та скидів шкідливих (токсичних) хімічних речовин.

Зважаючи на значущість негативного впливу важких металів на довкілля та родючість ґрунтів, до заходів послаблення негативного впливу від експлуатації залізничного транспорту належать: озеленення приміагістральної території; впровадження комплексу комбінованих екранів, розподілених площинних фільтрів на території санітарно-захисної зони; проведення модернізації залізничного транспорту з метою зменшення викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря, зокрема важких металів.

Залізничний транспорт залишається головним перевізником лісних, земельних і мінеральних ресурсів, а також вагомим споживачем палива, негативно впливаючи на довкілля, але, у порівнянні з автомобільним транспортом, вплив залізничного транспорту на ґрунтовий покрив значно менший.

Автомобільні дороги загального користування згідно із Законом України «Про автомобільні дороги» поділяються на дороги державного та місцевого значення, автомобільні дороги державного значення – на міжнародні, національні та регіональні. Автомобільні дороги місцевого значення поділяються на територіальні, обласні та районні. Технічна класифікація автомобільних доріг за категоріями залежно від розрахункової середньорічної добової перспективної інтенсивності руху наведена у табл. 2.6

Таблиця 2.6 Технічна класифікація автомобільних доріг

Категорія	Розрахункова перспективна інтенсивність руху	
	у транспортних одиницях	у приведених до легкового автомобіля
Ia	понад 10 000	понад 14 000
Iб	понад 10 000	понад 14 000
II	від 3 000 до 10 000	від 5 000 до 14 000
III	від 1 000 до 3 000	від 2 500 до 5 000
IV	від 150 до 1 000	від 300 до 2 500
V	до 150	до 300

Згідно з інформацією, наведеною на офіційному веб-сайті Служби автомобільних доріг у Харківській області (<https://kh.ukravtodor.gov.ua>) – на території Харківської області знаходяться автошляхи державного значення, загальною протяжністю – 2335,1 км, в т. ч: 611,4 км – міжнародні; 108,0 км – національні; 638,3 км – регіональні; 977,4 км – територіальні. На автомобільних дорогах загального користування державного значення знаходиться 242 мостів протяжністю 1316,3 пог. м.

Розпорядженням голови Харківської обласної державної адміністрації від 03.07.2020 № 419 затверджено перелік автомобільних доріг загального користування місцевого значення Харківської області, відповідно до якого протяжність автомобільних доріг місцевого значення становить 7334 км, з яких 1275,9 км – обласних автомобільних доріг, 6058,1 км – районних автомобільних доріг.

Автомобільні дороги державного та місцевого значення Харківської області є важливим структурним елементом транспортних комунікацій, по яким здійснюється автомобільне сполучення, що призводить до забруднення ґрунтів важкими металами, до числа забруднюючих ґрунти речовин також відносяться і тверді компоненти, що містять сажу.

Основними чинниками інтенсивного забруднення атмосферного повітря автотранспортом, і як наслідок, забруднення ґрунту придорожньої смуги є: постійно зростаюча кількість автотранспорту; експлуатація технічно-застарілого автомобільного

парку; низька якість паливно-мастильних матеріалів; незадовільний стан дорожнього покриття проїзної частини доріг.

Заходами послаблення негативного впливу від експлуатації автомобільних доріг є впровадження захисних заходів (шумові бар'єри, зелені насадження уздовж узбіч тощо), покращення дорожнього покриття автомобільних доріг, обмеження швидкості руху автомобільного транспорту.

Ймовірні зміни стану земельних ресурсів та ґрунтів, якщо ДДП не буде затверджено

Сучасний стан використання земельних ресурсів не відповідає вимогам раціонального природокористування, порушено екологічно допустиме співвідношення площ ріллі, природних кормових угідь, що негативно впливає на стійкість агроландшафту, сільськогосподарська освоєність земель перевищує екологічно допустиму.

Наявні на території області ділянки з несприятливими природними умовами, екзогенно-геологічними процесами, наявність порушених ділянок, знижують комфортність проживання і можуть викликати погіршення санітарно-гігієнічних умов на території житлової забудови, що створює, в тому числі, ризики для здоров'я населення. Ця тенденція більш ймовірно залишиться такою і надалі у випадку, якщо не будуть вжиті належні заходи. Виконання заходів та раціональне використання земельних ресурсів є особливо важливим для досягнення цілей та напрямків, для забезпечення умов сталого розвитку.

У випадку, якщо РПУВ не буде затверджено, а заходи з охорони навколишнього природного середовища не будуть реалізовані, є ризик погіршення якісного стану ґрунтів на території області. Без впровадження таких заходів, як: Приведення полігонів та звалищ побутових відходів у відповідність до вимог законодавства; Припинення експлуатації полігонів та звалищ побутових відходів; Проведення рекультивації полігонів та звалищ побутових відходів; Запровадження роздільного збирання небезпечних відходів від населення – нехтування рішеннями ДДП може призвести до погіршення якості земельних ресурсів та ґрунтів, а також до можливої активізації небезпечних геологічних процесів.

Надра

Харківська область має значні запаси корисних копалин: поклади природного газу, нафти, кам'яного та бурого вугілля, кам'яної солі, фосфоритів, охри, глини, пісків, вапняків, крейди.

На території області не має родовищ металевих копалин через відсутність виходів кристалічних порід.

За загальним природно-ресурсним потенціалом Харківська область посідає 5-те місце в Україні, її мінерально-сировинна база складається на 28,5 % з паливно-енергетичних корисних копалин (нафта, газ, конденсат, кам'яне вугілля), на 53,4 % із сировини для виробництва будівельних матеріалів, решту (18,1 %) становить сировина кольорових металів, прісні мінеральні підземні води.

Харківська область є одним з лідерів в Україні за видобутком та запасами природного газу. Станом на 2020 рік на території області обліковується 78 родовищ природного газу (зокрема 3 – комплексні), балансові запаси складають 317,860 млрд м³ (39,51% від запасів в Україні). Розробляються 47 родовищ природного газу (зокрема 2 – комплексні), балансові запаси складають 311,827 млрд м³ (38,76% від запасів в Україні). Найбільші серед них – Шебелинське, Хрестищенське, Єфремовське, Кегичівське.

На території області обліковується 26 родовищ нафти, балансові запаси становлять 4,289 млн тонн (4,29 % запасів в Україні). Розробляються 19 родовищ, балансові запаси становлять 4,206 млн тонн (4,21 % запасів в Україні). Кількість родовищ конденсату на території області становить 69, балансові запаси становлять 8,801 млн тонн (22,12 % запасів в Україні).

На території області існує 8 родовищ бурого та кам'яного вугілля (0,72 % всього в Україні) та 2 родовища торфу (0,29 % всього в Україні), Єфремовське родовище солі (6,67 % всього в Україні), 3 родовища формувальних пісків (Гусарівське, Вишнівське та Благодатне, 14,29 % всього в Україні); 22 родовища сапропелі (7,14 % всього в Україні), 1 родовище фосфориту (11,11 % всього в Україні), 1 родовище сировини для мінеральних фарб (10 % всього в Україні), 1 родовище піску кварцового (25 % всього в Україні), 5 родовищ сировини цементної (8,2 % всього в Україні), 12 родовищ крейди (17,65 % всього в Україні).

Враховуючи обмеження встановленні відповідно до законодавства, з метою забезпечення обороноздатності держави у зв'язку з воєнною агресією РФ проти України, зважаючи на можливість завдання шкоди національним інтересам України, інформація про наявні поклади корисних копалин не надається.

Ймовірні зміни стану надр, якщо ДДП не буде затверджено

У випадку, якщо РПУВ не буде затверджено, а запропоновані заходи не будуть реалізовані, є ризик погіршення якісного стану ґрунтів на території області. Можливе порушення земельного покриву, у зв'язку з реалізацією рішень РПУВ.

Флора, фауна та біорізноманіття

В 2025 році з огляду на військову агресію, окупацію та активні бойові дії на території Харківської області основними чинниками впливу на біологічне та ландшафтне біорізноманіття є масове безконтрольне полювання, пожежі від вибухів, мінування території, шумове забруднення, забруднення паливно-мастильними матеріалами та речовинами, які містяться у боєприпасах, руйнування ландшафтів та знищення біоти внаслідок вибухів тощо.

Харківська область розташована в межах Лівобережного степу і північно-степової зони України.

Флора Сучасний стан біологічного різноманіття Харківської області визначається сукупністю природних та антропогенних чинників. Насамперед, географічним положенням території області, розташованої в межах двох ландшафтно-кліматичних зон – лісостепової та степової, що обумовило відносно багатство біотопів та наявність відповідних не порушених біоценозів, які збереглися лише поза межами населених пунктів. Особливістю області також є те, що вона знаходиться в межах двох річкових басейнів Сіверського Донця (притока Дону) та Дніпра.

Специфічною для біоти Харківщини є наявність на її території: сфагнових боліт надлучних терас річок Мерла, Уди, Мжа, Сіверський Донець, де мешкають релікти льодовикового періоду; солончаків в урочищі «Горіла Долина», де виявлені релікти ксеротермічного періоду; крейдяних крутосхилів річок Вовча та Оскіл, де збереглися третинні й ксеротермічні релікти; піщаних степів й відкритих пісків в районі «Ізюмської Луки» та в околицях с. Кицівка Чугуївського району, де зафіксовано релікти середньоазійського походження.

По спектру основних життєвих форм флора цілком типова для областей помірного клімату. В ній представлені наступні основні типи: дерева – 27 видів, чагарники – 48, чагарники і напівчагарники – 26, багаторічні трав'янисті рослини – 873, дворічні – 95, однорічні трав'янисті рослини – 188 видів.

У складі флори Харківської області було відмічено 349 кормових культур, 340 – декоративних, 337 – медоносних, 571 вид лікарських, 112 – харчових, 74 – отруйних, 64 – дубильних, 60 – вітаміновмісних, 59 – фарбувальних, 57 – технічних, 36 видів жиро- та ефіроолійних рослин.

До списку рослин Харківської області, занесених до Червоної книги України, входить 113 видів рослин, серед них за природоохоронним статусом: вразливих – 57, рідкісних – 18, недостатньо відомих – 3 та інші цінні види рослин.

Харківська область розташована в межах двох природних зон: лісостепової та степової. На її території представлені як зональні (нагірні діброви, байрачні дубові ліси, березові ліси, суходільні луки, лучні степи, різнотравно-типчаково-ковилові степи, рослинність крейдових відслонень), так і азональні (заплавні ліси, соснові і широколистяно-соснові ліси, заплавні луки, галофітна рослинність, осоково-злакові і мохово-осокові болота, прибережно-водна рослинність) типи рослинності.

В лісостеповій частині області поширені лучні степи, а різнотравно-типчаково-ковилові степи – у південних районах області.

Лучні степи – перехідний типу від степів до луків, поряд із степовими злаками (ковила, типчак) поширені лучні злаки (тонконіг, мітлиця), а також лучно-степове різнотрав'я – жовтець, конюшина, шавлія лучна, горицвіт.

Різнотравно-типчаково-ковилові степи сухіші ніж лучні, рослинність має дуже виражене пристосування до нестачі вологи. Велика кількість степів на території області розорена та майже не зберіглася, а де зберіглася, сильно видозмінена під впливом господарської діяльності людини.

Рослинність боліт росте переважно в сторичних заглибленнях річок, часто болота заростають вербами, березою, вільхою, крушиною, а також зозулиним льоном, осокою та чередою.

Характерні рослини водоймищ: комиш озерний, стрілолист звичайний, глечики жовті, рогіз широколистяний, ряска мала та інше.

Перелік видів рослин, що підлягають особливій охороні на території Харківської області, було затверджено рішенням Харківської обласної ради від 25.09.2001 з метою збереження цінних в природному та господарському відношенні рідкісних або таких, що перебувають під загрозою зникнення на території Харківської області, видів рослин і підвищення відповідальності за їх незаконний збір, пошкодження або знищення. До списку входять 182 види судинних рослин.

Ліси. Під лісами та іншими лісовкритими площами на території Харківської області знаходиться 417,25 тис. га, це 13,3% від загальної площі території, з них вкрито лісовою рослинністю 361,12 тис. га (12% від загальної площі).

Найбільша площа лісових земель перебуває у користуванні лісогосподарських підприємств, які координуються Державним агентством лісових ресурсів України. Основна частина лісів області підпорядкована Державному агентству лісових ресурсів України, уповноваженим органом в області є Харківське обласне управління лісового та мисливського господарства з 10 державними лісогосподарськими підприємствами та національним природним парком «Гомільшанські ліси». В постійному підпорядкуванні підприємств Управління перебуває 301,4 тис. га земель лісового фонду.

Основна площа лісів області (324,9 тис. га або 77,5%) підпорядкована Державному агентству лісових ресурсів України.

Частина території Харківської області упродовж тривалого часу 2022 року знаходилася в окупації, що не могло не позначитися негативно на стані ведення лісового господарства.

В умовах антропогенного впливу на природний рослинний покрив найважливішим природоохоронним завданням є збереження видового різноманіття рослинних угруповань, та, перш за все, забезпечення охорони рідкісних видів рослин.

До списку рослин Харківської області, занесених до Червоної книги України, входить 117 видів рослин, з них: 101 вид судинних рослин, водоростей – 7, лишайників – 2, грибів – 7. Серед них за природоохоронним статусом: вразливих – 57, рідкісних – 18, недостатньо відомих – 3, неоцінених – 32, зникаючих – 7.

Фауна Важливою складовою частиною навколишнього середовища області є тваринний світ. Безхребетні тварини Харківської області заселяють два різко відмінні між собою середовища: наземне і водне.

Наземні безхребетні у межах області заселяють різноманітні біотопи, як природні, так і антропогенні; як зональні (лісові, степові), так і азонанальні з реліктовою фауною (крейдианні відслонення, піски, солончаки).

Тваринне населення водної біоти Харківської області налічує понад 2 000 видів і представлене різними систематичними групами (найпростіші, губки, олігохети, п'явки, молюски, ракоподібні, водяні кліщі й павуки, водяні комахи), які заселяють різноманітні біотопи (річки, стариці, водосховища, озера, ставки, болота різних типів, струмки, степові поди, джерела типу реокрена чи гелокрена). Рідкісні види тварин виступають індикаторами фауністичного різноманіття. Аналіз розподілу рідкісних видів безхребетних Харківщини за систематичним складом свідчить, що до класу комахи належить понад 97% вивченого біорізноманіття (із 229 видів – 223), по 2 види відносяться до класів п'явки та ракоподібні, по 1 виду до класів дощові черви і молюски.

Розташування Харківської області на межі лісу зі степом визначило межі поширення як степових видів на північ, так і лісових на південь. Теж саме можна зазначити і про водно-болотні види. Тут проходить межа поширення на північ лежня, дерихвоста степового, жайворонка степового, жайворонка малого, щеврика польового, чаплі рудої, чепури великої і чепури малої, розташовані північні гніздові поселення квака, кулика-довгонога. По області проходить південна межа таких лісових видів, як синиця чубата, дрізд-омелюх, чикотень, чиж, слуква, журавель сірий.

На цей час антропогенна трансформація найбільше торкнулась навколводних просторів і, перш за все, долинних ландшафтів. Зі створенням на території області великих водосховищ (Печенізьке, Червонооскільське, Краснопавлівське, Орільське, Рогозянське, тощо) орнітофауна поповнилась елементами, нетиповими для внутрішньоматерикових водойм, або видами, що вкрай рідко зустрічались до появи водосховищ. З'явилися птахи – мешканці морських узбереж, що в пролітний час зустрічаються на великих озерах і водосховищах, і зимують на незамерзаючих ділянках моря. Збільшилось видове різноманіття, змінився статус і чисельність мартинів, крячків, куликів, чапель. На водосховищах під час прольоту зареєстровані нові види птахів, що раніше не зустрічались (баклан великий, казарка білощока, казарка червоновола, луток, морянка, крохаль довгоносий, турпан, чернь морська, гага звичайна).

У «Перелік видів тварин, що підлягають особливій охороні на території Харківської області», затверджений наказом Міністерства екології та природних ресурсів України від 27.06.2018 № 237, зареєстрований в Міністерстві юстиції України 19.07.2018 за № 847/32299, занесено 212 видів тварин.

Природно-заповідний фонд. Природні території та об'єкти заповідного фонду Харківської області представлені національними природними парками, регіональними ландшафтними парками, ботанічними садами, зоологічними парками, заказниками загальнодержавного і місцевого значення, пам'ятками природи та заповідними урочищами місцевого значення.

Станом на 01.01.2025 природно-заповідний фонд Харківської області налічує 247 заповідних об'єктів, загальна площа природно-заповідного фонду становить 74,888 тис. га. Із загальної кількості – 13 об'єктів природно-заповідного фонду загальнодержавного значення і 234 – місцевого значення. Питома вага площі природно-заповідного фонду у площі адміністративно-територіальної одиниці складає 2,4%.

Таблиця 2.7 Структура природно-заповідного фонду області станом на 01.01.2026.

Категорії об'єктів ПЗФ	Об'єкти ПЗФ					
	Загальнодержавного значення		місцевого значення		разом	
	кількість од.	площа, га	кількість од.	площа, га	кількість од.	площа, га
Природні заповідники	-	-	-	-	-	-
Біосферні заповідники	-	-	-	-	-	-
Національні природні парки	3	22 690,0	-	-	3	22 690,0
Регіональні ландшафтні парки	-	-	7	20 544,33	7	20 544,33
Заказники, всього	3	1 038,0	171	37 647,32	174	38 685,32
у тому числі:						
ландшафтні	-	-	14	26 339,87	14	26 339,87
лісові	-	-	9	3 207,1	9	3 207,1
ботанічні	1	185,0	51	3 169,99	52	3 346,19
загальнозоологічні	2	853,0	5	1 292,4	7	2 145,4
орнітологічні	-	-	7	787,9	7	787,9
ентомологічні	-	-	65	652,46	65	652,46
іхтіологічні	-	-	-	-	-	-
гідрологічні	-	-	19	2 194,1	19	2 194,1
загальногеологічні	-	-	1	14,6	1	14,6
палеонтологічні	-	-	-	-	-	-
карстово-спелеологічні	-	-	-	-	-	-
Пам'ятки природи, всього	-	-	44	645,9	44	645,9
у тому числі:						
комплексні	-	-	2	176,3	2	176,3
ботанічні	-	-	38	455,2	38	455,2
зоологічні	-	-	-	-	-	-
гідрологічні	-	-	4	14,4	4	14,4
геологічні	-	-	-	-	-	-
Заповідні урочища	-	-	9	2 537,2	9	2 537,2
Ботанічні сади	1	41,9	1	13,25	2	55,15
Дендрологічні парки	1	22,8	1	51,5	2	74,3
Парки-пам'ятки садово-паркового мистецтва	4	169,9	1	10,8	5	180,7
Зоологічні парки	1	22,0	-	-	1	22,0
РАЗОМ	13	23 984,6	234	61 416,8	247	74 888,2

Розвиток мережі територій та об'єктів природно-заповідного фонду є одним із основних пріоритетів екологічної політики в Україні, саме створення територій та об'єктів природно-заповідного фонду можна назвати не лише основним, але і найбільш ефективним механізмом в процесі охорони природних екосистем, унікальних природних територій, ландшафтів та рідких видів рослин і тварин. Тому на території Харківської області постійно триває робота зі створення нових та розширення існуючих об'єктів природно-заповідного фонду області.

Екологічна мережа

Екологічна мережа – єдина територіальна система, яка створюється з метою поліпшення умов для формування та відновлення довкілля, підвищення природно-ресурсного потенціалу території України, збереження ландшафтного та біологічного різноманіття, місць оселення та зростання цінних видів тваринного і рослинного світу, генетичного фонду, а також інших територій, які мають особливу цінність для охорони навколишнього природного середовища і відповідно до законів та міжнародних зобов'язань України підлягають особливій охороні.

Природні ландшафти спостерігаються майже на 30,4 % території Харківщини. У найменш зміненому вигляді вони збереглися на землях, зайнятих лісами, чагарниками, болотами, на відкритих землях, площа яких становить лише 14,6 % території області. Таким чином, стан, близький до притаманного природного, мають тільки ці території, і вони можуть бути віднесені до регіональної системи екомережі.

Переважає більшість рідкісних видів на території Харківської області знаходиться нині в долинах річок. Місця концентрації їх на ділянках непорушеної рослинності слід вважати екологічними ядрами, а ділянки, що поєднують ядра між собою, – екологічними коридорами.

Рисунок 2.15 – Схема регіональної екологічної мережі Харківської області

Роботу щодо створення (розширення) територій природно-заповідного фонду в області буде активізовано після скасування воєнного стану.

Смарагдова мережа

Відповідно до Закону України від 29.10.1996 № 436/96-ВР «Про приєднання України до Конвенції 1979 року про охорону дикої флори і фауни та природних середовищ існування в Європі» Україна взяла зобов'язання вживати необхідних заходів для підтримання популяцій дикої флори та фауни на такому рівні або для приведення їх до такого рівня, який відповідає, зокрема, екологічним, науковим і культурним вимогам, та що враховують при цьому економічні та рекреаційні вимоги, а також потреби підвидів, різновидів чи форм, що перебувають під загрозою на місцевому рівні.

За інформацією науково-дослідної установи «Український науково-дослідний інститут екологічних проблем» European Environment Agency у Emerald Network – General Viewer представило перелік територій по Харківській області, які включені до Смарагдової мережі та затверджені Постійним комітетом Бернської конвенції (надані в таблиці 2.8).

Таблиця 2.8 Структура Смарагдової мережі області станом на 01.01.2026

Код сайту	Назва території	Орієнтовна площа, га
UA0000034	Гомільшанський національний природний	14 тис.
UA0000074	Дворічанський національний природний парк	3 тис.
UA0000075	Слобожанський національний природний парк	5 тис.
UA0000088	Сіверськодонецький	4 тис
UA0000104	Червонооскільське водосховище	10 тис.
UA0000105	Печенізьке	27 тис.
UA0000134	Приорільський	33 тис
UA0000273	Бишкінські	17 тис.
UA0000274	Мілова	2 тис.
UA0000275	Спасів Скит	4 тис.
UA0000276	Муром	1,7 тис.
UA0000278	Роганка	2 тис.
UA0000279	Липці	4,5 тис.
UA0000280	Кам'янка Ізюмська	5 тис.

UA0000281	Ізбицьке	5 тис.
UA0000282	Сухий та Мокрий Ізюмці	6 тис.
UA0000283	Дергачівський ліс	8,5 тис.
UA0000285	Горіла Долина	1 тис.
UA0000286	Верхня частина річки Велика Бабка	8 тис.
UA0000288	Полігон	2 тис.
UA0000289	Балаклійки	7 тис.
UA0000290	Циркунівський ліс	11 тис.
UA0000291	Заводи	1 тис
UA0000292	Верхня частина долини річки Уда	13 тис.
UA0000293	Система озера Лиман	3 тис.
UA0000294	Лозовенька і Олексіївській ліси	900
UA0000295	Нижня частина долини річки Уда	10 тис
UA0000297	Протопопівка-Петрівське	7 тис.
UA0000298	Петрівські балки	2 тис.
UA0000299	Долина річки Мжа	12 тис.
UA0000301	Барвінківські степи	10 тис.
UA0000316	Долина річки Сіверський Донець в Харківській області – 1	14 тис.
UA0000317	Долина річки Сіверський Донець в Харківській області – 2	81 тис.

Після прийняття закону України «Про території Смарагдової мережі» необхідно в натурі уточнити остаточні площі і межі територій, а також їх землевласників та землекористувачів.

Водно-болотні угіддя міжнародного значення

На території Харківської області водно-болотні угіддя міжнародного значення відсутні. Вплив відсутній.

Біосферні резервати програми ЮНЕСКО «Людина і біосфера»

Мережу біосферних резерватів ЮНЕСКО в Україні було організовано з метою охорони, раціонального використання та відновлення природних основ життя і здоров'я

людини, збереження біотичного і ландшафтного різноманіття з урахуванням положень Севільської стратегії для біосферних резерватів ЮНЕСКО та Положення про Всесвітню мережу біосферних резерватів ЮНЕСКО. Враховувалися також наукові рекомендації щодо природної зональності території України, зокрема у природних зонах і транскордонних регіонах.

Біосферні резервати України мають особливе значення для формування на регіональному рівні нового уявлення про взаємозв'язок між вирішенням проблем збереження навколишнього середовища і сталого розвитку, оптимізації різноманіття біологічних видів і ландшафтних екосистем на основі їх захищеності «екологічними коридорами».

Біосферні резервати України виконують такі взаємодоповнювальні функції:

- збереження і захист генетичних ресурсів, видів екосистем та ландшафтів;
- активне сприяння сталому розвитку на основі відповідного наукового і матеріально-технічного забезпечення;
- підтримка освітніх та навчальних проектів, проведення наукових досліджень і здійснення моніторингу на локальному, регіональному, національному й міжнародному рівнях.

Оптимізація і гармонізація зазначених функцій сприяли перетворенню біосферних резерватів України на моделі обґрунтованої гармонізації взаємодії людини і навколишнього середовища в процесі вирішення відповідних регіональних проблем на принципах сталого розвитку.

Завданням біосферних резерватів є також розвиток принципово нового бачення процесу неподільності збереження і розвитку. Практичне вирішення цього завдання потребує розбудови наукових досліджень і застосування сучасного підходу до біогеографічної класифікації територій на міжнародному, національному і регіональному рівнях, враховуючи відповідні соціальні й економічні чинники.

Біосферні резервати України сприяють розробленню нових моделей землеустрою і обґрунтованих підходів до процесу переходу на засади сталого розвитку, спираючись при цьому на підтримку населення та місцевих владних структур регіону. Це, в свою чергу, сприяє збереженню якості навколишнього середовища на основі впровадження прогресивних технологій регіонального землекористування. Підсилюється також функція біосферних резерватів як регіональних наукових центрів ефективного розвитку наукових досліджень, моніторингу, освіти і навчання.

Національні програми діяльності біосферних резерватів зосереджують їх зусилля на системному моніторингу навколишнього середовища, оцінюванні наукових аспектів інвентаризації флори і фауни, проведенні метеорологічних і гідробіологічних спостережень, збиранні й систематизації соціально-економічної інформації та інформації щодо збереження навколишнього середовища.

Принципи Севільської стратегії для біосферних резерватів ЮНЕСКО мають як наукове, так і практичне значення для розроблення обґрунтованої моделі переходу України на засади сталого розвитку з урахуванням необхідності першочергового природного і штучного відновлення деградованих природних екосистем.

Наступним стратегічно важливим документом ЮНЕСКО щодо подальшого функціонування і розвитку планетарної мережі біосферних резерватів став Мадридський план дій для біосферних резерватів ЮНЕСКО на період до 2013 р., затверджений у 2008 р на III Всесвітньому конгресі біосферних резерватів ЮНЕСКО. Універсальним і найоптимальнішим засобом взаємодії людського суспільства з природним середовищем є ідеологія сталого розвитку природних регіонів, в основу якої покладено концепцію екологічної мережі.

Транскордонні природно-заповідні території є сполучними ланками між національними екологічними мережами сусідніх з Україною держав у загальній

Пан'європейській екологічній мережі. У такому разі залежно від статусу природно-заповідні території набувають функцій елемента екологічної мережі, до складу якої вони входять. Україна бере участь у формуванні Пан'європейської екологічної мережі насамперед через розширення переліків водно-болотних угідь міжнародного значення (Рамсарська конвенція про водно-болотні угіддя, що мають міжнародне значення, головним чином як середовища існування водоплавних птахів, 1971 р.), кількості територій у складі Смарагдової мережі Європи (Бернська конвенція про охорону дикої флори та фауни і природних середовищ існування в Європі, 1979 р.), Всесвітньої мережі біосферних резерватів ЮНЕСКО.

Значна увага приділялася різноплановим науковим дослідженням щодо з'ясування тенденцій трансформації екосистем біосферних резерватів під впливом зміни клімату. Так, на 36-й сесії Генеральної конференції ЮНЕСКО (25 жовтня — 10 листопада 2011 р., Париж) було розглянуто і схвалено Дрезденську декларацію щодо біосферних резерватів і зміни клімату. Зокрема, в Декларації зазначено, що біосферні резервати є ефективним інструментом для пом'якшення можливих наслідків зміни клімату та слугують моделями щодо адаптації до такої зміни.

У документі визначено заходи, що мають здійснюватися на рівні країн — членів ЮНЕСКО (політична складова) та на рівні біосферних резерватів (практична складова). Відзначено необхідність подальшого забезпечення стратегічної керівної ролі програми МАБ та Всесвітньої мережі біосферних резерватів ЮНЕСКО у вирішенні питання переходу до сталого розвитку, реалізації Мадридського плану дій для біосферних резерватів, а також ролі ЮНЕСКО у здійсненні глобальної діяльності щодо зміни клімату. Актуальною також залишається проблема формування транскордонних природоохоронних територій, зокрема транскордонних біосферних резерватів ЮНЕСКО (ТБР), які є інструментом загального управління. Вони дістали офіційне визнання на міжнародному рівні як установи ООН, створені для співпраці в галузі збереження і сталого використання біорізноманіття завдяки загальному управлінню спільними екосистемами.

Карта розташування біосферних резерватів ЮНЕСКО на території України: 1 — Чорноморський (1982); 2 — «Асканія-Нова» (1982); 3 — Карпатський (1992); 4 — Дунайський (1998); 5 — Шацький (2002); 6 — Деснянський (2009); 7 — «Розточчя» (2011); 8 — «Східні Карпати» (Польща/Словаччина/Україна) (1998); 9 — «Дельта Дунаю» (Румунія/Україна) (1998); 10 — «Західне Полісся» (Білорусь/Польща/Україна) (2012)

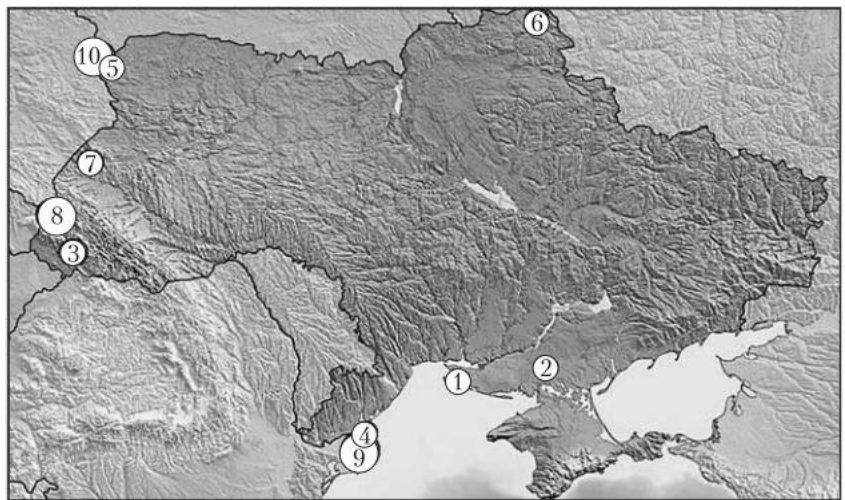

Рисунок 2.16 Карта розташування біосферних резерватів ЮНЕСКО

Слід зазначити, що на території Харківської області біосферні резервати ЮНЕСКО відсутні. Вплив відсутній.

Об'єкти всесвітньої спадщини ЮНЕСКО

На території Харківської області об'єкти всесвітньої спадщини ЮНЕСКО відсутні. Вплив не передбачається.

Ймовірні зміни стану рослинного та тваринного світу природно-заповідного фонду та територій смарагдової мережі, якщо ДДП не буде затверджено

Якщо РПУВ не буде затверджено, біорізноманіття на території Харківської області, скоріш за все, залишиться на сталому рівні, проте впровадження заходів:

- Рекультивації існуючих звалищ;
- Залучення населення до екологічних акцій, толок, прибирання територій;
- Очищення історичних місць розміщення відходів, зокрема ліквідація несанкціонованих сміттєзвалищ та відходів може позитивно вплинути на чисельність різних видів флори та фауни.

Щодо функціонального використання, на перспективу передбачається збереження та охорона об'єктів природно-заповідного фонду, що передбачає найбільший рівень збереження природного стану наявних біоценозів.

Геологічні та гідрографічні умови

Харківська область розташована в південно-західній частині Східноєвропейської платформи, у межах великого тектонічного прогину, який має назву Дніпровсько-Донецька западина. Дніпровсько-Донецька западина полягає між Українським щитом і Воронізьким кристалічним масивом, кристалічний фундамент платформи занурений на різну глибину, у районі м. Харкова це 2-3 км. Північно-східна частина області розташована на схилі Воронізького кристалічного масиву, крайня південна на схилі Українського щита. Решта території області лежить у Дніпровсько-Донецькій западині.

Палеозойські породи виходять на поверхню у південно-західній частині області і пов'язані з покладами аргілітів, глин, вапняків, доломітів, гіпсів, солей. На північному сході області також виходять на поверхню мезозойські відклади: глини строкаті; піски; крейда; мергелі; фосфорити; вохра; бутовий камінь. Кайнозойські відклади поширені по всій території області, це глини червоно-бурі та строкаті, піски будівельні, буре вугілля.

Знаходження області в трьох геологічних структурах відображається як в рельєфі місцевості, так і в освічених опадах. Рельєф являє собою хвилясту рівнину з нахилом на південь. На території області протікає велика річка – Сіверський Донець.

Найвища точка (236 м) місцевості знаходиться в північно-східній частині області. В долинах Осколу та Сіверського Дінця позначки знижуються до 60-70 м. Від льодовикових епох залишилися переважаючі флювіогляціальні форми поверхні рельєфу. Річкові тераси дуже широкі, наприклад, ширина річкової долини Сіверського Дінця разом з терасами – майже 70 км. Кількість терас до п'ятнадцяти. Вони вкриті алювіальними відкладами. Це означає, що в процесі геологічної історії рельєф місцевості сильно змінювався.

Широко розвинена на території області мережа балок, приурочена до річкових долин. У найбільш давніх балок, як і біля річок, є заплави, тераси. До долин і балок приурочена розвинена мережа ярів, особливо поширені вони в місцях виходу на поверхню лесовидних суглинків. Ці породи добре змиваються водою. Особливо інтенсивно розвиваються яри останнім часом у зв'язку з інтенсивним розвитком промисловості. Також причиною розвитку ярів в регіоні є тектоніка. Вододільні частини з плином часу піддавалися ерозійним процесам, площинному змиву. У результаті утворилися балки і яри. Також з лесовидними суглинками пов'язані такі форми рельєфу, як степові блюдця, глибиною до двох метрів і діаметром до 100 метрів. Такі пониження заповнюються водою і не висихають довгий час, із-за цього виникає перезволоження ґрунту.

Основними несприятливими інженерно-геологічними процесами на території Харківської області є: зсуви, яри, ерозія ґрунту. Тому перед будівництвом нової будівлі або споруди потрібно проведення інженерно-геологічних вишукувань. Діяльність людини призводить до нівелювання місцевості, утворення антропогенних форм рельєфу. За течією річки Сіверський Донець можна бачити масштабний розвиток зсувних процесів.

Наприклад, на правобережжі річки в районі м. Зміїв спостерігаються великі і малі зсуви. В інших місцях Чугуївського району розвинені ступінчасті зсуви на підвищених берегах Сіверського Дінця (наприклад, гора Монастирська).

Карстові явища (у вигляді западин, воронок, блюдць) приурочені до карбонатних порід юри. Поширені вони в Ізюмському районі. Карстові колодязі утворюються в занедбаних кар'єрах по видобутку вапняку. Порожнини, порожнини заповнюються глиною, піщаником, субпіщаним матеріалом. За залишками фауни можна судити про палеогенове походження карстових явищ.

Відклади тріасу, юри виходять на поверхню на південному сході області. Порооди крейдового віку виходять на поверхню в долинах Сіверського Дінця, Осколу, Великого Бурлука і т. д. Палеогенові, неогенові і четвертинні відклади розвинуті повсюдно по долинах річок, балках, ярах. Лесовидні суглинки потужністю до 20 м покривають майже всю площу. Алювіальні відклади від декількох метрів до двадцяти метрів покривають давні тераси річок. На південному заході, в районі міста Ізюм розташовується багато куполовидних структур, які проривають горизонтально розташовані осадові шари. З ними пов'язані нафто-газові родовища.

Підземні води. Харківська область в геоструктурному відношенні розташована в межах Дніпровсько-Донецького артезіанського басейну.

Основні водоносні горизонти питних і технічних підземних вод приурочені до відкладів палеогену (берекський, київський та бучацький горизонти), представлених різнозернистими пісковиками та пісками, нижньої та верхньої крейди, представлених різнозернистими пісками, пісковиками, крейдою, неогенових відкладів, представлених дрібнозернистими пісками; юрських відкладів, представлених дрібнозернистими пісками; тріасових відкладів, представлених крупнозернистими пісками.

За хімічним складом води гідрокарбонатні натрієві, сульфатно-гідрокарбонатні, натрієво-магнієво-кальцієві, хлоридно-гідрокарбонатні, кальцієво-натрієві.

Ймовірні зміни стану геологічних та гідрографічних умов, якщо ДДП не буде затверджено

Освоєння територій без урахування закономірностей розвитку екзогенних геологічних процесів може викликати ланцюгову реакцію в їх активізації та привести до негативних наслідків. Харківщина належить до регіонів з широко розвинутими екзогенними геологічними процесами, такими як підтоплення, зсувні явища та просадні ґрунти. В області спостерігається тенденція переважно техногенної активізації цих несприятливих процесів. У межах області набули розвитку екзогенні геологічні процеси природного та техногенного походження, такі як зсуви, карст, підтоплення, просідання ґрунтів.

Наявні на території області ділянки з екзогенно-геологічними процесами знижують комфортність проживання і можуть викликати погіршення санітарно-гігієнічних умов на території житлової забудови, що створює, в тому числі, ризики для здоров'я населення. Ця тенденція, більш ймовірно, залишиться без змін. Але виключення або зниження витоків з мереж водопостачання та водовідведення шляхом виконання таких заходів Програми, як будівництво, реконструкція, капітальний ремонт мереж водопостачання і водовідведення, а також виконання одного з пріоритетних завдань Програми – Забезпечення установками зневоднення та оброблення осадів стічних вод комплексні очисні споруд – є особливо важливими для досягнення цілей та напрямків, для забезпечення умов сталого розвитку.

Водні ресурси

Харківська область розташована у північно-східній частині України, займає південно-західний край Середньоруської височини. Розташована Харківська область на вододілі двох річкових басейнів Дона (Сіверського Дінця) та Дніпра. Регіон має надзвичайно низьку забезпеченість водними ресурсами – це 1,8 % від загальних водних

ресурсів України. Водні ресурси області формуються як за рахунок атмосферних опадів (місцевий річковий стік, ґрунтова волога, підземні води), так і за рахунок зовнішнього притоку з суміжних територій (транзитні води Росії).

Водні ресурси області формуються за рахунок транзитної притоки поверхневих вод по р. Сіверський Донець, місцевого річкового стоку, що формується в межах області, стічних, шахтних і кар'єрних вод, а також експлуатаційних запасів підземних вод.

По території області протікає 867 річок, загальною протяжністю – 6 405 км, з них довжиною більше 10 км - 172 річки протяжністю – 4 666,6 км. З них, згідно з класифікацією річок України, одна відноситься до великих – Сіверський Донець довжиною – 1 053 км (в межах області – 375 км). Шість середніх річок, до яких відносяться Оскіл, Уди, Лопань, Мерла, Оріль, Самара.

Решта річок відноситься до категорії малих.

Площі земель, зайняті водними об'єктами, складають 91,3 тис. га (2,9 % території області), в тому числі під водосховищами і ставками 46,3 тис. га.

В Харківській області:

- збудовано 57 водосховищ (басейн р. Сіверський Донець – 42, басейн р. Дніпро – 15), загальним об'ємом 15 млн м³, площа дзеркала 33 тис. га;

- налічується 2538 ставків (басейн р. Сіверський Донець – 1708, басейн р. Дніпро – 830), загальним об'ємом 229 млн м³ та площею дзеркала 13 тис. га.

В гідрографічному відношенні територія області розміщена в межах басейнів р. Сіверський Донець (21,93 тис.км² або 69,8% території області) і р. Дніпро (9,47 тис. км² або 30,2% території області).

Якість поверхневих вод. Повномасштабне вторгнення рф на територію України, враховуючи загальну ситуацію в Харківській області та м. Харків, унеможливило виконання держаного моніторингу вод в повному обсязі.

Харківським регіональним центром з гідрометеорології виконувалась Програма проведення діагностичного та операційного моніторингу масивів поверхневих вод басейну річки Дон та басейну річки Дніпро суббасейну Нижнього Дніпра. Усього за 2025 рік у 24 створах відібрано і проаналізовано 285 проб води, виконано 5130 визначень. Проби води на всіх річках відбиралися спеціалістами комплексної лабораторії Гідрометеорологічного центру Харківської та Луганської областей без консервації.

За даними досліджень, в межах Харківської області не зафіксовано перевищень екологічних нормативів якості по пріоритетним та басейновим специфічним показникам (масові концентрації пестицидів, алкілфенолів, поліароматичних та галогенних вуглеводів). Значення пріоритетних показників в значній мірі знаходяться за межею визначень. Одночасно спостерігається перевищення нормативних значень по басейновим специфічним речовинам за рибогосподарськими нормативами по марганцю та цинку, що має систематичний характер (концентрації знаходяться в межах багаторічних значень). Також відмічене перевищення за специфічними басейновими показниками за рибогосподарськими показниками.

Сучасний стан поверхневих водойм області характеризується антропогенним тиском суб'єктів господарювання. Причиною недостатньо ефективної роботи очисних споруд є фізична та моральна застарілість обладнання, несвоєчасне проведення поточних і капітальних ремонтів, їх перевантаженість.

З метою створення сприятливого режиму водних об'єктів, попередження їх забруднення, засмічення і вичерпання, вимогами статті 87 Водного кодексу України встановлюються водоохоронні зони, вимогами статей 60, 62 Земельного кодексу України та статей 88, 89 Водного кодексу України встановлюються розміри природно захисних смуг від поверхневих водних об'єктів. Зовнішні межі водоохоронних зон визначаються за

спеціально розробленими проєктами землеустрою. В межах водоохоронних зон, відповідно до вимог статті 88 Водного кодексу України, виділяються земельні ділянки під берегові захисні смуги.

Використання води

Таблиця 2.9 Основні показники використання і відведення води, млн м³.

Показники	Роки		
	2023 рік	2024 рік	2025 рік
Забрано води з природних водних об'єктів – всього	139,5	197,0	283,6
у тому числі для використання	120,6	183,3	256,1
Спожито свіжої води, з неї на:	119,3	183,3	256,1
виробничі потреби	43,7	103,9	175,4
побутово-питні потреби	72,6	75,6	75,8
зрошення	1,5	2,2	3,7
сільськогосподарські потреби	1,4	1,8	1,3
ставково-рибне господарство	-	-	-
Втрати води при транспортуванні	60,1	49,2	62,1
Загальне водовідведення, з нього:	158,4	196,8	240,9
у поверхневі водні об'єкти	156,5	194,9	238,9
у тому числі:			
забруднених зворотних вод	3,9	3,9	3,9
з них без очищення	0,5	0,5	0,4
нормативно очищених	132,7	116,5	105,4
нормативно чистих без очистки	18,9	74,6	129,6

Таблиця 2.10 Забір, використання та відведення води, млн м³ станом на 2025 рік.

Назва водного об'єкту	Забрано води із природних водних об'єктів - всього	Використано води	Водовідведення у поверхневі об'єкти	
			всього	з них забруднених зворотних вод
Басейн річки Сіверський Донець	278,1	249,9	237,4	3,5
Басейн річки Дніпро	5,5	6,2	1,5	0,4

Скидання води у водні об'єкти та очистка стічних вод.

У поверхневі водні об'єкти скинуто 238,9 млн м³ стічних вод. З них: забруднених – 3,9 млн м³, нормативно чистих – 129,6 млн м³, нормативно очищених на очисних спорудах – 105,4 млн м³.

Із загального скиду нормативно-очищених зворотних вод в області в об'ємі 105,4 млн м³, скид на спорудах механічної очистки складає 1,01 млн м³ (0,95 %), біологічної очистки – 104,34 млн м³ (99,0 %) та фізико-хімічної очистки – 0,05 млн м³

(0,05 %). Потужність очисних споруд, згідно з даними за формою 2ТП-водгосп (річна) за 2025 рік становить – 469,4 млн м³.

Ефективну очистку забезпечують очисні споруди 26 водокористувачів, що складає 38,2% від загальної кількості водокористувачів, в тому числі за видами очистки: біологічної очистки – 19, фізико-хімічної очистки – 1, механічної очистки – 6.

Порушення гідрологічного та гідрохімічного режиму малих річок регіону. Надмірне використання водних ресурсів малих річок для потреб сільського господарства та риборозведення, самовільне водокористування та безпроектне створення штучних водойм на руслах малих річок порушує природний водний, гідробіологічний режим річок, збільшує заростання та утворення донних відкладень. Розораність водозабірних басейнів сягає граничних меж при надто низькому ступені заліснення. На багатьох річках і водоймах не закріплені прибережні захисні смуги, а деякі з наявних не завжди відповідають вимогам водного законодавства України.

Захист природних вод від забруднення стічними водами залишається гострою проблемою на території області, наявні системи водоочищення працюють за старою технологією, є необхідність їх переобладнання відповідно до сучасних наукових досягнень.

Ймовірні зміни стану водних ресурсів, якщо ДДП не буде затверджено

Якщо заходи та завдання, що передбаченні РПУВ не будуть реалізовані, в майбутньому існує загроза погіршення якісного стану водних ресурсів через потрапляння забруднених стічних вод та фільтрату до водних об'єктів та спричинятиме техногенне навантаження на водні об'єкти, що розташовані на території області.

Атмосферне повітря

Стан атмосферного повітря Харківської області формується обсягами викидів забруднюючих речовин від пересувних та стаціонарних джерел забруднення. До стаціонарних джерел забруднення атмосферного повітря слід віднести викиди великих промислових підприємств, особливо, паливно-енергетичного комплексу, машинобудівних, коксового та хімічного виробництв.

За інформацією Головного управління статистики у Харківській області (попередні дані) викиди забруднюючих речовин та парникових газів від стаціонарних джерел у 2025 році становлять 23,9 тис.т, що на 3,2 тис. тонн більше ніж у 2024 році та на 14,9 тис. тонн менше ніж у 2023 році.

Переважна частина викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря у 2025 році надійшла від підприємств, основним видом діяльності яких є постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря (70,3%).

Внески у загальні обсяги викидів добувної промисловості і розроблення кар'єрів становлять 8,1%, переробної промисловості – 6,8%. Внесок транспорту, складського господарства, поштової та кур'єрської діяльності дорівнює 5,6%.

Найбільшу частину із загальної кількості викидів забруднюючих речовин становлять:

- діоксид та інші сполуки сірки – 7447,7 тонн (31,18%);
- речовини у вигляді твердих суспендованих частинок – 5338,9 тонн (22,35%);
- діоксид азоту – 4547,7 тонн (19,04%);
- оксид вуглецю – 2961,0 тонн (12,40%).

Крім того, від стаціонарних джерел забруднення 342 підприємств регіону у 2025 році в атмосферу надійшло 4,456 млн тонн діоксиду вуглецю, або 153,6% до викидів у 2024 році.

Динаміка обсягів викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря наведена в таблиці 2.11.

Таблиця 2.11 Динаміка викидів забруднюючих речовин та парникових газів в атмосферне повітря від стаціонарних джерел забруднення по районах області, тис. т. за 2025 рік

Райони	Кількість підприємств, які мали викиди		Кількість викидів		
	всього, одиниць	у % до попереднього року	тонн	у % до попереднього року	Збільшення/Зменшення проти 2024 р
Всього Харківська область	342	97,9	23882,723	116,6	3230,623
Берестинський район	30	100,0	1425,965	95,1	-73,535
Богодухівський район	50	104,1	1106,670	110,2	102,67
Ізюмський район	29	103,5	1332,789	87,6	-188,711
Куп'янський район	7	77,7	440,468	98,3	-7,432
Лозівський район	20	90,9	394,256	96,3	-14,944
Харківський район	178	97,2	696,251	111,3	308,351
Чугуївський район	28	96,5	14486,324	127,2	3104,224

Таблиця 2.12 Основні забруднювачі атмосферного повітря на території Харківської області у 2025 році.

№ з/п	Підприємство – забруднювач	Валовий викид, тонн
1.	Зміївська ТЕС ПАТ «Центренерго»	13 439,463
2.	Приватне акціонерне товариство «Харківська ТЕЦ-5»	1315,768
3.	Об'єкти Філії ГПУ «Шебелинкагазвидобування» АТ «Укргазвидобування»	932,741
4.	Комунальне підприємство «ХАРКІВСЬКІ ТЕПЛОВІ МЕРЕЖІ»	1029,721
5.	Хрестищенське відділення з переробки газу Філії ГПУ «Полтавагазвидобування» АТ «Укргазвидобування»	301,486
6.	Пролетарське ВУПЗГАТ «Укртраснгаз»	653,180
7.	ТОВ «ЗОЛЯ»	431,866
8.	Філія «ТЕПЛОЕЛЕКТРОЦЕНТРАЛЬ» ТОВ «ДВ нафтогазовидобувна компанія»	697,675
9.	Комунальне підприємство «ВОДОЛАГА КОМУНСЕРВІС» Нововодолазької селищної ради	302,717

На території Харківської області до стаціонарних джерел забруднення слід віднести викиди потужних промислових підприємств, особливо підприємства теплоенергетичної та нафтогазовидобувної промисловості.

Основним джерелом забруднення атмосферного повітря в регіоні є викиди від промислових підприємств, таких як Зміївська ТЕС ПАТ «Центренерго» (56,27% від загальної кількості викидів), ПрАТ «Харківська ТЕЦ-5» (5,51%), КП «Харківські теплові мережі» (4,31%), об'єкти Філії газопромислового управління «Шебелинкагазвидобування» АТ «Укргазвидобування» (до 5%).

Таблиця 2.13 Викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря за видами економічної діяльності у Харківській області у 2025 році

Види економічної діяльності	Код за КВЕД-2010	Обсяги викидів по регіону, тонн
Усі види економічної діяльності		23,8827
Сільське, лісове та рибне господарство	A	1,1272
Добувна промисловість і розроблення кар'єрів	B	1,9373
Переробна промисловість	C	1,6274
Постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря	D	16,7876
Водопостачання; каналізація, поводження з відходами	E	0,6727
Будівництво	F	0,0384
Оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів	G	0,2101
Транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність	H	1,3539
Тимчасове розміщування й організація харчування	I	0,0454
Інформація та телекомунікації	J	---
Фінансова та страхова діяльність	K	0,0001
Операції з нерухомим майном	L	0,0172
Професійна, наукова та технічна діяльність; освіта	M	0,0018
Діяльність у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування	N	0,0039
Державне управління й оборона; обов'язкове соціальне страхування	O	---
Освіта	P	0,0156
Охорона здоров'я та надання соціальної допомоги	Q	0,0568
Мистецтво, спорт, розваги та відпочинок	R	0,0049
Надання інших видів послуг	S	0,0011

Згідно з офіційними статистичними даними, можна зробити висновок, що найбільший обсяг викидів забруднюючих речовин на території області потрапляє в атмосферне повітря від такого виду економічної діяльності, як постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря.

Забруднення атмосфери викидами автотранспорту посідає друге місце після енергетики за рахунок постійного збільшення кількості автотранспорту. Загальні викиди токсичних речовин залежать від потужності і типу двигуна, режиму його роботи, технічного стану автомобіля, швидкості руху, стану дороги, якості палива.

Викиди забруднюючих речовин від автотранспорту з року в рік зростають та негативно впливають на якість атмосферного повітря в області. Частка автомобілів, які експлуатуються на території області, далекі від довершеності, вони здебільшого не відповідають міжнародним стандартам щодо екологічної безпеки. Двигуни автомобілів зазвичай морально і фізично застарілі.

Забруднення атмосферного повітря в області від автотранспорту обумовлено такими факторами: постійне нерегульоване збільшення кількості автотранспорту, в тому числі транзитного вантажного; відставання якості палива від європейських стандартів; повільний розвиток мережі розв'язок і автошляхів; недосконалість управління дорожнім рухом та іншими проблемами; недостатньо розвинена законодавча та юридична база у галузі ефективного регулювання управління автотранспортом; відсутність механізмів впливу на збільшення забруднення довкілля автотранспортом.

Автомобілі викидають разом з відпрацьованими газами, випаровуванням паливо-мастильних матеріалів близько 200 компонентів забруднюючих речовин, які мають токсичний, мутагенний, наркотичний та інший вплив на живі організми. Основним токсичним інгредієнтом, яким забруднюється атмосферне повітря під час експлуатації автомобільного транспорту, є оксид вуглецю (близько 80%).

Викиди автотранспортних засобів особливо небезпечні тому, що здійснюються у безпосередній близькості від тротуарів у зоні активного пішохідного руху. Крім забруднення атмосферного повітря, автомобільний транспорт та його супутня інфраструктура є головними забруднювачами водних об'єктів та ґрунтів нафтопродуктами. Насамперед, це стосується відкритих автостоянок, гаражних кооперативів і автозаправних станцій, які не обладнані локальними очисними спорудами поверхневих (дощових і талих) стічних вод, пунктів розвантаження паливно-мастильних матеріалів та автотранспортних підприємств. Має місце забруднення залізничних колій мастилами через їх витікання з негерметичних редукторів залізничних вагонів.

Негативно впливають на стан довкілля і відходи автотранспортних засобів, які утворюються в процесі їх експлуатації, а саме: відпрацьовані мастила, фільтри, акумулятори, відпрацьовані шини, деталі та корпуси автомобілів та ін., видалення яких належним чином ще не налагоджено.

Слід зазначити, що спостереження за забрудненням атмосферного повітря м. Харків проводиться на 10 стаціонарних пунктах спостереження, на території області стаціонарні пункти спостережень відсутні.

Аналізуючи матеріали спостережень за станом атмосферного повітря міста Харків, можна спостерігати тенденцію до погіршення – по оксиду вуглецю, формальдегіду, сажі, мідь, нікель, свинцю та цинку. Намітилась незначна тенденція щодо покращення якості атмосферного повітря по діоксиду азоту, залізу, марганцю. Не змінився рівень забруднення по пилу, діоксиду сірки, фенолу, сірководню, аміаку, оксиду азоту, марганцю, кадмію та хрому.

Фактор забруднення повітря знаходиться в постійно динамічному стані і залежить від багатьох чинників, а отже, потребує постійного контролю та моніторингу його якості з боку органів виконавчої влади, що реалізують державну політику у сфері охорони навколишнього середовища та охорони здоров'я населення, особливо при регулюванні господарської діяльності всіх суб'єктів.

Основними напрямками зменшення викидів забруднюючих речовин є, насамперед, неухильне виконання суб'єктами підприємницької діяльності природоохоронних заходів та впровадження сучасних технологій очищення газо-пилового потоку. Діяльність кожного

суб'єкта господарювання має бути спрямована на збереження та відновлення природного стану атмосферного повітря, створення сприятливих умов для життєдіяльності, забезпечення екологічної безпеки та запобігання шкідливому впливу атмосферного повітря на здоров'я людей та навколишнє природне середовище. Правові і організаційні основи та екологічні вимоги в галузі охорони атмосферного повітря визначає Закон України «Про охорону атмосферного повітря».

Ймовірні зміни стану атмосферного повітря, якщо ДДП не буде затверджено

У випадку, якщо РПУВ не буде затверджений, а заходи з охорони атмосферного повітря не будуть реалізовані, стан атмосферного повітря на території, більш ймовірно, залишатиметься на рівні сучасних показників. Забруднення атмосферного повітря та накопичення в ньому шкідливих речовин може проявлятися в зростанні показників захворюваності й смертності від хвороб органів дихання, створюватиметься подальше існування ризиків шкідливого впливу на здоров'я населення, що мешкає (перебуває) в межах області. Без реалізації заходів, що спрямовані на покращення стану атмосферного повітря – рівень забруднення атмосферного повітря, швидше за все, матиме тенденцію зростання, що може знизити рівень комфортного проживання населення.

Управління відходами

За даними Головного управління статистики у Харківській області протягом 2025 року в області утворилося 792,946 тис. тонн відходів, з них відновлено – 222,947 тис. тонн, що складає 28% від загальної кількості утворених відходів.

На території Харківської області розташовано 80 організованих місць видалення побутових відходів та 6 полігонів промислових відходів: золошлаковідвал Зміївської ТЕС ПАТ «Центренерго», колишній шлаковідвал ВАТ «Купянський ливарний завод», полігон промислових відходів Обласного комунального спеціалізованого підприємства з виконання норм екологічної безпеки, полігон промислових відходів і золошлаковідвал ПрАТ «Харківський тракторний завод», золошлаковідвал ТОВ «ДВ Нафтогазвидобувна компанія» філія «Теплоелектроцентрально». Згідно зі ст. 246 Податкового Кодексу України, ставка податку за розміщення відходів становить 5,5 грн за тону. Підприємствам економічно вигідно залишати на зберіганні відходи, а не шукати шляхи їх оброблення та впроваджувати у виробництво нові технології використання відходів. З метою поліпшення ситуації у сфері оброблення відходів енергетичної галузі доцільно на законодавчому рівні створити ефективний економічний механізм зобов'язання підприємств щодо необхідності оброблення відходів.

Таблиця 2.15 Динаміка утворення відходів за класами небезпеки (тонн).

№ з/п	Показники	2025 тон
1.	Утворено відходів	792,945
2	Спалено відходів:	5,358
2.1.	У тому числі з метою отримання енергії (код операції R1)	5,350
2.2.	Термічного оброблення (D10)	0,008
3.	Відновлено відходів (код операції R)	222,947
4.	Видалено відходів (код операції D)	464,861
5.	Передано іншим підприємствам, усього	655,162
5.1	Для відновлення	59,698
5.2.	Для видалення	595,464
6.	Обсяг наявних відходів на зберіганні на кінець року	248,387

Одним з основних напрямків роботи у сфері управління відходами залишається вирішення питання забезпечення повного збирання небезпечних відходів з метою передачі їх для подальшої обробки (переробки) на спеціалізовані підприємства.

Відповідно до інформації, розміщеної на національній онлайн-платформі «ЕкоСистема» на території Харківської області обліковується лише два суб'єкта господарювання, що мають право на здійснення господарської діяльності з управління небезпечними відходами: ТОВ «ХАДО-ТЕХНОЛОГІЯ» та ТОВ НВП «НОВІНТЕХ». Контроль за дотриманням ліцензійних умов провадження діяльності у сфері управління небезпечними відходами та видача ліцензій покладено на Мінекономіки

Таблиця 2.17 Інформація про облік та паспортизацію місць видалення відходів (МВВ) станом на 2025 рік.

№ з/п	Назва одиниці адміністративно - територіального устрою регіону (район, місто)	Кількість непаспортизованих МВВ, од	Кількість паспортизованих МВВ, од
1	Берестинський	14	6
2	Богодухівський район	--	20
3	Ізюмський район	10	9
4	Куп'янський район	1	8
5	Лозівський район	--	12
6	Харківський район	3	24
7	Чугуївський район	3	18
Усього по районах області		31	97

З 09 липня 2023 року набрав чинності Закон України «Про управління відходами» від 20 червня 2022 року № 2320-ІХ. Відповідно до вказаного Закону відходи поділяються на два класи: небезпечні відходи та відходи, що не є небезпечними. За попередніми даними Головного управління статистики у Харківській області протягом 2025 року в області утворилося 792,945 тис. тонн відходів.

Не менш гострою, ніж у попередні роки, залишається у Харківській області проблема обробки та переробки побутових відходів. На території Харківської області розташовано 80 організованих місць видалення побутових відходів. В більшості випадків, під час експлуатації місць видалення відходів, проєктні рішення не дотримуються.

Окрім довоєнних проблемних питань у сфері управління відходами наразі у області з'явилися і інші проблеми. Так, кількість відходів руйнувань співставна з кількістю утворюваних побутових та промислових відходів, проте потужності щодо оброблення відходів війни в області недостатні. Зазначені відходи містять певну кількість небезпечних відходів, які не підлягають захороненню в місцях видалення відходів. Крім того, утворюються відходи від бойових дій (нерозірвані снаряди та уламки від них, згорілий транспорт та військова техніка, акумулятори, нафтопродукти тощо).

Управління такими відходами потребує окремого законодавчого врегулювання. Враховуючи відсутність досвіду з вирішення питання такої складності, необхідно вирішувати його комплексно, з урахуванням екологічного, санітарно-епідеміологічного, земельного законодавства.

На тимчасово окупованих територіях знаходилося 26 місць видалення відходів, які протягом тривалого часу залишалися без належної експлуатації та охорони. Зазначені місця функціонують лише там, де це дозволяє безпекова ситуація, тобто проведене розмінування та не ведуться активні бойові дії.

Проблема відходів є однією з ключових екологічних проблем Харківської області. Існуюча система управління відходами як в Україні, так і на Харківщині характеризується такими тенденціями:

- накопичення відходів як у промисловому, так і побутовому секторі, що негативно впливає на стан довкілля і здоров'я людей;
- здійснення неналежним чином обробки та видалення небезпечних відходів;
- розміщення побутових відходів без урахування можливих небезпечних наслідків;
- неналежний рівень використання відходів як вторинної сировини внаслідок недосконалості організаційно-економічних засад залучення їх у виробництво;
- неефективність впроваджених економічних інструментів у сфері управління відходами.

Незважаючи на тенденцію деякого зменшення обсягів утворення відходів виробництва, в області триває процес накопичення відходів різних видів.

Невирішеними залишаються такі проблеми управління відходами:

- не запроваджена чітка система оброблення макулатури, склобою, автомобільних шин, полімерних відходів, відходів легкої та харчової промисловості, відпрацьованих нафтопродуктів тощо;
- не впроваджена система управління з токсичними відходами;
- не організовано оброблення шламів паливно-енергетичного комплексу та металургійних виробництв, золошламових відходів, гірничої породи;
- не вирішена проблема оброблення непридатних для використання агрохімікатів і тари та упаковки від них.

Залишається актуальною проблема оброблення побутових відходів. Існуюча система управління відходами не дозволяє в повному обсязі виділити із загальної маси відходів фракції ресурсноцінних матеріалів (паперу, картону, скла, металу, пластмас тощо). Утворення значних обсягів відходів в області, захащення території відходами зумовлено наступними основними факторами:

- неефективні технології оброблення первинної сировини і матеріалів;
- недоліки в розробці нових та використанні наявних (вже розроблених і відомих у світовій практиці) технологій обробки відходів на місцях їх безпосереднього утворення;
- недоліки системи управління відходами, а також недоліки системи очищення міста від відходів.

Існуюча система видалення побутових відходів не забезпечує регулярного вивозу і знешкодження побутових відходів, що призводить до стихійних звалищ.

Побутові відходи є одним з небезпечних джерел забруднення, перш за все бактеріального, земельних ресурсів та ґрунтів, поверхневих і підземних водних ресурсів та атмосферного повітря.

З метою реалізації вимог Закону України «Про управління відходами», Національної стратегії управління відходами до 2030 року, затвердженої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 08.11.2017 № 820-р. А також положення Національного плану управління відходами до 2033 року, затвердженого розпорядженням Кабінету Міністрів України від 27 грудня 2024 р. № 1353-р необхідно визначити технологічні схеми роздільного збирання побутових відходів з урахуванням річної норми надання послуг з вивезення побутових відходів, складових, що входять до побутових відходів, потреби у вторинних енергетичних та матеріальних ресурсах, органічних добривах, економічних факторів та інших вимог, впровадження системного підходу до поводження з відходами на державному та регіональному рівнях, зменшення обсягів утворення відходів шляхом збільшення обсягу їх переробки та повторного використання.

Роздільне збирання побутових відходів повинно здійснюватися за компонентами, що входять до складу побутових відходів, які відображаються у відсотках від їх загальної маси або об'єму та визначаються шляхом проведення вимірів у населеному пункті

протягом чотирьох сезонів року, відповідно до Правил визначення норм надання послуг з вивезення побутових відходів, затверджених наказом Міністерства з питань житлово-комунального господарства України від 30.07.2010 № 259.

Державними санітарними нормами та правилами утримання територій населених місць, затвердженими наказом МОЗ України від 17.03.2011 № 145 встановлено ряд вимог відносно місць розташування майданчиків для сміттєзбірників, а саме:

- мінімальне віддалення від вікон і дверей житлових будинків і громадських будівель повинно бути не менше 20 м;
- величина радіуса обслуговування - не більше 100 м;
- можливість проїзду транспорту для вивозу сміття у будь-яку пору року;
- розміри майданчиків для сміттєзбірників залежать від кількості контейнерів, що на них встановлюються, і приймаються площею від 9 до 45 м².

Накопичення обсягів відходів на сміттєзвалищах без належного їх утримання у місцях видалення відходів, відсутність дієвої системи вилучення вторинних ресурсів та сучасного підприємства з оброблення відходів, утворення стихійних смітників створює ризики негативного впливу на довкілля та здоров'я населення. Розвиток системи управління відходами є одним з пріоритетних завдань органів у сфері охорони навколишнього природного середовища. В згаданій сфері розроблені програми державного та місцевого рівня, очікується, що їх реалізація забезпечить досягнення екологічних стандартів у сфері управління відходами на місцевому рівні.

Ймовірні зміни стану управління відходами, якщо ДДП не буде затверджено

З метою раціонального управління відходами в РПУВ визначено за необхідне виконання ряду пріоритетних завдань та заходів.

В разі не виконання заходів, передбачених РПУВ, фактор управління відходами матиме найбільше значення серед ризиків шкідливого впливу на довкілля на території Харківської області.

Розвиток системи управління промисловими відходами є одним із першочергових завдань органів влади у сфері охорони навколишнього природного середовища. В цій сфері також розробляються програми державного і регіонального рівня; очікується, що їх реалізація забезпечить досягнення екологічних стандартів в сфері управління відходами і на місцевому рівні.

Безпека життєдіяльності та здоров'я населення

Питання поліпшення демографічної ситуації та покращення стану здоров'я населення є одним із найголовніших напрямків у роботі всіх гілок влади, але демографічний стан в області залишається складним.

За статистичними даними, станом на 01.02.2022 чисельність населення у Харківській області склала 2599 тис. осіб. Скорочення у відсотках у порівнянні з початком 2021 року складає 0,67%.

Зменшення чисельності населення області відбулося, головним чином, за рахунок вимушеної міграції населення на більш безпечну територію (пік міграції лютий – березень 2022 року). У 2022-2024 роках інші статистичні дані на офіційних сайтах Держстату не оприлюднювались.

За інформацією з офіційного веб-сайту Головного управління статистики у Харківській області (<http://kh.ukrstat.gov.ua/>), динаміка випадків захворюваності населення Харківської області наведена в табл. 2.18.

Таблиця 2.18 Динаміка випадків захворювання у Харківській області.

Роки	Кількість уперше в житті зареєстрованих випадків захворювань, тис од.								
	Усього	У тому числі:							
		новоутворення	хвороби нервової системи ¹	хвороби системи кровообігу	хвороби органів дихання	хвороби шкіри	хвороби підшкірної клітковини	хвороби кістково-м'язової системи і сполучної тканини	хвороби сечостатевої системи
2015	1830,4	33,8	55,9	146,2	723,7	109,8	85,7	135,2	4,4
2016	1861,0	34,9	53,9	142,4	785,7	106,8	85,0	129,7	4,2
2017	1777,2	35,6	54,8	137,4	719,9	104,2	82,2	121,5	4,2

За інформацією з офіційного веб-сайту Департаменту охорони здоров'я Харківської обласної адміністрації (<https://kharkivoda.gov.ua/oblasna-derzhavna-administratsiya/struktura-administratsiyi/strukturni-pidrozdili/141/103252>) щодо основних показників здоров'я населення Харківської області – можна зробити висновки, що демографічні процеси в територіальних громадах відповідають загальній тенденції природного руху населення Харківської області. Беручи до уваги вікову структуру населення, варто відзначити, що найвища частка припадає на групу осіб працездатного віку, що свідчить про позитивну тенденцію соціально-демографічного та економічного розвитку населеного пункту. Меншу, проте значну частку займає категорія осіб старше працездатного віку. Переважання частки осіб старше працездатного віку над часткою осіб молодше працездатного віку говорить про поступове старіння населення.

Згідно наведеної структури смертності населення Харківської області по класам хвороб:

I місце – хвороби системи кровообігу 58,76 %,

II місце - COVID-19 – 14,6 %;

III місце – новоутворення – 9,82%;

IV – хвороби органів дихання – 6,58%;

V – травми, отруєння та інші наслідки дії зовнішніх причин – 3,71%;

VI – хвороби органів травлення – 3,15%.

Хвороби системи кровообігу займають перше місце в структурі смертності населення та перше місце серед причин інвалідності населення і є однією з найважливіших причин надсмертності чоловіків працездатного віку. Серед причин інвалідності населення ведучі місця займають ішемічна та гіпертонічна хвороби, судинні ураження мозку. З віком відмічається підвищення рівня захворюваності на хвороби системи кровообігу. У жінок показники захворюваності (крім інфаркту міокарда) вищі ніж у чоловіків. В розвитку хвороб системи кровообігу найбільше значення має дві основні групи: соціально-культурні фактори та внутрішні фактори ризику. До першої групи факторів ризику відносяться: вживання висококалорійної їжі, яка багата вуглеводами, жирами та холестерином; тютюнопаління; малорухливий спосіб життя; постійний нервовий стрес. До другої групи факторів ризику відносяться артеріальна гіпертензія; гіперхолестеренімія; порушена толерантність до вуглеводів; ожиріння; спадковість. Ступінь впливу кожного із названих факторів та їх комбінація різна. Витрати на лікування, реабілітацію та соціальне забезпечення хворих на хвороби системи кровообігу стають фінансовим тягарем для суспільства.

Серед ймовірних причин захворюваності населення можна назвати високий рівень розвитку промисловості та урбанізації, який створює прискорений, стресовий ритм життя,

який негативно впливає на організм людини, підсилює прояви девіантної поведінки, що і являється провокуючим хворобу фактором; старіння нації; не дотримання здорового способу життя. Станом на теперішній час загальноновизнано, що епідемія хронічних неінфекційних захворювань, у тому числі і хвороб системи кровообігу, значною мірою пов'язана зі способом життя і виникненням, внаслідок цього, фізіологічних факторів ризику.

За останні 10 років у нашій країні відзначають невинну тенденцію до підвищення рівня захворюваності на злоякісні новоутворення із щорічним збільшенням приблизно на 3 %. Злоякісні новоутворення спричиняють більше 15 % усіх смертей і поступаються за цим показником лише серцево-судинним захворюванням. Ризик розвитку онкологічних захворювань становить 27,7 % у чоловіків та 18,5 % у жінок. Щорічна летальність внаслідок онкологічних захворювань у 2–10 разів перевищує аналогічний показник у розвинених країнах світу. В Україні хворі онкологічного профілю становлять 25 % інвалідів. Результати світових епідеміологічних досліджень злоякісних новоутворень свідчать про швидкі темпи підвищення захворюваності на рак та поширеності злоякісних новоутворень із різким зростанням смертності у віці старше 60 років.

Смертність від хвороб органів травлення посідає четверте місце у структурі смертності населення (після хвороб системи кровообігу, новоутворень і нещасних випадків). У структурі смертності від хвороб органів травлення переважають цироз печінки, панкреатит, ускладнений перебіг виразки шлунка і дванадцятипалої кишки. При вирішенні проблем щодо хвороб органів травлення необхідно орієнтуватися на характер відтворення і втрати здоров'я населення, як важливі критерії економічного і соціального благополуччя суспільства.

Особливість смертності населення від хвороб органів травлення протягом другої декади ХХІ ст. полягає в тому, що це єдина причина, від якої смертність має виразну тенденцію до зростання.

Факторами ризику виникнення цих захворювань є низька якість харчування, його незбалансованість, незадовільна організація харчування вдома і на роботі, психоемоційне перенапруження, самолікування, пізнє звернення за кваліфікованою медичною допомогою. Симптоми захворювань шлунково-кишкового тракту дуже поширені і мають значні економічні та соціальні наслідки.

Спостерігається нівелювання статевих відмінностей в частоті жовчнокам'яної хвороби, виразкової хвороби шлунка та дванадцятипалої кишки; відбувається розширення вікових меж формування патології органів травлення; простежується чітка тенденція до збільшення захворюваності на патологію верхніх відділів шлунково-кишкового тракту.

Інфекційні хвороби залишаються однією з основних причин інвалідності та смертності населення в Харківській області. Підвищення рівня інфекційної захворюваності пов'язане з негативними соціально-економічними змінами в країні, військовими конфліктами, внутрішньою та зовнішньою міграцією, екологічними катаклізмами, появою нових нозологічних форм хвороб.

Зважаючи на те, що інфекційні захворювання найчастіше вражають соціально незахищені верстви населення, стає зрозуміло, чим викликана особлива увага до цих хвороб і в сучасному українському суспільстві.

Так, потрапляння забруднюючих речовин в організм людини до органів дихання та травлення викликає ризик розвитку їх хвороби. До складу пилу можуть входити особливо небезпечні частинки, такі як свинець, кадмій, ртуть, діоксини. На населення, що мешкає поблизу промислових підприємств, можуть мати вплив сполуки речовин, що утворюються в результаті технологічних процесів.

Серед хвороб, які можуть мати відношення до забруднення довкілля, слід виділити хвороби органів дихання, захворювання на хронічний бронхіт та астму, а також інфекційні захворювання та новоутворення.

На підставі наведених даних можна зробити висновок, що рівень захворюваності населення області хворобами, які можуть мати відношення до забруднення довкілля, є достатньо високим.

Слід зазначити, що охорона здоров'я населення – це соціальна проблема, яка величезною мірою залежить від: умов праці, житлово-комунального забезпечення, культури, харчування та доступності і якості медичної допомоги.

У контексті децентралізації влади, підвищення ролі територіальних громад у процесі розбудови власної медичної інфраструктури поступово збільшується кількість закладів первинного рівня медичної допомоги як базових установ з організації медичних послуг у європейських країнах.

Станом на 01.10.2025 по галузевій мережі зареєстровано 179 комунальних некомерційних підприємств/закладів охорони здоров'я різних рівнів підпорядкування.

Триває робота з оптимізації мережі комунальних підприємств охорони здоров'я, що перебувають у спільній власності територіальних громад сіл, селищ, міст Харківської області, відповідно до рішень Харківської обласної ради. У стані реорганізації перебувають 16 закладів охорони здоров'я обласного підпорядкування.

Роботу закладів, за даними галузевої звітності, забезпечують 35,2 тис працівників, у тому числі: 7,5 тис лікарів, 13,0 тис молодших працівників з медичною освітою, 6,6 тис молодших працівників, 8,0 тис іншого персоналу та 90 працівників фармацевтичного профілю.

У контексті реформування національної системи охорони здоров'я на рівні області сформовано спроможну мережу госпітального округу Харківської області зі складу 2 надкластерних лікарень, 5 центрів (онкології, психічного здоров'я, інфекційних захворювань, кардіологічний, перинатальний), 15 кластерних лікарень, 21 загальної лікарні.

З метою забезпечення населення доступною, своєчасною, якісною та ефективною первинною медико-санітарною допомогою та забезпечення керованості та безперервності медичної допомоги на території області діють комунальні некомерційні підприємства та приватні установи.

Що стосується безпеки життєдіяльності, то фахівцями управління інспекційної діяльності у Харківській області Міжрегіонального управління розроблено 9 проєктів меседж-боксів «Безпечна експлуатація балонів з киснем, кисневих трубопроводів у закладах охорони здоров'я та інших суб'єктах господарювання», та «Охорона праці і безпека під час роботи з аміаком», «Охорона праці і промислова безпека під час роботи з хлором», «Правила поведінки під час сигналу «Повітряна тривога», «Охорона праці і промислова безпека під час роботи в хімічних лабораторіях. Безпечне проведення робіт з хімічними речовинами в хімічних лабораторіях», «Охорона праці і промислова безпека під час проведення газонебезпечних робіт. Безпечне проведення газонебезпечних робіт суб'єктами господарювання», «Охорона праці на автотранспорті» та «Ливарна промисловість», «Лісосічні роботи». Всі 9 меседж-боксів направлено до Держпраці, 8 з них погоджено та опубліковано на сайті Північно-Східного міжрегіонального управління Державної служби з питань праці.

Ймовірні зміни стану здоров'я населення, якщо ДДП не буде затверджено

Виконання всіх заходів та проєктів РПУВ забезпечить послаблення можливого впливу на навколишнє природне середовище та здоров'я населення. З метою підвищення доступності, ефективності та якості медичного обслуговування населення РПУВ заплановані заходи щодо зменшення негативного впливу на довкілля, що нестиме позитивні наслідки для здоров'я населення.

У разі, якщо РПУВ не буде затверджено, всі заходи і проєкти ДДП не будуть комплексними, інтегрованими та ефективними, адже інерційний характер розвитку

ситуації в економіці та соціальному житті регіону сприятиме накопиченню екологічних проблем, серед яких значна амортизація комунального обладнання та незадовільний стан інфраструктури, що можуть нести загрози техногенного характеру. Більш того, може виникнути кумулятивний ефект з проблем, що ускладнить існуючу екологічну ситуацію.

Особливу загрозу становитиме проблема накопичення та обробки побутових та промислових відходів, підвищиться ризик використання небезпечних технологій обробки відходів та будівництва небезпечних об'єктів та підприємств, викиди яких можуть погіршити якість атмосферного повітря, поверхневих та підземних водних ресурсів, земельних ресурсів та ґрунтів, а це, в свою чергу, може підвищити ризик виникнення новоутворень і хвороб органів дихання у населення, призвести до зниження біорізноманіття тощо.

Матеріальні активи та об'єкти культурної спадщини

Серед матеріальних активів на території області можна визначити наступні:

1. Земельні ресурси:

Сільськогосподарські угіддя: Поля, пасовища, сади, виноградники, які використовуються для вирощування сільськогосподарських культур і розведення худоби.

Земельні ділянки під забудову: Території, придатні для будівництва житлових, господарських або комерційних об'єктів.

Виробничі підприємства: земельні ділянки.

2. Будівлі та споруди:

Житлові будинки: Приватні будинки, фермерські господарства, садиби.

Господарські споруди: Комори, сараї, стайні, гаражі, майстерні та інші будівлі для зберігання сільськогосподарського інвентарю, техніки і продукції.

Громадські будівлі: Школи, дитячі садки, медичні пункти, будинки культури, церкви, бібліотеки.

Комунальні споруди: Водонапірні башти, очисні споруди стічних вод, електростанції, трансформаторні підстанції.

Виробничі підприємства: цехи, корпуси, склади та інші.

3. Інфраструктура:

Дороги: Місцеві дороги та вулиці, що з'єднують місто Харків з іншими населеними пунктами.

Мережі комунікацій: Електропостачання, водопровід, каналізація, газопостачання, інтернет та зв'язок.

Транспортні засоби: Сільськогосподарська, комунальна та промислова техніка, трактори, автомобілі, вантажівки, тролейбуси, трамваї та інші.

4. Економічні ресурси:

Місцеві підприємства: Фермерські господарства, молокозаводи, млини, пекарні, ковбасні цехи, торгові точки та інші.

Комунальні підприємства: Сільськогосподарські кооперативи, переробні підприємства, ринки.

5. Соціальні активи:

Рекреаційні зони: Парки, ліси, зони відпочинку, спортивні майданчики, стадіони.

Культурні об'єкти: Пам'ятки архітектури, історичні місця, музеї, етнографічні комплекси.

Проектом РПУВ передбачається впорядкування та реконструкція об'єктів комунального фонду, що позитивно вплине на розвиток області.

На території Харківської області налічується 2 446 пам'яток історії (18 національного значення); 760 пам'яток архітектури та містобудування (у т.ч. 72 національного значення); 76 пам'яток монументального мистецтва (3 національного значення); 6 896 пам'яток археології (1293 національного значення).

Якщо під час проведення будь-яких земляних робіт буде виявлено знахідку археологічного або історичного характеру, у відповідності до вимог статті 36 Закону України «Про охорону культурної спадщини», подальше ведення робіт буде припинено і протягом однієї доби буде повідомлено про це відповідний орган охорони культурної спадщини, на території якого проводяться земляні роботи.

Земляні роботи будуть відновлені лише згідно з письмовим дозволом відповідного органу охорони культурної спадщини після завершення археологічних досліджень відповідної території.

Крім того, в процесі реалізації РПУВ будуть додержані відповідні принципи щодо охорони архітектурної, археологічної та культурної спадщини, визначені ратифікованою Конвенцією про охорону архітектурної спадщини Європи, Конвенцією про охорону всесвітньої культурної і природної спадщини, Європейською конвенцією про охорону археологічної спадщини.

Відповідно до вимог чинного законодавства, режими використання у межах територій об'єктів археології призначаються для збереження об'єктів в автентичному стані або до їх повного дослідження та можливої музеєфікації.

На території об'єктів можуть виконуватись лише роботи, пов'язані зі збереженням, дослідженням та музеєфікацією об'єктів археологічної спадщини. На території об'єктів забороняється здійснення будь-яких земельних або будівельних робіт, що не пов'язані з дослідженням об'єктів культурної спадщини, їх збереженням та музеєфікацією. Територія об'єкту може використовуватися для ведення лісового господарства, але без корчування дерев.

У зоні охорони об'єкту забороняється будівництво та інші земельні роботи без попереднього проведення охоронних археологічних досліджень. Зона охорони об'єкту може використовуватися для ведення лісового господарства, але без корчування дерев.

Будь-які ландшафтні перетворення в зоні охорони об'єкту та на території об'єкту археології повинні узгоджуватися з органом охорони культурної спадщини.

Фізичні фактори впливу (шумове, вібраційне, світлове, теплове та радіаційне навантаження, випромінювання)

Джерелами зовнішнього техногенного шумового та вібраційного навантаження в на території області є транспорт (автомобільний та залізничний), та комунальні об'єкти.

В межах території населеного пункту знаходиться автомобільні та залізничні дороги, проїзди.

Враховуючи це, необхідно здійснити благоустрій вуличної мережі та дотримуватись нормативних вимог щодо акустичного режиму на території населених пунктів області, що забезпечить позитивний режим на території області. Джерела шуму та вібрації на об'єктах за своїм рівнем звукового навантаження не перевищуватиме нормативних рівнів звукового тиску у відповідності санітарним нормам допустимого шуму на території житлової забудови, відповідно до вимог статті 24 Закону України «Про забезпечення санітарного та епідеміологічного благополуччя населення».

Система організації руху та реконструкція вуличної мережі, з визначенням червоних ліній, спрямована на вирішення акустичної транспортної проблеми. Відповідно до вимог ДСП 173-96 Планувальні рішення вулично-дорожньої мережі повинні виключати перевезення промислових і будівельних вантажів, транзитні транспортні потоки на сільбищних територіях.

Для зменшення акустичного навантаження на здоров'я населення від автодороги за можливості необхідно застосовувати транспортні засоби із мінімальним рівнем шуму, проведення ремонтно-будівельних робіт вулиць і доріг, поліпшення якості дорожнього покриття, створення придорожніх захисних зелених насаджень та дотримання правил землекористування в межах захисних смуг доріг.

Стан радіаційного забруднення атмосферного повітря зумовлений наявністю підприємств, організацій та установ, що використовують радіоактивні речовини у відкритому вигляді.

На території Харківської області станом на 01.01.2026 знаходиться 231 підприємства, організацій та установ, які використовують джерела іонізуючого випромінювання (далі – ДІВ), в тому числі:

в промисловості та науково-дослідних закладах – 81, лікувально-профілактичних установах – 150. Найбільш широке використання ДІВ в медичних закладах, які використовуються для променевої терапії та діагностики захворювань.

До найбільш радіаційно-небезпечних об'єктів Харківської області відносяться: НАЦІОНАЛЬНИЙ НАУКОВИЙ ЦЕНТР «ХАРКІВСЬКИЙ ФІЗИКО-ТЕХНІЧНИЙ ІНСТИТУТ», ХАРКІВСЬКА МІЖОБЛАСНА ФІЛІЯ ДЕРЖАВНОГО СПЕЦІАЛІЗОВАНОГО ПІДПРИЄМСТВА «ОБ'ЄДНАННЯ РАДОН» (далі – ХАРКІВСЬКА МІЖОБЛАСНА ФІЛІЯ ДСП «ОБ'ЄДНАННЯ РАДОН»), НАЦІОНАЛЬНИЙ НАУКОВИЙ ЦЕНТР «ІНСТИТУТ МЕТРОЛОГІЇ», ДЕРЖАВНА УСТАНОВА «ІНСТИТУТ МЕДИЧНОЇ РАДІОЛОГІЇ ТА ОНКОЛОГІЇ ІМ. С.П. ГРИГОР'ЄВА НАЦІОНАЛЬНОЇ АКАДЕМІЇ МЕДИЧНИХ НАУК УКРАЇНИ», КОМУНАЛЬНЕ НЕКОМЕРЦІЙНЕ ПІДПРИЄМСТВО «ОБЛАСНИЙ ЦЕНТР ОНКОЛОГІЇ».

Територія проектування не відноситься до територій, забруднених у результаті аварії на ЧАЕС (Відповідно до Постанови Кабінету Міністрів України від 23.07.1991 №106 та від 29.01.1994 № 600).

У 2025 році на території Харківської області ДІВ у незаконному обігу не виявлено, радіаційних інцидентів та інших подій, пов'язаних з втратою контролю над ДІВ. Радіаційних аварій на території Харківської області не зафіксовано.

Нешкідливі для людей рівні інтенсивності електромагнітних випромінювань встановлені «Державними санітарними нормами і правилами захисту населення від впливу електромагнітних випромінювань», наказ Міністерства охорони здоров'я України від 01.08.1996 № 239. В електричній мережі напругою більше 1000 В можуть утворювались електромагнітні поля частотою 50 Гц, які чинять теплову і іншу дію, що виявляється в різного роду порушеннях життєдіяльності організму людини.

Електромагнітні випромінювання можуть шкідливо впливати на навколишнє середовище при використанні струму промислової частоти напругою 220 кВ і більше. Тому необхідно враховувати вимоги постанови Кабінету Міністрів України від 04.03.1997 № 209 «Про затвердження Правил охорони електричних мереж» щодо дотримання охоронних зон, так як дані обмеження встановлюються для постійного фактору присутності.

З метою зменшення електромагнітного навантаження на здоров'я населення необхідно проводити ремонт та обслуговування існуючих повітряних ліній електромереж та обладнання, заміну зношеного та морально застарілого обладнання, а також розглянути можливість щодо впровадження енергозберігаючого обладнання та технологій.

Ймовірні наслідки, якщо ДДП не буде затверджено

При неприйнятті рішень ДДП фізичні фактори впливу на території Харківської області залишаться без змін, що може негативно позначатися на стані здоров'я місцевих мешканців.

Соціально-економічні проблеми та ризики території, що розглядаються:

- старіння населення, зростання демографічного навантаження на осіб працездатного віку, поступове зменшення кількості населення;
- недостатня кількість місць прикладання праці;
- відставання рівня розвитку соціальної сфери від потреб населення;

- недостатній розвиток інженерно - транспортної інфраструктури;
- невирішеність проблем обробки та переробки побутових відходів, санітарної очистки населених пунктів тощо.

Головним завданням соціально-економічного розвитку на перспективу є створення повноцінного середовища життєдіяльності населення на основі раціонального використання його ресурсного потенціалу, а також вдосконалення та розвиток інженерної інфраструктури й головне – збереження природних об'єктів з метою створення оптимального екологічного стану в області.

Враховуючи вищевикладене, загальний стан навколишнього середовища Харківської області можна вважати задовільним.

3. Характеристика стану довкілля, умов життєдіяльності населення та стану його здоров'я на територіях, які ймовірно зазнають впливу (за адміністративними даними, статистичною інформацією та результатами досліджень)

Регіональний план управління відходами Харківської області до 2035 року визначає головні напрями державної політики у сфері управління відходами в найближчі десятиліття з урахуванням європейських підходів з питань управління відходами.

Метою РПУВ Харківської області є забезпечення сталого та ефективного управління відходами в Харківській області шляхом розробки та впровадження заходів зменшення утворення відходів, сприяння підготовці відходів до повторного використання, рециклінгу і відновлення та оптимізації інфраструктури збирання, перевезення, відновлення та видалення відходів для запобігання або зменшення їх негативного впливу на довкілля та здоров'я людей, а також для швидкого подолання негативних наслідків у сфері управління відходами, спричинених повномасштабною збройною агресією російської федерації проти України.

Реалізація заходів та проєктів, що визначені РПУВ, спрямовані на усунення та пом'якшення дії чинників, шкідливих для навколишнього природного середовища та здоров'я населення, забезпечення екологічної безпеки, відтворення та підтримання у належному стані природних ресурсів області.

Головними екологічними проблемами, що мають відношення до РПУВ, є: захист атмосферного повітря; необхідність відновлення та модернізація головних споруд та мереж інженерної інфраструктури (злизова каналізація, централізоване водопостачання та водовідведення), розвиток системи управління відходами, збереження природних рослинних ресурсів.

За кожним пріоритетним напрямком РПУВ розробляється низка заходів і проєктів, частина з яких, відповідно до Закону України «Про оцінку впливу на довкілля», підлягає оцінці впливу на довкілля.

Серед основних заходів РПУВ, що можуть мати безпосередній вплив на навколишнє середовище, можна виділити:

- Оновлення парку спецавтотранспорту для перевезення побутових та ресурсоцінних відходів;
- Створення комунальних пунктів із роздільного збирання та підготовки до повторного використання відходів;
- Будівництво сміттєперевантажувальних станцій;
- Будівництво сміттєпереробних комплексів;
- Припинення експлуатації полігонів та звалищ побутових відходів;
- Проведення рекультивації полігонів та звалищ побутових відходів;
- Створення об'єктів (майданчиків) оброблення відходів будівництва та знесення;
- Створення нових об'єктів (термічного) відновлення медичних відходів та інше.

Стратегічна екологічна оцінка Регіонального плану управління відходами Харківської області до 2035 року проводиться з метою забезпечення охорони довкілля, безпеки життєдіяльності населення та охорони його здоров'я.

Відповідно до частини першої статті 3 Закону України «Про оцінку впливу на довкілля», здійснення оцінки впливу на довкілля є обов'язковим у процесі прийняття рішень про провадження планованої діяльності, визначеної статтею три. Така планована діяльність підлягає оцінці впливу на довкілля до прийняття рішення про провадження планованої діяльності.

SWOT-аналіз є дієвим інструментом для прийняття стратегічних, коротко- та довгострокових управлінських рішень щодо подальшого удосконалення ДДП з урахуванням регіональних особливостей. Виявлені при проведенні SWOT-аналізу слабкості, можливості і загрози можуть бути використані при прийнятті стратегічних,

коротко- та довгострокових управлінських рішень. Результати SWOT - аналізу екологічної ситуації у Харківській області наведено в табл. 3.1.

Таблиця 3.1 SWOT-аналіз екологічної ситуації на території, де реалізується ДДП

<i>Сильні сторони</i>	<i>Слабкі сторони</i>
1. Наявність природних ресурсів; 2. Наявність унікальних ландшафтів; 3. Значний досвід регіональної екологічної політики, розроблення та реалізація природоохоронних програм на обласному рівні; 4. Існуюча програма охорони навколишнього природного середовища в Харківській області; 5. Існуюча обласна програма «Здоров'я Слобожанщини» на 2026 – 2028 роки; 6. Існуюча концепція розвитку водного господарства Харківської області; 7. Досвід виховання екологічної свідомості дітей та юнацтва, інформаційного забезпечення населення; 8. Наявність екологічних громадських організацій та спілок, а також активних зоозахисних волонтерських організацій (досить численні, добре згуртовані, користуються довірою суспільства та широко відомі загалом своєю роботою). 9. Наявний потенціал культурних та історичних пам'яток, потенційно привабливих для туристів; 10. Значний рекреаційний потенціал, основою якого є багаті, різноманітні природні та екоресурси, можливості капіталізації багатого екоресурсного потенціалу; 11. Високий агро-природний потенціал, що може забезпечувати високі показники економічної віддачі від багатьох напрямків рослинництва та тваринництва; 12. Наявність промислових підприємств; 13. Наявність Центрів надання соціальних послуг в громадах. 14. Наявність об'єктів ПЗФ, об'єктів Смарагдової мережі, природно-рекреаційного потенціалу, водних ресурсів, лісових масивів, що дозволяє розвивати зелений туризм. Наявність біологічного та ландшафтного різноманіття	1. Значне техногенне навантаження на довкілля (забруднення водних об'єктів та атмосферного повітря, погіршення стану земель), зокрема: - наявність потенційно небезпечних виробництв, велика кількість підприємств-забруднювачів; - наявність стихійних сміттєзвалищ побутових відходів; - накопичення великої кількості відходів будівництва та знесення; - забруднення водою скидами підприємств, замулення та засмічення водних об'єктів; - незадовільний стан очисних споруд; 2. Недостатня кількість сучасної інфраструктури управління відходами (сортувальні станції, сміттєпереробні заводи, підприємства з оброблення, знешкодження відходів), недостатньо розвинута система роздільного збору сміття; 3. Низький рівень лісистості території, який майже вдвічі нижчий за середній показник по Україні та нижче оптимального рівня; 4. Недостатнє використання сучасних технологій для зменшення впливів на довкілля на промислових підприємствах; 5. Неефективне управління у сфері управління відходами на рівні органів місцевого самоврядування. 6. Виникнення екологообумовлених захворювань, зокрема через наявність техногенно забруднених територій та забруднення питної води. 7. Велика площа замінованих територій; 8. Наявність об'єктів забруднення довкілля (у т.ч. викиди пром підприємств, автотранспорту, як наслідків - парникових газів). Наслідки воєнних дій на Україні.

<i>Можливості</i>	<i>Загрози</i>
1. Функціонування автоматизованої системи моніторингу довкілля; 2. Формування системного підходу до управління відходами в регіоні, зокрема: - удосконалення та впровадження системи роздільного збору та сортування; - будівництво інфраструктурних об'єктів з сортування та комплексної переробки відходів тощо; 3. Стимулювання енергоефективності у виробництві та житлово-комунальній сфері; 4. Впровадження енергоощадних технологій та використання відновлюваних джерел енергії; 5. Подальший розвиток екологічного управління; 6. Підвищення рівня екосвідомості представників місцевих громад та бізнесу, розвиток громадського екологічного руху; 7. Збільшення кількості та площі об'єктів природно-заповідного фонду; 8. Поліпшення стану лісів і зелених насаджень області. 9. Наявність природних ресурсів, зокрема земельних ділянок для використання в комерційних цілях; 10. Значна кількість неформально зайнятого населення для залучення до інноваційних проектів.	1. Політична нестабільність. Продовження або замороження військового стану на сході України; 2. Залежність місцевої економіки від аграрного сектору; 3. Зростання цін на енергоносії; 4. Тіньовий сектор економіки (ухилення від сплати податків, неформальна зайнятість); 5. Наслідки кліматичних змін, що спричиняють ризики поширення хвороб та шкідників сільськогосподарських культур; 6. Збільшення податкового та іншого роду навантажень на підприємців та потенційних інвесторів; 7. Демографічна криза (старіння населення, низький рівень потенціалу відтворення людності). 8. Зміни клімату; 9. Погіршення стану довкілля внаслідок продовження політики незбалансованого природокористування; 10. Погіршення стану здоров'я населення внаслідок забруднення довкілля; 11. Загроза підтоплення територій області; 12. Відсутність ефективних механізмів комплексного державного та громадського контролю за дотриманням норм природоохоронного законодавства; 13. Недостатній рівень відповідальності підприємств, органів місцевого самоврядування та населення за порушення природоохоронного законодавства, а також законодавства у сфері захисту тварин; 14. Недостатній рівень впровадження новітніх екологічно безпечних технологій; 15. Низька підтримка населенням створення нових об'єктів природно-заповідного фонду на території області (зокрема, степових та лугових).

При гіпотетичному «нульовому» сценарії, якщо документ державного планування не буде затверджений, подальший стабільний розвиток території Харківської області є проблематичним. Це може призвести до погіршення екологічної ситуації і, як наслідок, може відобразитися на умовах життя та здоров'я населення.

Таблиця 3.2. Оцінка ймовірного впливу ДДП на довкілля відповідно до контрольного переліку

№ з/п	Чи може виконання ДДП спричинити:	Негативний вплив			Пом'якшення стану
		так	ймовірно	ні	
Атмосферне повітря					
1	Збільшення викидів забруднюючих речовин від стаціонарних джерел?		•		+
2	Збільшення викидів забруднюючих речовин від пересувних джерел?		•		+
3	Погіршення якості атмосферного повітря?			•	
4	Появу джерел неприємних запахів?			•	
5	Зміни повітряних потоків, вологості, температури або ж будь-які локальні чи регіональні зміни клімату?			•	
Водні ресурси					
6	Збільшення обсягів скидів у поверхневі води?			•	+
7	Будь-які зміни якості поверхневих вод (зокрема таких показників, як температура, розчинений кисень, прозорість, але не обмежуючись ними)?			•	
8	Збільшення скидання шахтних і кар'єрних вод у водні об'єкти?			•	
9	Значне зменшення кількості вод, що використовуються для водопостачання населенню?			•	
10	Збільшення навантаження на каналізаційні системи та погіршення якості очистки стічних вод?			•	
11	Появу загроз для людей і матеріальних об'єктів, пов'язаних з водою (зокрема таких, як паводки або підтоплення)?			•	+
12	Зміни напрямів і швидкості течії поверхневих вод або зміни обсягів води будь-якого поверхневого водного об'єкту?			•	

13	Порушення гідрологічного та гідрохімічного режиму малих річок регіону?			•	
14	Зміни напрямку або швидкості потоків підземних вод?			•	
15	Зміни обсягів підземних вод (шляхом відбору чи скидів або ж шляхом порушення водоносних горизонтів)?			•	
16	Забруднення підземних водоносних горизонтів?			•	+
Управління відходами					
17	Збільшення кількості утворюваних відходів?		•		+
18	Збільшення кількості утворюваних чи накопичених промислових відходів?			•	
19	Збільшення кількості небезпечних відходів?			•	
20	Спорудження еколого - небезпечних об'єктів управління відходами?	•			
21	Утворення або накопичення радіоактивних відходів?			•	
Земельні ресурси					
22	Порушення, переміщення, ущільнення ґрунтового шару?		•		+
23	Будь-яке посилення вітрової або водної ерозії ґрунтів?			•	
24	Зміни в топографії або в характеристиках рельєфу?			•	
25	Появу таких загроз, як землетруси, зсуви, селеві потоки, провали землі та інші подібні загрози через нестабільність літогенної основи або зміни геологічної структури?			•	
26	Суттєві зміни в структурі земельного фонду, чинній або планованій практиці використання земель?		•		
27	Виникнення конфліктів між ухваленими завданнями ДДП та цілями місцевих громад?		•		

Біорізномоніття та рекреаційні зони					
28	Негативний вплив на об'єкти природно-заповідного фонду (зменшення площ, початок небезпечної діяльності у безпосередній близькості або на їх території тощо)?			•	+
29	Зміни у кількості видів рослин або тварин, їхній чисельності або територіальному представництві?		•		
30	Збільшення площ зернових культур або сільськогосподарських угідь в цілому?			•	+
31	Порушення або деградацію середовищ існування диких видів тварин?			•	
32	Будь-який вплив на кількість і якість наявних рекреаційних можливостей?		•		
33	Будь-який вплив на наявні об'єкти історико-культурної спадщини?			•	
34	Інші негативні впливи на естетичні показники об'єктів довкілля (перепони для публічного огляду мальовничих краєвидів, появу естетично неприйнятних місць, руйнування пам'ятників природи тощо)?			•	
Населення, інфраструктура					
35	Зміни в локалізації, розміщенні, щільності та зростанні кількості населення будь-якої території?			•	+
36	Вплив на нинішній стан забезпечення житлом або виникнення нових потреб у житлі?			•	
37	Суттєвий вплив на нинішню транспортну систему, зміни в структурі транспортних потоків?		•		
38	Необхідність будівництва нових об'єктів для забезпечення транспортних сполучень?			•	

39	Потреби в нових або суттєвий вплив на наявні комунальні послуги?		•		
40	Появу будь-яких реальних або потенційних загроз для здоров'я людей?			•	
Екологічне управління та моніторинг					
41	Послаблення правових і економічних механізмів контролю в галузі екологічної безпеки?			•	
42	Погіршення екологічного моніторингу?			•	
43	Усунення наявних механізмів впливу органів місцевого самоврядування на процеси техногенного навантаження?			•	
44	Стимулювання розвитку екологічно небезпечних галузей виробництва?			•	
Інше					
45	Підвищення рівня використання будь-якого виду природних ресурсів?		•		+
46	Суттєве вилучення будь-якого невідновного ресурсу?			•	
47	Збільшення споживання значних обсягів палива або енергії?			•	
48	Суттєве порушення якості природного середовища?			•	
49	Появу можливостей досягнення короткотермінових цілей, які ускладнюватимуть досягнення довготривалих цілей у майбутньому?			•	
50	Такі впливи на довкілля або здоров'я людей, які самі по собі будуть незначними, але у сукупності викличуть значний негативний екологічний ефект, що матиме значний негативний прямий або опосередкований вплив на добробут людей?			•	

Керуючись цілями РПУВ та на основі оцінок, представлених в табл. 3.1 та табл. 3.2, можна зробити такі висновки щодо ймовірних наслідків для довкілля від реалізації РПУВ:

Клімат

РПУВ не передбачає заходів, що негативно впливатимуть на зміну клімату на території області. Очікується загальний позитивний вплив реалізації РПУВ на запобігання кліматичним змінам через загальне зменшення викидів парникових газів. Додатково будуть забезпечені зниження викидів парникових газів при реалізації заходів з біологічного оброблення відходів та видалення відходів з використанням їх енергетичного потенціалу.

У межах реалізації РПУВ передбачаються види діяльності, пов'язані з утворенням та скороченням парникових газів. Основними джерелами їх утворення є захоронення побутових і промислових відходів, біологічна обробка органічних компонентів, термічне знезараження медичних і ветеринарних відходів, а також використання відходів як альтернативного палива. Найбільшу частку у викидах парникових газів становить метан, що утворюється внаслідок анаеробного розкладу біовідходів на полігонах. Впровадження технологій роздільного збору, компостування та біостабілізації сприятиме скороченню утворення метану та покращенню кліматичного балансу області.

Застосування технологій енергетичного використання відходів дозволить частково замінити традиційні види викопного палива, що зменшить сумарні викиди CO₂ і сприятиме реалізації кліматичних зобов'язань України в межах Паризької угоди та Європейського зеленого курсу.

До факторів мікроклімату належать: температура, вологість, швидкість руху повітря, освітленість, виробничі шуми, газовий склад, запиленість, мікрофлора повітря.

Значного виділення інертних газів, теплоти, вологи та ін. при впровадженні рішень РПУВ не відбуватиметься, тому змін мікроклімату не передбачається.

Значного систематичного впливу кліматичних умов, несприятливих для розсіювання забруднюючих речовин в атмосферному повітрі, а також виникнення мікрокліматичних умов, що сприяють розповсюдженню шкідливих видів фауни і флори, в даному регіоні не зафіксовано.

Атмосферне повітря. У Харківській області рівень техногенного навантаження на атмосферне повітря є відносно нижчим, ніж у промислових регіонах України, однак локальні осередки забруднення залишаються суттєвими.

Реалізація заходів РПУВ може призводити як до тимчасового зростання, так і до поступового зменшення рівнів забруднення повітря залежно від характеру заходів.

Зокрема, створення нових або модернізація діючих інфраструктурних об'єктів можуть супроводжуватись короткочасним збільшенням викидів у процесі будівництва. Водночас довгостроковий ефект впровадження передових технологій збору, сортування та оброблення відходів сприятиме скороченню неконтрольованих викидів і спалювання побутових відходів.

Розвиток системи перевезення відходів та збільшення кількості спеціалізованого транспорту дещо підвищить обсяги викидів від автотранспорту. Проте застосування сучасних транспортних засобів, що відповідають екологічним стандартам Євро-5 та Євро-6, забезпечить дотримання нормативних показників і не спричинить істотного впливу на регіональний рівень забруднення повітря.

Водні ресурси. РПУВ не передбачає створення нових підприємств із значними обсягами скидів у поверхневі чи підземні водні об'єкти. Проте, реалізація заходів пункту (Створення ефективної системи управління осадами стічних вод), ймовірно, може призвести до збільшення обсягів скидів у поверхневі водні об'єкти чи до збільшення навантаження на каналізаційні системи.

Рекультивация та закриття існуючих полігонів та МБВ, реконструкція контейнерних майданчиків сприятиме недопущенню погіршення якості поверхневих та підземних вод.

Разом з тим, практично всі види відходів потенційно можуть впливати на водне середовище, тому РПУВ передбачає комплекс профілактичних заходів для запобігання потраплянню забруднюючих речовин у поверхневі та підземні води, зокрема шляхом впровадження локальних очисних систем і моніторингу якості стічних вод.

РПУВ передбачає створення підприємств із біологічного оброблення органічної частини відходів шляхом компостування й біостабілізації, що дозволить зменшити обсяг захоронення та знизити ризики мікробіологічного забруднення. Отримані продукти можуть бути використані як органічні добрива або для рекультивации порушених земель.

Управління відходами. Харківська область характеризується високим рівнем утворення і накопичення побутових відходів.

РПУВ передбачається сприяння у будівництві комплексів по управлінню комунальними відходами – будівництво сучасних комплексів управління відходами, які б змогли забезпечити переробку та раціональне використання відходів руйнації, побутових відходів, а також безпечне захоронення останніх, поетапно ліквідуючи (з рекультивацией) існуючі місця видалення відходів, а також сприяння щодо належної організації управління відходами руйнації, створення відповідних потужностей оброблення вказаних відходів, з огляду на існуючі проблеми та шляхи їх вирішення.

Земельні ресурси та ландшафт. Внаслідок реалізації РПУВ не передбачається будь-якого посилення вітрової або водної ерозії ґрунтів, змін у топографії або у характеристиках рельєфу, поява таких загроз, як землетруси, зсуви, селеві потоки, провали землі та інші подібні загрози. Реалізація заходів та проєктів РПУВ не призведе до суттєвих змін у структурі земельного фонду, чинній або плановій практиці використання земель. Однак заходами РПУВ передбачено проведення робіт по будівництву, реконструкції діючих полігонів, що завжди пов'язано з порушенням ґрунтового покриву земель, на яких заплановано впровадження діяльності.

Біорізноманіття. РПУВ не передбачається реалізація завдань, які можуть призвести до негативного впливу на існуючі чи заплановані до заповідання території та об'єкти природно-заповідного фонду.

Смарагдова мережа. РПУВ не передбачається реалізація завдань, які можуть призвести до негативного впливу на існуючі території Смарагдової мережі.

Безпека життєдіяльності та здоров'я населення. Реалізація заходів РПУВ забезпечить послаблення можливого впливу на довкілля, і як наслідок, послабить вплив на здоров'я населення. Виконання таких заходів РПУВ, як будівництво, модернізація, реконструкція та рекультивация існуючих сміттєзвалищ – унеможливить ризики для здоров'я населення через зменшення засмічення навколишнього середовища відходами.

Надра

РПУВ не передбачається реалізація завдань, які можуть призвести до негативного впливу на надра області.

Разом з тим, реалізація заходів щодо будівництва, реконструкції та капітального ремонту різних видів мереж та споруд, зазвичай, пов'язана з порушенням ґрунтового покриву земель та забрудненням земель, на яких заплановано впровадження діяльності.

Матеріальні активи

РПУВ передбачається впорядкування та реконструкція об'єктів комунального фонду, що позитивно вплине на стан об'єктів комунального фонду області.

Виконання переліку інвестиційних проєктів ймовірно, може призвести до покращення стану матеріальних активів області.

Екологічне управління, моніторинг та інше. РПУВ не передбачає послаблення правових і економічних механізмів контролю в сфері екологічної безпеки, натомість, передбачено покращення інфраструктури області, управління відходами та підвищення ефективності управління енергетичними ресурсами.

Ймовірність того, що реалізація РПУВ призведе до таких можливих впливів на довкілля або здоров'я населення, які самі по собі будуть незначними, але у сукупності матимуть значний сумарний (кумулятивний) вплив на довкілля, є незначною.

При впровадженні заходів РПУВ, у порівнянні з існуючим станом, очікується позитивний вплив на навколишнє природне середовище, у тому числі на здоров'я населення.

4. Екологічні проблеми, у тому числі ризики впливу на здоров'я населення, які стосуються документа державного планування, зокрема щодо територій з природоохоронним статусом (за адміністративними даними, статистичною інформацією та результатами досліджень)

Під час проведення стратегічної екологічної оцінки проєкту документу державного планування «Регіонального плану управління відходами Харківської області до 2035 року» визначені основні проблеми для навколишнього середовища та охорони здоров'я населення, надані характеристики даних впливів.

В рамках даної роботи визначені ключові екологічні цілі та завдання в сфері охорони довкілля, їх відповідність заходам РПУВ та визначені можливості їх врахування при розробленні ДДП. На основі аналізу екологічної ситуації та запланованих заходів РПУВ були визначені ключові актуальні питання, що потребують оцінки.

Таблиця 4.1. Ключові потенційні екологічні проблеми і ризики, які стосуються ДДП.

Основні ризики	Характеристика ризиків	Заходи, що визначені РПУВ
Можливе забруднення і засмічення земельних ресурсів, ґрунтів, забруднення ґрунтових вод	Відсутність спеціальних обладнаних місць видалення побутових відходів. Накопичення, розміщення побутових відходів без урахування можливих небезпечних наслідків	Вжиття заходів у сфері управління відходами: будівництво сучасних комплексів управління відходами, які б змогли забезпечити переробку та раціональне використання промислових та побутових відходів, а також безпечне захоронення останніх, поетапно ліквідуючи (з рекультивацією) існуючі місця видалення відходів та сприяння щодо належної організації управління відходами руйнації, створення відповідних потужностей оброблення вказаних відходів
Можливе забруднення атмосферного повітря	Стан атмосферного повітря на території області формується обсягами викидів забруднюючих речовин від пересувних та стаціонарних джерел забруднення.	Оновлення парку спеціальних транспортних засобів для перевезення побутових та ресурсоцінних відходів, поетапне припинення експлуатації діючих полігонів та звалищ побутових відходів, які не відповідають вимогам законодавства та організація і здійснення державної системи моніторингу в галузі охорони атмосферного повітря та інш.
Можливий вплив на здоров'я населення	Усі вище описані ризики є чинниками, що послаблюють здоров'я населення	Необхідне здійснення усіх заходів, які передбачені ДДП

Основні екологічні проблеми Харківської області пов'язані з посиленням антропогенного навантаження, що обумовлює негативний вплив на стан навколишнього природного середовища, в тому числі:

- забруднення атмосферного повітря викидами промисловості, житлово-комунального сектору, автотранспортом; надходження парникових газів та пов'язані з цим зміни клімату; відсутність ефективної системи моніторингу за забрудненням атмосферного повітря;
- невідповідність якості питного водопостачання; незадовільний стан водних об'єктів внаслідок забруднення скидами недостатньо очищених і забруднених стоків та недотримання режиму використання водоохоронних територій (прибережних захисних смуг, водоохоронних зон, заплав річок); негативний вплив шкідливої дії вод;
- відсутність ефективної системи управління відходами, у т. ч. відповідної інфраструктури для збирання, оброблення та видалення відходів;
- висока розораність сільськогосподарських земель, зменшення вмісту гумусу; розвиток ерозійних процесів;
- малі площі територій з природоохоронним статусом в ТГ області;
- більша частина території області забруднена вибуховими пристроями та замінована.

Атмосферне повітря. РПУВ не передбачає безпосереднього створення нових підприємств, діяльність яких класифікувалася б як небезпечна для атмосферного повітря.

РПУВ окреслює наміри щодо розвитку інфраструктури збирання, сортування та оброблення відходів всіх категорій. З цією метою заплановано створення сміттєперевантажувальних станцій, робота яких буде супроводжуватись підвищенням рівня пилу й викидів газоподібних забруднюючих речовин, як на етапах будівництва, так і в період експлуатації.

РПУВ передбачено будівництво регіональних комплексів управління відходами (відновлення матеріалів, механіко-біологічного оброблення, термічного оброблення, анаеробного оброблення. Ці процеси потенційно генерують димові гази (NO_x , SO , CO , HCl , діоксини, фурани), що потребують механічної та хімічної очистки.

Оскільки РПУВ передбачається поділ області на сім кластерів управління відходами, планується збільшення обсягів перевезень та розширення мережі логістичних шляхів, що може спричинити зростання викидів оксидів вуглецю, азоту.

Також, варто враховувати процеси перевантаження відходів під час яких відбуваються процеси пилоутворення та поширення неприємних запахів.

Реалізація РПУВ може мати обмежений, але реальний негативний вплив на кліматичну систему регіону. Зокрема, спалювання у будь-якій формі неминує супроводжуватись виділенням CO_2 , NO_x , слідів діоксинів. Хоча енергетичний ефект може бути позитивним, у кліматичному балансі це створює додаткове вуглецеве навантаження, особливо якщо паливо використовується поза межами регіону без повного очищення газів.

Якщо ефективно не працюватимуть системи збору біогазу, не будуть проводитись роботи з рекультивації старих полігонів у навколишнє середовище будуть продовжувати виділятися парникові гази, зокрема метан, вуглекислий газ тощо.

Потенційним джерелом надходження парникових газів у атмосферу будуть об'єкти біологічного розкладання відходів (зокрема, компостування). У разі порушення технологічного режиму зростатиме утворення метану та діоксиду азоту, що створюватиме значний кліматичний вплив.

Значним чинником впливу залишатимуться агрегати, обладнання та системи, які потребують значної кількості електроенергії. У даному випадку, якщо джерелом енергії залишатимуться теплові електростанції, генератори, котлоагрегати будуть збільшуватись непрямі викиди CO₂.

Застарілі полігони відходів та звалища є потенційними джерелами самозаймання, горіння яких супроводжується утворенням диму, сажі, чадного газу. Потрапляння цих забруднювачів у навколишнє середовище становить загрозу не лише стану атмосферному повітрю, але є небезпечним для здоров'я населення та екологічної безпеки регіону.

Водні об'єкти. Існуючий стан водних об'єктів Харківської області є проблемним, що пов'язано із зменшенням їх водності, значним погіршенням гідрохімічних параметрів води, евтрофікацією, незадовільним станом прибережно-захисних смуг та водоохоронних територій. Значна зарегульованість річок та неефективне розчищення їх русел призводить до утворення застійних зон з низьким вмістом кисню, особливо у літній період. Надходження недостатньо очищених стічних вод промисловості та комунально-побутового сектору через неефективну роботу застарілих очисних споруд, а також потрапляння неканалізованих стоків та поверхневого стоку без очистки у водні об'єкти обумовлює їх інтенсивне забруднення, замулення та евтрофікацію. Цьому також сприяє забудова та розорювання водоохоронних зон, у тому числі прибережно-захисних смуг, їх засмічення та захаращення.

РПУВ не передбачає створення нових водосмких підприємств із значними обсягами скидів у поверхневі води. Водночас, зберігається ризик зміни гідрохімічного складу внаслідок використання техніки, а також у результаті осідання забруднюючих речовин з атмосферного повітря і якщо будівництво нових інфраструктурних об'єктів буде реалізовуватися на ділянках, поблизу поверхневих водних об'єктів, чого необхідно уникати, дотримуючись водоохоронного законодавства.

Реалізація зазначених завдань ймовірно може чинити короткостроковий негативний вплив на довкілля на територіях, де вони проводитимуться. Проте в довгостроковій перспективі вони сприятимуть кардинальному поліпшенню якості довкілля.

Земельні ресурси та ґрунти. Будівельно-ремонтна діяльність є джерелом утворення значних обсягів будівельних відходів, накопичення яких може обумовити забруднення та засмічення ґрунтового покриву. Регіональний план, що спрямований на розбудову ефективної системи управління відходами у Харківській області, включає заходи, що можуть супроводжуватися продукуванням будівельних відходів, які в подальшому повинні спрямовуватись на обробку і повторне використання. Після завершення будівництва ризики негативного впливу на ґрунти та земельні ресурси значно скоротяться. Остаточна оцінка планованої діяльності у сфері управління відходами повинна відбуватись відповідно до ЗУ «Про оцінку впливу на довкілля».

До найпоширеніших ризиків деградації ґрунтів у межах реалізації заходів РПУВ відносяться механічне зняття верхнього родючого шару, а також забруднення, засмічення, засолення, переущільнення та біологічна деградація. Вплив цих факторів є тимчасовим і розрахований на період будівництва.

Розвиток інфраструктури системи управління відходами передбачає можливість зміни цільового призначення земель.

Природоохоронні території, біорізноманіття. Реалізація заходів, що передбаченні РПУВ може мати вплив на природоохоронні території та біорізноманіття.

Реалізація заходів РПУВ, як і поточний незадовільний стан управління відходами, створює суттєві непрямі ризики для біорізноманіття області, включаючи об'єкти ПЗФ. Потрапляння забруднюючих речовин у ґрунтові та поверхневі води обумовлює

забруднення річок басейну Дніпра та Дону. Вони є осередками унікального біорізноманіття та важливими елементами Екологічної мережі. Забруднення їх вод може мати катастрофічні наслідки для водної флори та фауни, а також для прибережних захисних смуг та місць зростання рідкісних видів, що охороняються.

Будівництво нових об'єктів, навіть за межами об'єктів ПЗФ, може призвести до руйнування та фрагментації природних оселищ, зменшення кормової бази та порушення міграційних шляхів тварин, що особливо важливо для територій, що входять до складу Смарагдової мережі України.

Здоров'я населення. Забруднення компонентів довкілля може бути причиною появи загроз для здоров'я населення. Потенційними факторами негативного впливу на здоров'я населення при реалізації РПУВ може бути збільшення забруднення атмосферного повітря викидами та шумового навантаження під час проведення будівельних робіт. Проте враховуючи їх обсяги, наслідки та період впливу, а також превентивні заходи, потенційне погіршення стану здоров'я населення від реалізації РПУВ – не прогнозується.

Фізичні фактори навколишнього середовища, що впливають на здоров'я людини, а саме рівні світлового, теплого, іонізуючого випромінювання та вібрації не будуть перевищувати норми допустимого впливу.

Таким чином, не зважаючи на короткостроковий потенційний негативний вплив Плану, довгостроковий вплив Регіонального плану управління відходами Харківської області до 2035 року матиме позитивний вплив на ресурсні складові довкілля, безпеку життєдіяльності, матеріальні активи та об'єкти культурної спадщини.

Під час реалізації заходів та проєктів РПУВ необхідно врахувати наявні проблеми території, на якій заплановано впровадження діяльності та запропонувати найбільш екологічно вигідну територіально-планувальну організацію з урахуванням всіх планувальних обмежень (згідно із Державними будівельними нормами України планування та забудова територій ДБН Б.2.2-12-2019 «Планування та забудова територій» та Державними санітарними правилами планування та забудови населених пунктів ДСП 173-96 та інше).

Планувальні обмеження на території, які заплановані для впровадження діяльності, визначають загальні вимоги до режиму використання земельних ділянок, по яких проходять інженерні та транспортні комунікації, вимоги до експлуатації та проєктування інженерних мереж, а також режим використання земельних ділянок, що потрапляють в санітарно-захисні та охоронні зони.

Обмеження за вимогами охорони здоров'я та захисту життя – визначається санітарно-гігієнічними нормами.

Обмеження за природоохоронними вимогами – визначається на підставі Законів України «Про охорону навколишнього природного середовища» та «Про природно-заповідний фонд» та іншими нормативно-правовими документами у сфері охорони навколишнього природного середовища.

Обмеження за інженерно-геологічними умовами – визначається за даними інженерно-геологічних пошукових робіт.

Умови і обмеження забудови земельних ділянок враховуються при розробленні землевпорядної документації відповідної земельної ділянки.

5. Зобов'язання у сфері охорони довкілля, у тому числі пов'язані із запобіганням негативному впливу на здоров'я населення, встановлені на міжнародному, державному та інших рівнях, що стосуються документа державного планування, а також шляхи врахування таких зобов'язань під час підготовки документа державного планування

В розділі висвітлюється інформація про різні стратегії, плани і програми, що діють на національному, регіональному та місцевому рівнях, які в тій чи іншій мірі визначають передумови для прийняття запланованих заходів та проєктів в ДДП «Регіональному плані управління відходами Харківської області до 2035 року».

Розділ ґрунтується на аналізі цілей документів державної політики у сфері охорони довкілля та здоров'я населення, які мають відношення до цілей розвитку на місцевому рівні та безпосередньо стосуються ДДП. Результати аналізу визначають ступінь врахування вищезазначених цілей документів державної політики та їх впровадження в ДДП.

Проведений огляд відповідних цілей екологічної політики передбачає загальні орієнтири, на основі яких оцінюються цілі та заходи РПУВ.

Міжнародні зобов'язання України в сфері управління відходами базуються на положеннях:

- Директиви Європейського Парламенту і Ради 2008/98/ЄС від 19 листопада 2008 року про відходи та про скасування деяких директив;
- Директиви Ради 1999/31/ЄС від 26 квітня 1999 року про захоронення відходів із змінами і доповненнями, внесеними Регламентом (ЄС) №1882/2003;
- Директиви Європейського Парламенту і Ради 94/62/ЄС від 20 грудня 1994 року про пакування та відходи пакування (зі змінами);
- Директиви Європейського Парламенту і Ради 2012/19/ЄС від 4 липня 2012 року про відходи електричного та електронного обладнання (ВЕЕО);
- Директиви Європейського Парламенту і Ради 2006/66/ЄС від 6 вересня 2006 року про батарейки і акумулятори та про відходи батарейок і акумуляторів, а також про скасування Директиви 91/157/ЄЕС.

На національному рівні зобов'язання України в сфері управління відходами закріплені:

- Національною стратегією управління відходами в Україні до 2030 року, схваленою Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 08.11.2017 № 820-р.;
- Національним планом управління відходами до 2033, затвердженим Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 27.12.2024 № 1353-р.;
- Законом України «Про управління відходами».

Основними міжнародними правовими документами щодо запобігання негативному впливу на здоров'я населення на етапі розроблення та прийняття документів державного планування є Протокол про стратегічну екологічну оцінку (Протокол про СЕО) до Конвенції про оцінку впливу на навколишнє середовище у транскордонному контексті (Конвенція Еспо) та Директива 2001/42/ЄС про оцінку впливу окремих планів і програм на навколишнє середовище, імплементація якої передбачена Угодою про асоціацію між Україною та ЄС.

Також враховуються такі міжнародні документи:

- Резолюція Генеральної Асамблеї ООН «Перетворення нашого світу: Порядок денний у сфері сталого розвитку до 2030 року»;
- Резолюція про надзвичайну кліматичну та екологічну ситуацію;
- Конвенція ООН про охорону біорізноманіття;
- Конвенція про охорону дикої флори та фауни і природних середовищ існування у Європі (Бернська конвенція);

- Конвенція про збереження мігруючих видів диких тварин (Боннська конвенція);
- Рамкова Конвенція зі змін клімату ООН для інвентаризації антропогенних викидів парникових газів;
- Паризька угода;
- Європейська ландшафтна конвенція.

В Україні проведення СЕО регламентується Законом України «Про стратегічну екологічну оцінку» (№ 2354-VIII від 20 березня 2018 року).

Засади екологічної політики України визначені Законом України «Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року» (ухвалено Верховною Радою України 28 лютого 2019 року). У цьому законі зазначено, що стратегічна екологічна оцінка належить до основних інструментів реалізації державної екологічної політики та дасть змогу запобігти негативному впливу на навколишнє природне середовище та встановити відповідність запланованої чи здійснюваної діяльності нормам і вимогам законодавства про охорону навколишнього природного середовища, раціональне використання і відтворення природних ресурсів, забезпечення екологічної безпеки.

Відповідно до Указу Президента України «Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року» (№ 722/2019 від 30.09.2019) має бути забезпечено дотримання Цілей сталого розвитку України на період до 2030 року.

Затверджена Кабінетом Міністрів України 20 жовтня 2021 року «Стратегія екологічної безпеки та адаптації до зміни клімату до 2030 року» забезпечує виконання міжнародних зобов'язань України за Паризькою угодою, передбачає оцінку впливу клімату на суспільство, економіку та природу, інтегруючи адаптацію в галузеву та місцеву політики та забезпечуючи ефективніше використання кліматичних даних.

Національна економічна стратегія на період до 2030 року, затверджена постановою Кабінету Міністрів України від 03.03.2021 № 179, визначає одним з орієнтирів в економічній політиці декарбонізацію економіки, у тому числі підвищення енергоефективності, розвиток відновлюваних джерел енергії, розвиток циркулярної економіки та синхронізація із ініціативою «Європейський зелений курс».

Державна стратегія регіонального розвитку на 2021-2027 роки (із змінами), затверджена Постановою Кабінету Міністрів України від 05 серпня 2020 р. № 695, передбачає прискорення економічного зростання регіонів та територій з низьким рівнем соціально-економічного розвитку, забезпечення покращення стану навколишнього природного середовища та невиснажливого використання природних ресурсів.

Конвенція про охорону всесвітньої культурної і природної спадщини, ратифікована Указом Президії Верховної Ради від 04.10.1988 № 6673-XI, передбачає зобов'язання забезпечувати виявлення, охорону, збереження, популяризацію й передачу майбутнім поколінням природної спадщини на її території.

При розробленні Плану враховувалися принципи управління відходами, що закріплені на рівні європейського законодавства, зокрема:

- ☐ дотримання ієрархії пріоритетів управління відходами;
- ☐ принцип «забруднювач платить»;
- ☐ принцип запобігання та принцип превентивних дій;
- ☐ принципи самодостатності та наближеності;
- ☐ принципи передбачливості та сталості, врахування технічних можливостей та економічної ефективності, захисту ресурсів, врахування загальних наслідків для довкілля, здоров'я людини, економіки та соціуму.

Основні зобов'язання у сфері охорони довкілля у межах дії РПУВ стосуються заходів щодо охорони від забруднення та покращення стану атмосферного повітря, водних об'єктів та ґрунтового покриву, охорони та збереження біорізноманіття, зменшення впливу та адаптація на зміни клімату і реалізується такими документами:

- Стратегія екологічної безпеки та адаптації до зміни клімату до 2030 року;

- Стратегія формування та реалізації державної політики у сфері зміни клімату на період до 2035 року і операційний план заходів з її реалізації у 2024-2026 роках;
- Стратегія зрошення та дренажу в Україні на період до 2030 року та План її реалізації;
- Державна стратегія управління лісами України до 2035 року;
- Водна стратегія України на період до 2050 року;
- Плани управління річковими басейнами Дніпра та Дону;
- Національний план дій та рішення Координаційної ради з питань щодо боротьби з деградацією земель та опустелюванням;
- Рішенні Ради національної безпеки і оборони України «Про виклики і загрози національній безпеці України в екологічній сфері та першочергові заходи щодо їх нейтралізації».

Охорона навколишнього природного середовища забезпечується комплексом захисних заходів, в основі яких покладена система державних законодавчих актів.

Зобов'язання у сфері охорони довкілля, у тому числі що пов'язані із запобіганням негативному впливу на здоров'я населення, в ДДП встановлюються згідно з вимогами чинного законодавства України, зокрема Конституції України, Водного, Земельного, Повітряного, Лісового кодексів України, Кодексу цивільного захисту України; законів України: «Про охорону навколишнього природного середовища», «Про основні засади державної кліматичної політики», «Про інтегроване запобігання та контроль промислового забруднення», «Про управління відходами», «Про об'єкти підвищеної небезпеки», «Про охорону атмосферного повітря», «Про охорону земель», «Про оцінку впливу на довкілля», «Про природно-заповідний фонд України», «Про рослинний світ», «Про тваринний світ», «Про Червону книгу України», «Про екологічну мережу України», «Про благоустрій населених пунктів», «Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення», «Про охорону культурної спадщини», «Про доступ до публічної інформації», «Про звернення громадян»; постанов та розпоряджень Кабінету Міністрів України «Положення про державну систему моніторингу довкілля», «Положення про моніторинг земель», «Порядок здійснення моніторингу наслідків виконання документа державного планування для довкілля, у тому числі для здоров'я населення», «Про затвердження переліку видів діяльності, що належать до природоохоронних заходів», «Про правовий режим зон санітарної охорони водних об'єктів», «Про затвердження Правил охорони поверхневих вод від забруднення зворотними водами», «Правил утримання зелених насаджень у населених пунктах України»; наказів Міністерства охорони здоров'я України: «Про затвердження Державних санітарних норм допустимих рівнів шуму в приміщеннях житлових та громадських будинків і на території житлової забудови», «Про затвердження Гігієнічних регламентів допустимого вмісту хімічних речовин у ґрунті», «Про затвердження Державних санітарних правил планування та забудови населених пунктів», «Про затвердження Методичних рекомендацій «Оцінка канцерогенного та неканцерогенного ризику для здоров'я населення від хімічного забруднення атмосферного повітря».

На регіональному рівні зобов'язання у сфері охорони довкілля, у тому числі що пов'язані із запобіганням негативному впливу на здоров'я населення, встановлені згідно з Комплексною Програмою охорони навколишнього природного середовища Харківської області на 2021–2027 роки та Комплексною обласною програмою «Здоров'я Слобожанщини» на 2026 – 2028 роки.

Засади екологічної політики України визначені Законом України «Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року». Мета державної екологічної політики та її стратегічні цілі наведені на рис. 5.1.

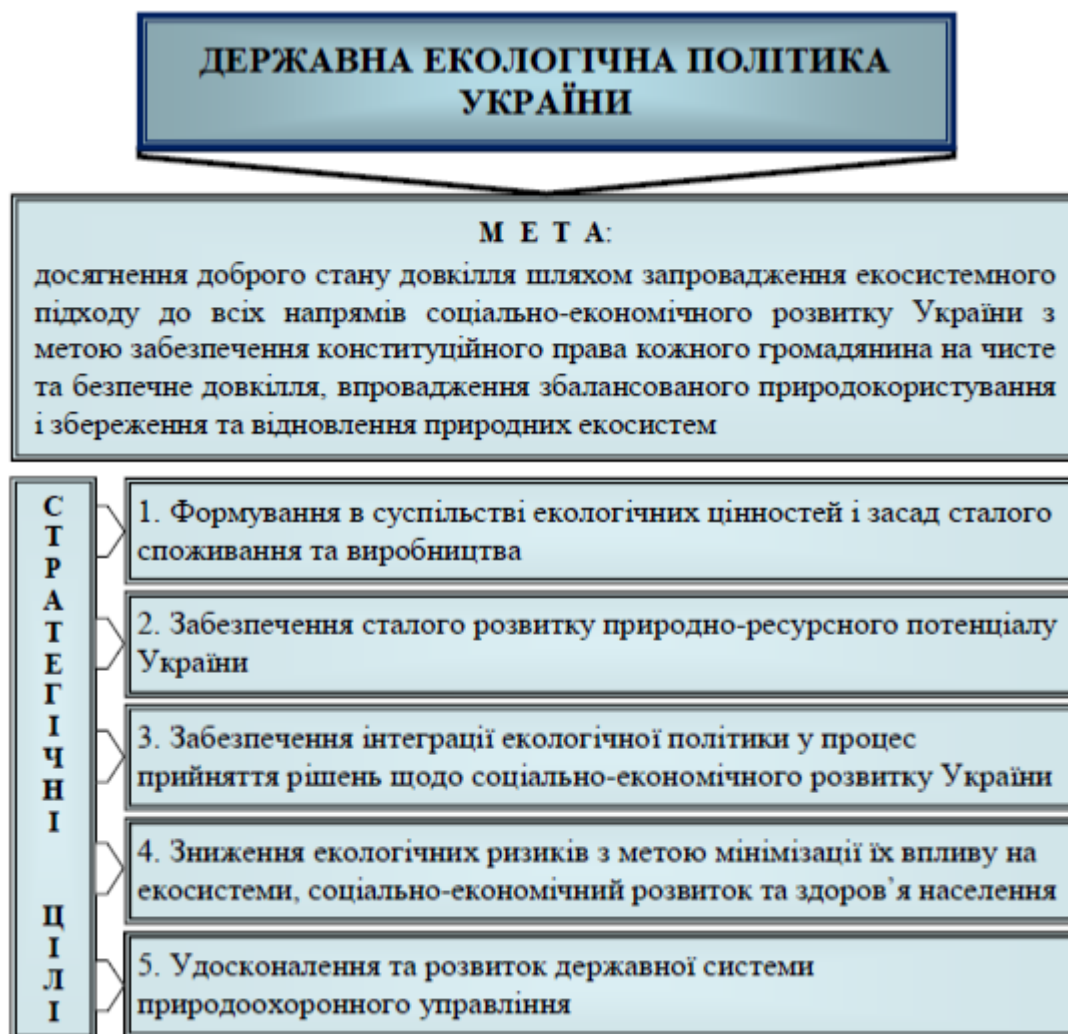

Рисунок 5.1 Мета та стратегічні цілі державної екологічної політики

Аналіз відповідності цілей напрямів Регіонального плану управління відходами Харківської області до 2035 року стратегічним цілям державної екологічної політики України наведено в табл. 5.1.

Таблиця 5.1 Аналіз відповідності напрямків РПУВ стратегічним цілям державної екологічної політики України.

Напрями Регіонального плану управління відходами Харківської області до 2035 року	Стратегічні цілі державної екологічної політики України				
	1. Формування у суспільстві екологічних цілей і засад сталого споживання та виробництва	2. Забезпечення сталого розвитку природно-ресурсного потенціалу України	3. Забезпечення інтеграції екологічної політики у процес прийняття рішень щодо соціально-екологічного розвитку України	4. Зниження екологічних ризиків з метою мінімізації їх впливу на екосистеми, соціально-економічний розвиток та здоров'я населення	5. Удосконалення та розвиток державної системи природо-охоронного управління
1. Охорона та раціональне використання водних ресурсів	x	+	+	+	x
2. Охорона атмосферного повітря	x	+	+	+	x
3. Охорона та раціональне використання природних ресурсів (земель, мінеральних, рослинних та ресурсів тваринного світу)	x	+	+	+	x
4. Збереження природно-заповідного фонду	x	+	+	+	+
5. Раціональне використання і зберігання відходів виробництва і побутових відходів	x	x	+	+	x
6. Розвиток науки й освіти, доступність інформації, підготовка кадрів, здійснення оцінки впливу на довкілля, стратегічна екологічна оцінка, організація праці	+	x	+	+	+

* Для оцінки відповідності цілей виконувалась наступна методика:
 «+/-» стратегічні цілі враховано/не враховано у напрямках РПУВ
 «x» стратегічні цілі нейтральні по відношенню до напрямків РПУВ

ДДП «Регіонального плану управління відходами Харківської області до 2035 року» розроблено відповідно до вимог Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища», Закону України «Про стратегічну екологічну оцінку», Закону України «Про оцінку впливу на довкілля» та інше. Відповідно до нормативно-правової бази України було прийнято ряд зобов'язань на місцевому рівні:

- I. Забезпечення загальної доступності ДДП та самого звіту про СЕО відповідно до вимог Закону України «Про доступ до публічної інформації», Закону України «Про стратегічну екологічну оцінку» шляхом надання їх за запитом на інформацію, оприлюднення на офіційному вебсайті Харківської обласної державної (військової) адміністрації на сторінці Департаменту захисту довкілля та природокористування, в Єдиному реєстрі Стратегічної екологічної оцінки, а також у загальнодоступному місці – в приміщенні Департаменту захисту довкілля та природокористування Харківської обласної державної адміністрації за адресою: 61022, м. Харків, майдан Свободи, буд. 5, Держпром, 4-й під'їзд, 7-й поверх, що розкриває питання щодо гласності і демократизму при прийнятті рішень, реалізація яких впливає на стан навколишнього природного середовища, формування у населення екологічного світогляду;
- II. Проведення громадського обговорення шляхом надання письмових зауважень і пропозицій у відповідності до вимог Закону України «Про стратегічну екологічну оцінку»;
- III. Пріоритетність вимог екологічної безпеки, обов'язковість дотримання екологічних стандартів;
- IV. Гарантування екологічно безпечного середовища для життя, праці та здоров'я населення;
- V. Проєктне спрямування на збереження просторової та видової різноманітності й цілісності природних об'єктів і комплексів;
- VI. Вирішення питань охорони навколишнього природного середовища та використання природних ресурсів з урахуванням ступеня антропогенної змінності територій, сукупної дії факторів, що негативно впливають на екологічну обстановку;
- VII. Запровадження здійснення постійного в часі моніторингу наслідків виконання ДДП для довкілля, у тому числі для здоров'я населення.

Крім того, зобов'язаннями у сфері охорони довкілля, у тому числі пов'язаними із запобіганням негативного впливу на здоров'я населення, що безпосередньо стосуються виконання заходів та проєктів РПУВ, є:

- ✓ розробка документів дозвільного характеру у сфері охорони навколишнього середовища – висновку з оцінки впливу на довкілля (у відповідності до вимог Закону України «Про оцінку впливу на довкілля»), дозволу на викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря від стаціонарних джерел (у відповідності до вимог Закону України «Про охорону атмосферного повітря»), дозволу на спеціальне водокористування (у відповідності до вимог Водного кодексу України);
- ✓ встановлення та дотримання санітарно-захисних зон від об'єктів, які є джерелами викидів/скидів шкідливих речовин, підвищених рівнів шуму, вібрації;
- ✓ використання сучасних технологій в системах опалення та використання альтернативних джерел енергії;
- ✓ недопущення наднормативних викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря;
- ✓ скорочення понаднормативних втрат води та теплової енергії в мережах;
- ✓ впровадження заходів зі скорочення викидів забруднюючих речовин;
- ✓ недопущення скидання стічних вод, використовуючи рельєф місцевості;
- ✓ недопущення скидання недостатньо очищених стічних вод у водні об'єкти;
- ✓ утримання в належному стані охоронних зон навколо очисних та інших водогосподарських споруд та технічних пристроїв;

✓ утримання в належному стані охоронних зон водних об'єктів.

Відповідно до нормативно-правової бази України РПУВ відповідає ряду зобов'язань:

- пріоритетність вимог екологічної безпеки, обов'язковість додержання екологічних стандартів, нормативів та лімітів використання природних ресурсів;
- виконання заходів, що гарантують екологічну безпеку середовища для життя і здоров'я людей, а також запобіжний характер заходів щодо охорони довкілля;
- проєктне спрямування на збереження просторової та видової різноманітності і цілісності природних об'єктів і комплексів;
- використання отриманих висновків моніторингу та комплексу охоронних заходів для виконання можливостей факторів позитивного впливу на охорону довкілля;
- формування динамічного урівноваженого стану довкілля, що забезпечуватиме екологічне, санітарно-безпечне середовище для життєдіяльності населення.

Головні стратегічні державні документи, що мають відношення до РПУВ, перераховані нижче.

1) *Державна стратегія регіонального розвитку на 2021-2027 роки*. Стратегія затверджена постановою Кабінету Міністрів України від 5 серпня 2020 р. № 695 (в редакції від 13.08.2024 № 940).

Головними цілями Стратегії є: підвищення рівня конкурентоспроможності регіонів; територіальна соціально-економічна інтеграція і просторовий розвиток; ефективне державне управління у сфері регіонального розвитку.

Підвищення рівня конкурентоспроможності регіонів полягає у створенні оптимальних умов для розкриття регіонами власного потенціалу та ефективного використання конкурентних переваг регіональної економіки.

Ефективне державне управління у сфері регіонального розвитку передбачає створення бази для реалізації ефективної державної регіональної політики – механізму та інструменту державного управління регіональним розвитком, що сприятиме розв'язанню проблем регіонів, вимагає, насамперед, децентралізації державних повноважень шляхом їх передачі на місцевий рівень з одночасною передачею відповідних фінансових ресурсів, удосконалення процесів стратегічного планування та виконання поставлених завдань на всіх рівнях, запровадження ефективного механізму координації дій центральних та місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування під час реалізації галузевих пріоритетів і завдань на різних територіальних рівнях.

2) *Стратегія державної екологічної політики України на період до 2030 року*. Основні засади (стратегія) державної екологічної політики України на період до 2030 року затверджені Законом України від 28.02.2019 № 2697-VIII.

Метою державної екологічної політики є досягнення доброго стану довкілля шляхом запровадження екосистемного підходу до всіх напрямів соціально-економічного розвитку України з метою забезпечення конституційного права кожного громадянина України на чисте та безпечне довкілля, впровадження збалансованого природокористування і збереження та відновлення природних екосистем.

Державна екологічна політика спрямована на досягнення стратегічних цілей: формування в суспільстві екологічних цінностей і засад сталого споживання та виробництва; забезпечення сталого розвитку природно-ресурсного потенціалу України; забезпечення інтеграції екологічної політики у процес прийняття рішень щодо соціально-економічного розвитку України; зниження екологічних ризиків з метою мінімізації їх впливу на екосистеми, соціально-економічний розвиток та здоров'я населення; удосконалення та розвиток державної системи природоохоронного управління.

3) *Стратегія розвитку Харківської області на 2021 – 2027 роки (зі змінами)*. Схвалено рішенням Харківської обласної ради XXIII сесія VII скликання від 27.02.2020 №1196-УІІ в редакції від 24.04.25 рішення № 1150 – VIII.

Стратегія розвитку Харківської області на 2021 – 2027 роки була розроблена згідно з Законом України «Про стимулювання розвитку регіонів» (від 08.09.2005 № 2850-IV), Законом України «Про засади державної регіональної політики» (від 05.02.2015 № 156-VII зі змінами), Порядком розроблення регіональних стратегій розвитку і планів заходів з їх реалізації, а також проведення моніторингу та оцінки результативності реалізації зазначених стратегій і планів заходів, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 11.11.2015 № 932 (зі змінами), Методикою розроблення, проведення моніторингу та оцінки результативності реалізації регіональних стратегій розвитку та планів заходів з їх реалізації, затвердженою наказом Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України від 31.03.2016 № 79 (у редакції від 27.02.2018), а також на виконання рішення Харківської обласної ради від 28.02.2019 № 915-VII.

Стратегія розвитку Харківської області на 2021–2027 роки узгоджується зі:

- Стратегічними та оперативними цілями Державної стратегії регіонального розвитку на 2021-2027 роки;
- Основними засадами (стратегіями) державної екологічної політики України на період до 2030 року;
- Національною стратегією управління відходами України до 2030 року;
- Стратегією сталого розвитку України до 2030 року;
- Комплексною обласною програмою «Здоров'я Слобожанщини» на 2023-2025 роки.

Стратегічними цілями розвитку Харківської області є: забезпечення високої якості життя населення на всьому просторі регіону; забезпечення чистого оточуючого середовища на всьому просторі регіону; побудова конкурентоспроможної та смарт-спеціалізованої просторової економіки з високою доданою вартістю; забезпечення інвестиційно привабливого клімату в регіоні і створення інноваційної та інвестиційної інфраструктури; забезпечення європейського рівня управління та самоврядування в регіоні.

4) *Національна стратегія управління відходами в Україні на період до 2030 року.* Схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 08.11.2017 № 820-р. із змінами, внесеними згідно з розпорядженням Кабінету Міністрів України від 17.02.2020 № 826.

Цілями Стратегії є: визначення та розв'язання ключових проблем розвитку управління відходами в Україні на інноваційних засадах; визначення пріоритетних напрямів діяльності центральних та місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, організацій, установ, підприємств, громадських організацій та суспільства в цілому щодо переходу системи управління відходами на інноваційну модель; визначення шляхів та методів удосконалення існуючої інфраструктури з управління відходами, які не суперечать інноваційній моделі; забезпечення сталого розвитку України шляхом виконання завдань, спрямованих на екологічну та ресурсну безпеку; зменшення адміністративного навантаження на суб'єктів господарювання, підвищення якості надання адміністративних послуг; забезпечення законності та передбачуваності адміністративних дій.

5) *Комплексна Програма охорони навколишнього природного середовища Харківської області на 2021–2027 роки.* Затверджена рішенням Харківської обласної ради від 24.12.2020 № 24-VIII.

Пріоритетними напрямками Програми є: охорона та раціональне використання водних ресурсів; охорона атмосферного повітря; охорона та раціональне використання природних ресурсів (земель, мінеральних, рослинних та ресурсів тваринного світу); збереження природно-заповідного фонду; раціональне використання і зберігання відходів виробництва і побутових відходів; розвиток науки й освіти, доступність інформації, підготовка кадрів, здійснення оцінки впливу на довкілля, стратегічна екологічна оцінка, організація праці.

Серед основних заходів Програми можна виділити:

1. заходи з метою покращення стану атмосферного повітря в області:
 - організація виробництва, встановлення та реконструкція обладнання для очищення газопилового потоку від забруднюючих речовин хімічного та біологічного походження, що викидаються в атмосферне повітря;
 - організація виробництва та застосування матеріалів, використання методів та впровадження технологій, що забезпечують запобігання виникненню, зниження рівня впливу чи усунення факторів забруднення атмосферного повітря;
 - розроблення, організація виробництва пристроїв для очищення відпрацьованих газів двигунів та оснащення ними транспортних засобів;
2. заходи щодо недопущення та зниження ризику забруднення ґрунтів в області:
 - будівництво споруд для очищення стічних вод, водопровідних та каналізаційних мереж, оборотних систем виробничого водопостачання, споруд для збирання, очищення та використання вод поверхневого стоку у системах водопостачання;
3. заходи з метою захисту від підтоплення і затоплення ґрунтів, запобігання розвитку небезпечних геологічних процесів, усунення або зниження до допустимого рівня їх негативного впливу:
 - будівництво, розширення та реконструкція протиерозійних, гідротехнічних, протикарстових, берегозакріплювальних, протизсувних, протиобвальних, протилавинних і протиселевих споруд, проведення заходів щодо хімічної меліорації ґрунтів та інше;
4. заходи щодо забезпечення екологічно безпечного збирання, перевезення, зберігання, оброблення, видалення, знешкодження і захоронення відходів в області:
 - будівництво, технічне переобладнання і реконструкція сміттєпереробних і сміттєспалювальних заводів;
 - будівництво, розширення та реконструкція установок, виробництв, цехів для одержання сировини або готової продукції з відходів виробництва та побутових відходів;
 - будівництво, розширення та реконструкція комплексів, спеціалізованих полігонів та інших об'єктів для знешкодження та захоронення непридатних для використання пестицидів, шкідливих і токсичних промислових та інших відходів;
 - будівництво, розширення та реконструкція цехів видалення осадів на очисних каналізаційних та водопровідних комплексах;
 - будівництво та реконструкція установок знешкодження та видалення шламів;
5. заходи щодо вирішення найважливіших проблемних питань з охорони і раціонального використання водних ресурсів в області:
 - будівництво у населених пунктах, на новобудовах і розширення та реконструкція на діючих підприємствах споруд для очищення стічних вод, берегових споруд для прийому та очищення з плавзасобів господарсько-побутових стічних вод, водопровідних та каналізаційних мереж, оборотних систем виробничого водопостачання, споруд для збирання, очищення та використання вод поверхневого стоку у системах водопостачання;
 - створення водоохоронних зон та винесення об'єктів забруднення з прибережних смуг;
 - будівництво, розширення та реконструкція руслових аераційних станцій;
 - ліквідаційний тампонаж або переведення на регульований режим роботи самовиливних артезіанських свердловин, інше;
6. заходи щодо збереження природно-заповідного фонду в області:
 - розроблення проєктів створення територій і об'єктів природно-заповідного фонду та організації їх територій;
 - ведення державного кадастру територій та об'єктів природно-заповідного фонду, інше.

6) *Комплексна обласна програма «Здоров'я Слобожанщини» на 2026 – 2028 роки, затверджена Рішенням обласної ради від 24 грудня 2025 року № 1357-VIII (XIV сесія VIII скликання).*

Метою Програми є реалізація державної політики у сфері охорони здоров'я у Харківській області, зокрема забезпечення доступу населення до якісних медичних послуг, сталого функціонування закладів охорони здоров'я, що перебувають у спільній власності територіальних громад сіл, селищ, міст Харківської області, та розвиток системи охорони здоров'я в Харківській області з огляду на конкретні завдання соціально-економічного розвитку регіону в 2026 – 2028 роках та на підставі конкретних показників обласного бюджету Харківської області по галузі «Охорона здоров'я» на відповідний період.

Забезпечення подальшого підвищення доступності та покращання якості медичної допомоги, надання безоплатних медичних послуг для споживачів передбачається проводити шляхом:

- планування відповідних обсягів фінансових ресурсів у межах обласного бюджету;
- розвитку сучасних технологій діагностики, лікування та реабілітації на базі високоспеціалізованих закладів охорони здоров'я (некомерційних підприємств) та закладів обласного підпорядкування, за умови їхньої взаємодії із медичними навчальними закладами та установами НАМН України;
- удосконалення медичної допомоги громадянам на первинному рівні, а також у закладах охорони здоров'я (некомерційних підприємствах), що знаходяться у комунальній власності територіальних громад сіл, селищ, міст Харківської області, та закладах, що знаходяться у комунальній власності окремих територіальних громад Харківської області або у їхній спільній власності, з урахуванням суттєвих нормативних змін щодо реформування галузі, зокрема, її фінансування та оптимізації мережі закладів охорони здоров'я та їхнього ліжкового фонду.

7) *План заходів щодо виконання Концепції реалізації державної політики у сфері зміни клімату на період до 2030 року, затвердженої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 06.12.2017 № 932-р;*

Метою Концепції є вдосконалення державної політики у сфері зміни клімату для досягнення сталого розвитку держави, створення правових та інституційних передумов для забезпечення поступового переходу до низьковуглецевого розвитку за умови економічної, енергетичної та екологічної безпеки і підвищення добробуту громадян.

Концепція визначає підстави для розроблення проектів законів та інших нормативно-правових актів, стратегій та планів заходів щодо їх реалізації для різних складових державної політики у сфері зміни клімату.

Реалізація Концепції здійснюватиметься до 2030 року.

8) *Національний план управління відходами до 2033 року, затверджений розпорядженням Кабінету Міністрів України від 27 грудня 2024 р. № 1353-р;*

Основні питання якого полягають у: адаптації національного законодавства до вимог європейського законодавства, впровадження економічних інструментів для удосконалення управління відходами; вдосконаленні інституційної структури сфери управління відходами; зміцненні кадрового потенціалу у сфері управління відходами, реформування системи інформаційного забезпечення сфери управління відходами; підвищенні обізнаності населення щодо управління відходами; формуванні державної політики у сфері управління побутовими відходами; створенні ефективної системи збирання та вивезення побутових відходів; створенні інфраструктури для відновлення побутових відходів; створенні інфраструктури для видалення побутових відходів; створенні ефективної системи управління осадом стічних вод; формуванні державної політики у сфері управління небезпечними відходами; створенні інфраструктури для оброблення небезпечних відходів; формуванні державної політики у сфері управління

відпрацьованими нафтопродуктами; створенні інфраструктури для оброблення відпрацьованих нафтопродуктів; формуванні державної політики у сфері управління промисловими відходами; створенні інфраструктури для оброблення промислових відходів; формуванні державної політики у сфері управління відходами видобувної промисловості; створенні інфраструктури для оброблення відходів видобувної промисловості; формуванні державної політики у сфері управління відходами будівельно-ремонтних робіт; створенні інфраструктури для оброблення відходів будівельно-ремонтних робіт; формуванні державної політики у сфері управління відходами виробництва продукції сільського господарства; створенні інфраструктури для управління відходами рослинного походження; створенні інфраструктури для управління відходами тваринного походження; вдосконаленні управління хімічними засобами захисту рослин; формуванні державної політики у сфері управління відходами упаковки; формуванні державної політики у сфері управління відходами електричного та електронного обладнання; створенні інфраструктури для оброблення відходів електричного та електронного обладнання; формуванні державної політики у сфері управління відпрацьованими батареями, батареями і акумуляторами; створенні інфраструктури для оброблення відпрацьованих батарейок, батарей і акумуляторів; формуванні державної політики та створенні інфраструктури у сфері управління медичними відходами; формування державної політики у сфері управління знятих з експлуатації транспортними засобами та створення інфраструктури для збирання, зберігання, розбирання знятих з експлуатації транспортних засобів, повторного використання та відновлення відходів, що утворилися після розбирання знятих з експлуатації транспортних засобів.

При аналізі цілей державної екологічної політики розглядалися також галузеві програми регіонального та місцевого рівня. Цілі державної екологічної політики та їх відображення в РПУВ наведені в табл. 5.2.

Оцінка відповідності ДДП цілям програм державного та місцевого рівня, галузевих програм.

В процесі стратегічної екологічної оцінки Регіонального плану управління відходами Харківської області до 2035 року було розглянуто стратегії та програми державного, регіонального та місцевого рівня, що містять екологічні цілі, а також відповідні завдання у сфері охорони здоров'я та соціально-економічного розвитку. В процесі аналізу було виявлено, що різні програми розвитку містять подібні, хоча і не завжди ідентичні, екологічні цілі. Аналіз також включав цілі, які мають відношення до ДДП, та цілі, які можуть бути вирішені на іншому рівні планування. На основі аналізу змісту РПУВ був оцінений рівень відповідності цілей, викладених у ДДП, екологічним цілям, встановленим на регіональному рівні, та ключовим відповідним цілям.

Таблиця 5.2 Цілі, що визначенні програмами регіонального та місцевого рівнів та їх відображення в Регіональному плані управління відходами Харківської області до 2035 року

Завдання, цілі, пріоритети та напрямки розвитку, що визначені програмами регіонального та місцевого рівнів	Відповідність заходів та проєктів РПУВ цілям та завданням, що встановлені на регіональному та місцевому рівнях
<i>Стратегія розвитку Харківської області на 2021 – 2027 роки (зі змінами)</i> Схвалено рішенням Харківської обласної ради XXIII сесія VII скликання від 27.02.2020 № 1196-УП (в редакції рішення від 24.04.2025 № II50-VIII)	
Створення ефективної системи поводження з промисловими і твердими побутовими відходами	РПУВ заплановано впровадження наступних заходів: - Покращення організаційної системи та розвиток інфраструктури збирання, перевезення та оброблення побутових відходів. - Підвищення ефективності та екологічної безпечності функціонування інфраструктури оброблення відходами промисловості. - Розвиток системи управління відходами будівництва та знесення. - Забезпечення якісного функціонування системи управління медичними відходами. - Створення системи управління та забезпечення роботи об'єктів відновлення небезпечних відходів. - Розбудова інфраструктури управління транспортними засобами, строк експлуатації яких закінчився. - Налагодження та розбудова інфраструктури управління відходами, що біологічно розкладаються.
<i>Комплексна Програма охорони навколишнього природного середовища Харківської області на 2021–2027 роки.</i> Затверджена рішенням Харківської обласної ради від 24.12.2020 № 24 - VIII	
Охорона та раціональне використання водних ресурсів	З метою охорони водних ресурсів від забруднення, засмічення та збереження їх водності, раціонального використання водних ресурсів в РПУВі визначено за необхідне Створення ефективної системи управління осадами стічних вод
Охорона та раціональне використання природних ресурсів (земель, мінеральних, рослинних та ресурсів тваринного світу)	Проектом Програми заплановано ряд заходів, що покращують стан земельних ресурсів: - Покращення організаційної системи та розвиток інфраструктури збирання, перевезення та оброблення побутових відходів.

Раціональне використання і зберігання відходів виробництва і побутових відходів	- Підвищення ефективності та екологічної безпечності функціонування інфраструктури оброблення відходами промисловості. - Розвиток системи управління відходами будівництва та знесення. - Забезпечення якісного функціонування системи управління медичними відходами. - Створення системи управління та забезпечення роботи об'єктів відновлення небезпечних відходів. - Розбудова інфраструктури управління транспортними засобами, строк експлуатації яких закінчився. - Налагодження та розбудова інфраструктури управління відходами, що біологічно розкладаються.
--	---

Звітом про СЕО також проведена оцінка відповідності даного РПУВ зобов'язанням у сфері охорони довкілля, у тому числі пов'язаним із запобіганням негативному впливу на здоров'я населення, що стосуються ДДП, встановленим нормативно-законодавчими актами у сфері охорони довкілля.

Зобов'язання у сфері охорони довкілля, у тому числі пов'язані із запобіганням негативному впливу на здоров'я населення, забезпечуються виконанням вимог нормативно-законодавчих актів у сфері охорони довкілля, державних будівельних норм та державних санітарних правил при плануванні населених пунктів. Врахування таких зобов'язань з урахуванням визначених параметрів санітарно-захисних зон від об'єктів, які є джерелами виділення шкідливих речовин, запахів, підвищених рівнів шуму, вібрації, електронних полів, іонізуючих випромінювань, зон санітарної охорони від підземних джерел водопостачання, охоронних зон інженерних мереж та території природоохоронного призначення, а також дотримання режимів господарського використання, встановлених в їх межах – звітом про СЕО пропонується на подальших стадіях реалізації заходів та проєктів РПУВ, а саме під час здійснення оцінки впливу на довкілля у відповідності до вимог Закону України «Про оцінку впливу на довкілля».

За результатами аналізу можна зробити висновок, що ДДП «Регіональний план управління відходами Харківської області до 2035 року» в достатньо високій мірі відповідає цілям екологічної політики, встановленим на національному, регіональному та місцевому рівнях; враховує більшість з них та пропонує комплекс заходів, які сприятимуть їх виконанню.

6. Опис наслідків для довкілля, у тому числі на здоров'я населення, у тому числі вторинних, кумулятивних, синергічних, коротко-, середньо- та довгострокових (1, 3-5 та 10-15 років відповідно, а за необхідності – 50-100 років), постійних і тимчасових, позитивних і негативних наслідків

Згідно із «Методичними рекомендаціями із здійснення стратегічної екологічної оцінки документів державного планування», затвердженими Наказом Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України 18 жовтня 2023 року № 705, наслідки для довкілля, у тому числі для здоров'я населення – це будь-які ймовірні наслідки для флори, фауни, біорізноманіття, ґрунту, клімату, повітря, води, ландшафту (включаючи техногенні), природних територій та об'єктів, безпеки життєдіяльності населення та його здоров'я, матеріальних активів, об'єктів культурної спадщини та взаємодія цих факторів.

Коротко- та середньострокові наслідки (1, 3-5, 10-15 років) при реалізації будівництва різних об'єктів комунальних, соціальної, інженерної та транспортної інфраструктури, промисловості. При цьому на кожному етапі в процесі будівництва та подальшої експлуатації об'єктів будуть виникати негативні наслідки у вигляді утворення відходів, порушення рослинного покриву під час провадження планованої діяльності, збільшення кількості автотранспорту. Можливо, потрібно буде проводити видалення зелених насаджень, зняття і складування поверхневого шару ґрунту. Також під час виконання будівельних і монтажних робіт слід очікувати допустимий негативний вплив на атмосферне повітря, рослинний і тваринний світи, ґрунти та водні ресурси. Крім того, при роботі двигунів будівельних машин, механізмів та автотранспорту на навколишнє середовище буде чинитися шумовий вплив – акустичне забруднення. За тривалістю зазначені види впливу будуть носити тимчасовий характер, обмежений розрахунковим терміном будівництва, по межах впливу – локальне, обмежене простором ведення будівельних робіт. Проте всі ці впливи відносяться до тимчасових і не стануть причиною суттєвого довгострокового погіршення екологічної рівноваги екосистем населеного пункту.

До довгострокових наслідків (50-100 років) відносяться впливи постійного характеру – викиди і скиди, шум, утворення відходів, додаткове споживання ресурсів. Основна кількість забруднюючих речовин, що викидаються в атмосферне повітря, це відпрацьовані гази техніки та автотранспорту. Токсичність відпрацьованих газів обумовлюється змістом у них окису вуглецю й діоксиду азоту, кількість яких залежить від кількості спожитого палива та технічного стану двигунів.

Непостійними довгостроковими впливами є роботи, пов'язані з реконструкцією об'єктів, консервацією, припиненням їх існування, перепрофілюванням, заміною обладнання та устаткування, модернізацією тощо.

Кумулятивні наслідки – розвиток негативних процесів через нагромадження в організмах людей, тварин, рослин отрути різних речовин внаслідок тривалого їх використання. Ймовірність того, що реалізація ДДП призведе до таких можливих впливів на довкілля або здоров'я людей, які самі по собі будуть незначними, але у сукупності будуть мати значний сумарний негативний вплив на довкілля, – є незначною. Це пов'язане з тим, що всі види впливів на навколишнє середовище мають незначну за силою та масштабом дію (незначне збільшення чисельності населення, додаткове енерго- та ресурсоспоживання). Тому наявність та розвиток кумулятивних наслідків малоймовірні. Для стовідсоткового виявлення кумулятивних наслідків необхідно проводити постійний контроль за якістю ґрунту, харчових продуктів місцевого виробництва, питної води тощо.

Акумуляція впливів відбувається в тому випадку, коли антропогенний вплив або інші фізичні або хімічні впливи на екосистему протягом певного часу перевершують можливість їх асиміляції або трансформації. На прилеглої території великі підприємства забруднювачі – відсутні. При дотриманні та виконанні всіх передбачених комплексних захисних і охоронних заходів, що відповідають діючим нормативним вимогам, можливість

виникнення кумулятивного впливу, який супроводжується негативними екологічними наслідками та понаднормативними викидами в атмосферне повітря забруднюючих речовин, не передбачається. Детальна оцінка кумулятивного впливу буде можлива в процесі експлуатації території з урахуванням даних моніторингу навколишнього середовища та проведення відповідних розрахунків. Змін клімату і мікроклімату в результаті планованої діяльності не очікується, оскільки в результаті впровадження проєктних рішень відсутні значні виділення теплоти та парникових газів. Особливості кліматичних умов, які сприяють зростанню інтенсивності впливів планованої діяльності на навколишнє середовище, відсутні.

Синергічні наслідки – сумарний ефект, який полягає у тому, що при взаємодії 2-х або більше факторів їх дія суттєво переважає дію кожного окремо компонента. Можливий сумарний ефект деяких речовин при викиді забруднюючих речовин в атмосферне повітря.

Коротко- та середньострокові наслідки (1, 3-5, 10-15 років). З боку соціально-економічних умов провадження діяльності буде мати позитивний наслідок: створення нових робочих місць, що сприятиме зайнятості населення.

Тимчасові наслідки для довкілля – при виконанні підготовчих та будівельних робіт вплив на навколишнє середовище на атмосферне повітря матиме короточасний та локальний характер, викиди здійснюватимуться при роботі будівельних машин та механізмів, при здійсненні зварювальних робіт, земельних робіт, при фарбуванні металевих поверхонь, при функціонуванні планованих підприємств.

Наслідки для довкілля, у тому числі для здоров'я населення – це будь-які ймовірні наслідки реалізації завдань РПУВ для, біорізноманіття, ґрунту, клімату, повітря, води, ландшафту (включаючи техногенні), природних територій та об'єктів, смарагдової мережі, безпеки життєдіяльності населення та його здоров'я, матеріальних активів, об'єктів культурної спадщини та взаємодія цих факторів.

В процесі стратегічної екологічної оцінки був здійснений аналіз впливу реалізації завдань та проєктів РПУВ як на окремі компоненти навколишнього природного середовища, так і сукупний вплив на природні процеси та комплекси. Значного негативного впливу під час впровадження діяльності на довкілля та здоров'я населення не передбачається.

Таблиця 6.1

ПОЗНАЧЕННЯ	Пояснення
-2	Значний негативний вплив. Значний негативний вплив слід звести до мінімуму із застосуванням заходів щодо пом'якшення наслідків, щоб він став незначним.
-1	Помірний негативний вплив. Цей вплив є прийнятним.
0	Немає впливу.
+ 1	Помірний позитивний вплив.
+ 2	Значний позитивний вплив.
(?)	Значення впливу не може бути оцінено з певністю через відсутність даних про компоненти довкілля, заплановану діяльність або з інших причин.
П/Нп	Прямий / Непрямий
ДС/ СС/КС	Довгостроковий (10-15 років) / Середньостроковий (3-5 років) / Короткостроковий (1 рік)
М/Р	Місцевий / Регіональний
К/С/ТрК	Кумулятивний / Синергічний / Транскордонний

Коротко-термінового впливу (1 рік) наразі не очікується. Середньо- та довгострокові наслідки будуть пов'язані з реалізацією рішень РПУВ. Тимчасові наслідки для довкілля - загальні впливи будівництва (під час будівництва головних та допоміжних об'єктів - земляні роботи, пил, викиди в атмосферу від транспортних засобів та ін). Постійні наслідки для довкілля – відсутні. До довготермінових наслідків відноситься планована діяльність підприємства та вторинні процеси, пов'язані з нею.

Табл.6.2. Оцінку наслідків для довкілля, у тому числі для здоров'я населення, пов'язаних із запропонованими змінами функціонального використання територій

[illegible]

Для оцінки сумарного впливу об'єктів функціонального призначення використана бальна оцінка. Кількість балів, які можуть отримати території певного функціонального призначення, при розробці проєктних рішень, залежить від низки факторів, які згадувались вище (особливості потенційного впливу, загальна площа територій, кількість об'єктів, їх місцезнаходження).

Бальна оцінка дозволяє зменшити можливі конфлікти природокористування шляхом оптимізації розташування об'єктів, що входять до територій різного функціонального призначення та можливого коригування їх площ та форми. Відтак, сумарна оцінка впливу на компоненти, що охороняються, не може бути однаковою для різних територій, та залежить від особливостей і стану компонентів навколишнього середовища та особливостей планувальних рішень. Результат такої оцінки наведено в таблиці 6.3.

Використання комплексної покомпонентної характеристики територій, в місцях пропонуваного розташування об'єктів одного функціонального призначення, та вирахування їх можливого впливу у відповідності з характеристиками об'єкту та місця його розташування є основою для вибору можливих альтернатив їх розміщення з точки зору упередження і мінімізації негативного впливу на довкілля. Таким чином, відбувається візуалізація наслідків планувальних рішень у подальшому для різних зацікавлених сторін.

Серед основних ймовірних екологічних наслідків, пов'язаних з реалізацією Регіонального плану управління відходами Харківської області до 2035 року, наступні:

а) для довкілля:

- Атмосферне повітря – можливе збільшення кількості викидів забруднюючих речовин від стаціонарних джерел та пересувних джерел. Для покращення стану атмосферного повітря РПУВ розглядається можливість зменшення викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря за рахунок впровадження заходів по охороні атмосферного повітря.

- Ґрунти – можливе забруднення, засмічення та порушення ґрунтів від засмічення як промисловими так і побутовими відходами, відходами війни та руйнувань. Основними заходами РПУВ щодо недопущення та зниження ризику забруднення ґрунтів є очищення території від вибухових речовин та пристроїв, відходів руйнації в населених пунктах області та інш.

- Управління відходами – можливе забруднення і засмічення ґрунтів, забруднення ґрунтових вод та інше, в зв'язку з незадовільним рівнем централізованого вивезення та роздільного збирання відходів, з незадовільною організацією планової очистки по збору та своєчасному видаленню відходів. Основним напрямком роботи у сфері управління відходами залишається вирішення питання забезпечення повного збирання відходів для подальшої обробки (переробки) на спеціалізованих підприємствах.

- Водні ресурси – РПУВ не передбачає збільшення обсягів скидів забруднених вод у поверхневі води. А навпаки рекультивація та приведення до відповідності існуючих МВВ, реконструкція контейнерних майданчиків сприятиме недопущенню погіршення якості поверхневих та підземних вод.

- Безпека життєдіяльності та здоров'я населення – РПУВ не передбачається реалізація заходів, що можуть призвести до негативного впливу на життя і здоров'я населення та існуючу інфраструктуру.

- Флора, фауна та біорізноманіття – розміщення діючих і запланованих об'єктів системи управління відходами Харківської області здійснюється з урахуванням просторової структури ПЗФ;

- Надра – можливе порушення земельного покриву, у зв'язку з реалізацією рішень РПУВ.

- Клімат – очікується загальний позитивний вплив реалізації РПУВ на запобігання кліматичним змінам через загальне зменшення викидів парникових газів. Додатково

будуть забезпечені зниження викидів парникових газів при реалізації заходів з біологічного оброблення відходів та видалення відходів з використанням їх енергетичного потенціалу. Реалізація окремих заходів РПУВ будуть супроводжуватися додатковими викидами парникових газів, але їх кількість буде невеликою у порівнянні із сукупними зменшеннями.

- Ландшафт – негативні ендегенні та екзогенні процеси, явища природного та техногенного походження (тектонічні, сейсмічні, зсувні, селеві, зміни напруженого стану і властивостей порід, деформації земної поверхні) не передбачаються.
- Матеріальні активи – передбачається впорядкування, модернізація об'єктів управління відходів, збільшення комунальної території, організацію зон зелених насаджень тощо. Вплив оцінюється як позитивний;
- Об'єкти культурної спадщини – Негативний вплив не очікується.

б) для територій з природоохоронним статусом – реалізація рішень РПУВ запланована за межами територій та об'єктів природно-заповідного фонду Екологічної та Смарагдової мереж, їх охоронних зон, земель природно-заповідного фонду України;

в) транскордонні наслідки для довкілля, у тому числі для здоров'я населення – відсутні.

Реалізація РПУВ не має супроводжуватися появою нових негативних наслідків для довкілля. Разом з тим, реалізація багатьох завдань РПУВ має призвести до покращення екологічної ситуації в регіоні.

Затвердження РПУВ, зважаючи на комплексність рішень, що обумовлюється необхідністю збалансованого розвитку екологічної складової, а також наукові дослідження у цій галузі у короткостроковий період (1-3 роки) буде мати незначний вплив на стан довкілля, який буде обумовлений впливом існуючих незмінних факторів.

Реалізація положень РПУВ буде мати позитивний вплив на рівень здоров'я населення, тобто сприятиме зниженню рівня захворюваності населення, що є важливим індикатором регіонального розвитку на середньостроковий та довгостроковий період. У разі продовження розпочатої роботи вплив не буде відрізнятися від короткострокового.

До довгострокових наслідків відноситься питання забруднення атмосферного повітря, що склалися під впливом фізико-географічних умов басейну, насамперед кліматичних умов. Значного негативного впливу під час реалізації заходів та проєктів ДДП на довкілля та здоров'я населення не передбачається.

У порівнянні з нульовою альтернативою вплив на довкілля оцінюється як незначний, оскільки, як зазначалося вище, буде обумовлений впливом існуючих незмінних факторів.

7. Заходи, що передбачається вжити для запобігання, зменшення та пом'якшення негативних наслідків виконання документа державного планування

На основі аналізів, представлених у попередніх розділах, та з метою сприяння досягненню цілей екологічної політики, встановлених на регіональному та місцевому рівнях, запропоновано ряд заходів для пом'якшення виявлених потенційних негативних наслідків для навколишнього середовища та здоров'я населення, що можуть виявлятися в процесі впровадження завдань і проектів, запланованих РПУВ. Термін «пом'якшення» відноситься до усунення, зменшення, запобігання або контролю негативних впливів на навколишнє середовище, які можуть виникнути внаслідок впровадження ДДП. Заплановані завдання складаються з тих, що були визначені в процесі розроблення даної РПУВ і рекомендацій, що виникли в результаті виконання СЕО.

Реалізація ДДП «Регіональний план управління відходами Харківської області до 2035 року» потребує виконання великої кількості оперативних завдань, що стосуються шляхів розв'язання основних проблем та досягнення головних цілей Стратегії, виконання яких є невід'ємною складовою при створенні сприятливого в екологічному відношенні життєвого середовища населених пунктів області.

Найбільш позитивними для довкілля та здоров'я населення мають стати завдання, пов'язані з поліпшенням екологічної ситуації на території Харківської області.

РПУВ заплановані наступні оперативні завдання, що направлені на запобігання, зменшення та пом'якшення можливих негативних наслідків виконання ДДП:

- Впровадження системи роздільного збирання ресурсоцінних відходів;
- Оновлення матеріально-технічної бази для збирання побутових відходів, у т.ч. роздільного збирання ресурсоцінних відходів;
- Створення комунальних пунктів із роздільного збирання та підготовки до повторного використання відходів;
- Будівництво сміттєперевантажувальних станцій;
- Будівництво сміттєпереробних комплексів;
- Припинення експлуатації полігонів та звалищ побутових відходів;
- Проведення рекультивації полігонів та звалищ побутових відходів тощо.

Сукупність оперативних завдань РПУВ забезпечить сприятливі умови для досягнення безпечного для здоров'я людини стану навколишнього природного середовища.

Виконання завдань, передбачених РПУВ, сприятиме запобігання погіршенню екологічної ситуації та здоров'я населення, створюватиме сприятливі умови для відтворення природних ресурсів і, як наслідок, досягнення безпечного для здоров'я людини стану навколишнього природного середовища, що є основою екологічної безпеки.

Основними складовими результативності у сфері охорони навколишнього природного середовища є:

- поліпшення екологічної ситуації на території області;
- зниження рівня антропогенного навантаження на довкілля;
- забезпечення раціонального природокористування;
- покращення якості води природних джерел;
- забезпечення екологічно безпечного збирання, перевезення, відновлення, видалення відходів;
- запровадження системи роздільного збирання побутових відходів з метою використання відходів у якості вторинної сировини;
- модернізації інфраструктури області;
- здійснення заходів, пов'язаних з будівництвом, реконструкцією, капітальним та поточним ремонтом в сфері ЖКГ;

- запобігання виникненню надзвичайних ситуацій та організації ліквідації їх наслідків;
- залучення громадськості до прийняття рішень з питань охорони навколишнього природного середовища;
- проведення просвітницької роботи та формування проєкологічного мислення населення.

Заходи щодо охорони атмосферного повітря, як життєво важливого компоненту навколишнього природного середовища.

1. Суб'єкти господарської діяльності, що здійснюють викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря та діяльність яких пов'язана з впливом фізичних та біологічних факторів на його стан, зобов'язані:

- ✓ отримати дозволи на викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря стаціонарними джерелами;
- ✓ своєчасно і в повному обсязі сплачувати екологічний податок;
- ✓ вживати заходи щодо зменшення обсягів викидів забруднюючих речовин і зменшення впливу фізичних факторів;
- ✓ здійснювати контроль за обсягом і складом забруднюючих речовин, що викидаються в атмосферне повітря, і рівнями фізичного впливу та вести їх постійний облік.

2. Дотримання заборони на будівництво та введення в експлуатацію нових і реконструйованих підприємств та інших об'єктів, які не відповідають встановленим законодавством вимогам про охорону атмосферного повітря.

3. Проведення реконструкції, модернізації обладнання об'єктів водопостачання шляхом впровадження новітніх енергоефективних технологій.

4. Встановлення та подальше дотримання санітарно-захисних зон всіх об'єктів, приміщень та ділянок (згідно з ДСП 173-96) з метою забезпечення оптимальних умов життєдіяльності людини в районах житлової забудови, особливу увагу звертаючи на озеленення спеціального призначення та їх охорону із врахуванням пило-, газо- та димостійкості рослин.

5. Реалізація заходів щодо зменшення та відвернення забруднення атмосферного повітря викидами транспортних та інших пересувних засобів і установок та впливу їх фізичних факторів:

- використання якісних паливно-мастильних матеріалів і переведення транспортних та інших пересувних засобів і установок на менш токсичні види палива;
- створення системи зелених насаджень санітарно-захисних зон;
- раціональне планування та забудова території.

6. Вирішення основних проблем, пов'язаних з екологічно безпечним збором, зберіганням, переробкою усіх видів відходів для запобігання утворенню токсичного звалищного газу, виконуючи вимоги Закону України «Про управління відходами», Національної стратегії управління відходами.

Заходи щодо охорони водних ресурсів, як життєво-важливого компоненту навколишнього природного середовища.

1. Організувати обмеження, тимчасової заборони (зупинення) в установленому порядку функціонування систем питного водопостачання, які не забезпечують нормативної якості питної води, а також діяльності, що негативно впливає на якість питної води.

2. Організувати екологічно безпечне водовідведення поверхневих (дощових і талих) стічних вод із використанням сучасних очисних споруд (Згідно з п.11.1.1, 11.1.21 ДБН В.2.2-12:2018 «Планування і забудова територій» і п. 5.8 ДБН В.2.5-75:2013 «Каналізація. Зовнішні мережі та споруди»).

3. Рекомендується при будівництві очисних споруд зменшувати викиди в атмосферне повітря забруднювальних газів (NH_3 , H_2S) (відповідно до вимог ДБН В.2.5-75:2013 «Каналізація. Зовнішні мережі та споруди. Основні положення проектування»).

4. Дотримання встановлених розмірів санітарно-захисних зон від каналізаційних очисних споруд, прописаних в додатку 3 ДБН Б.2.2-12:2019 «Планування та забудова територій».

5. Забезпечення раціонального використання вод (економія води, заборона використання питної води для промислових цілей).

6. Дотримання обмежень у використанні земель в межах водоохоронних зон, прибережних захисних смуг, пляжних зон.

7. Створення спеціалізованих служб по догляду за річками, прибережними захисними смугами, гідротехнічними спорудами та підтриманню їх у належному стані;

8. Впровадження ґрунтозахисної системи землеробства з контурно-меліоративною організацією території водозбору;

9. Здійснення агротехнічних, агролісомеліоративних та гідротехнічних протиерозійних заходів, а також створення для організованого відводу поверхневого стоку відповідних споруд (водостоки, перепуски, акведуки тощо) під час будівництва і експлуатації шляхів, залізниць та інших інженерних комунікацій;

10. Запобігання евтрофікації та забрудненню водних об'єктів нітратами.

Заходи щодо охорони ґрунтів та земельних ресурсів, як основного національного багатства Українського народу.

1. Реалізація заходів щодо зменшення скидів – організаційні заходи щодо діяльності підприємств та нагляд за обладнанням, встановлення сучасного фільтрового обладнання, технологічні заходи влаштування модернізованого обладнання.

2. Вирішення основних проблем, пов'язаних з екологічно безпечним збором, зберіганням, переробкою відходів для запобігання подальшій міграції політантів.

3. Благоустрій існуючих зелених насаджень та створення нових зон озеленення.

4. Раціональне використання та охорона земель шляхом заміни їхнього функціонального призначення для більш ефективного їх використання.

5. Застосування природоохоронних заходів, направлених на збереження родючого шару ґрунту при освоєнні вільних територій.

6. Запровадження системи постійного екологічного моніторингу за фізико-хімічним станом ґрунтів.

Заходи щодо захисту від акустичного забруднення.

1. Забезпечити ефективне застосування організаційно-технічних та/або лікувально-профілактичних заходів для дотримання допустимих рівнів шуму (за умов підтвердження перевищення рівнів шуму за результатами замірів).

2. Дотримання нормативних відстаней від трас автомобільних доріг для забезпечення гігієнічних нормативів якості атмосферного повітря та дозволених рівнів шуму: для доріг державного та місцевого значення – не менше 100 м від бровки земляного полотна до житлової забудови та садівницьких товариств; для доріг IV категорії – 50 м від бровки земляного полотна (у відповідності до вимог ДСП 173-96, пункт 5.25).

3. Санітарне та протишумове озеленення: для захисту від шуму та загазованості вздовж доріг необхідно передбачити смуги зелених насаджень шириною не менше 10 м із поточним доглядом за зеленими насадженнями загального користування.

Ліквідація зон екологічного ризику, забезпечення санітарно-епідеміологічного благополуччя

1. Налагодження ефективної системи санітарного очищення території, організація системи ведення постійного моніторингу за станом всіх складових навколишнього природного середовища.
2. Реконструкція, будівництво, забезпечення подальшої модернізації водопровідних систем.
3. Функціональне планування території з дотриманням нормативних санітарно-захисних зон від нових об'єктів.

Збереження біологічного різноманіття, охорона ландшафтів, розвиток екологічної мережі

1. Забезпечити максимальне збереження існуючих ландшафтів природних екосистем при освоєнні вільних від забудови територій.
2. При створенні озелених територій різного функціонального призначення, враховувати необхідність та можливість створення біологічного різноманіття видів, рослинних угруповань, тваринних комплексів, ландшафтів.

Заходи щодо охорони об'єктів природно-заповідного фонду, екологічної та Смарагдової мережі

1. Забезпечити здійснення протипожежних заходів, облаштування протипожежних розривів від об'єкту пзф відповідно до вимог законодавства;
2. Дотримання режиму охоронних зон територій та об'єктів природно-заповідного фонду;
3. Збереження територій та об'єктів природно-заповідного фонду;
4. Відновлення порушених природних оселищ та оселищ виду;
5. Підтримання сприятливого статусу збереження природних оселищ та видів фауни і флори та управління ними відповідно до екологічних потреб та здійснення необхідних заходів;
6. Здійснення оцінки впливу на довкілля, стратегічної екологічної оцінки та оцінки впливу на території Смарагдової мережі;
7. Проведення моніторингу стану збереження природних оселищ, видів флори та фауни;
8. Встановлення заборон і обмежень на провадження господарської діяльності, інших втручань у природне середовище і ландшафти в межах території Смарагдової мережі, якщо така діяльність може мати негативний вплив на ці території;
9. Встановлення заборон на знищення, відлов, погіршення умов проживання видів фауни;
10. Встановлення заборон на використання природних ресурсів, порушення стану та умов місцезростання видів флори;
11. Сприяння освіті та просвіті щодо цінності територій Смарагдової мережі, природних оселищ та видів фауни і флори;
12. Врахування цілей збереження територій Смарагдової мережі, досягнення сприятливого статусу збереження природного оселища та сприятливого статусу збереження виду при розробленні нормативно-правових актів та прийнятті рішень органами влади та органами місцевого самоврядування;
13. Здійснення інших заходів, спрямованих на збереження природних оселищ та видів фауни і флори.

Охорона і раціональне використання природних тваринних ресурсів

1. Забезпечення охорони рослинного та тваринного світу.

Для забезпечення нормативного стану навколишнього середовища та обмеження негативного впливу запропонованих Програмою до розміщення проєктних об'єктів також передбачено комплекс заходів, що включає:

Ресурсозберігаючі заходи

- раціональне використання території;
- дотримання пропозицій щодо планувальної структури території.

Відновлювальні заходи

- створення нових територій зелених насаджень різного призначення;
- улаштування озелених територій спеціального призначення та висадка дерев і чагарників.

Компенсаційні заходи

- сплата компенсаційних стягнень (екологічний податок) за викиди забруднюючих речовин, за вивіз та оброблення виробничих та побутових відходів, плата за спеціальне водокористування;
- в разі знесення зелених насаджень компенсується створенням рівновеликих (або більших за об'ємом) та рівноцінних нових насаджень у місцях, визначених відповідними державними органами.

Охоронні заходи

Охоронні заходи містять проведення багаторічного (постійного) моніторингу навколишнього природного середовища в зоні розміщення проєктованих об'єктів з узагальненням результатів та із подальшим впровадженням заходів по обмеженню та недопущенню негативного впливу господарської діяльності на навколишнє природне середовище та здоров'я населення.

Адміністративні заходи:

Також пропонується низка заходів адміністративного характеру, які сприятимуть впровадженню ДДП. Під час процесу стратегічної екологічної оцінки ДДП на етапі збору даних та аналізу поточної ситуації було визначено необхідність проведення наступних заходів:

- для забезпечення ефективної роботи органів місцевого самоврядування, органів охорони навколишнього середовища та охорони здоров'я при прийнятті обґрунтованих рішень слід здійснювати розвиток системи моніторингу якості повітря в сельбищній зоні населених пунктів, з організацією стаціонарних постів та пунктів контролю в межах житлової та рекреаційної зон, та в зоні впливу промислових підприємств на межі СЗЗ;
- здійснювати моніторинг якості питної води з децентралізованих джерел водопостачання на ділянках садибної забудови, що не охоплені системою централізованого водопостачання, до моменту будівництва централізованого водопостачання на всій території житлової забудови;
- здійснювати моніторинг якості води у водоймах, зокрема у місцях водокористування населенням (пляж) за хімічними та бактеріологічними показниками; після будівництва системи дощової каналізації з очисними спорудами доцільним є створення моніторингу стану поверхневих вод у місцях випуску зливових вод після очисних споруд, з метою контролю якості систем очищення;

- здійснювати моніторинг виконання заходів з санітарного очищення території населених пунктів та поводження з відходами;
- здійснювати моніторинг фізичних факторів впливу на навколишнє середовище та здоров'я населення в межах сельбищної зони: зокрема вимірювання рівнів акустичного впливу на території житлової забудови на ділянках високої інтенсивності транспортного руху (магістральні вулиці);
- дотримання порядку, визначеного чинним законодавством України, під час вилучення/переведення земель сільськогосподарського призначення, до інших видів цільового призначення згідно містобудівної документації;
- вивчення ресурсів фінансування для інвестування в природоохоронні заходи.

Реалізація рішень РПУВ та реалізація рекомендованих природоохоронних заходів потребуватиме значних інвестицій. Цього можна досягти шляхом оптимізації місцевого бюджету, участі бізнесу, залучення коштів з державного екологічного фонду, інвестицій державних та міжнародних фінансових установ, коштів благодійних міжнародних фондів з охорони довкілля.

Виконання заходів, передбачених РПУВ, матиме позитивний вплив на всі складові навколишнього середовища, зокрема здоров'я населення, покращення загального екологічного стану території області.

8. Обґрунтування вибору виправданих альтернатив, що розглядалися, опис способу, в який здійснювалася стратегічна екологічна оцінка, у тому числі будь-які ускладнення (недосконалість інформації та технічних засобів під час здійснення такої оцінки)

8.1 Обґрунтування вибору виправданих альтернатив, що розглядались

В процесі здійснення стратегічної екологічної оцінки Регіонального плану управління відходами Харківської області до 2035 року будуть розглянуті наступні альтернативи:

Альтернатива 1: «Нульовий сценарій» – (продовження існуючої ситуації, у випадку, якщо документ державного планування не буде затверджено). При гіпотетичному «нульовому» сценарії система управління відходами в області продовжуватиме функціонувати у тому ж вигляді, що й зараз, без структурних, інфраструктурних і технологічних змін, передбачених планом.

За нульової альтернативи не відбудеться комплексного розвитку інфраструктури для управління відходами – не будуть збудовані нові кластерні полігони, сортувальні станції, перевантажувальні пункти, не буде запущено сучасні об'єкти з переробки та оброблення відходів. Відповідно, і чинні об'єкти залишаться обмеженими у можливостях, а частина відходів й надалі буде надходити на перевантажені або застарілі полігони та стихійні звалища. У межах цієї альтернативи не очікується значного покращення системи попередження утворення відходів, оскільки без затвердженого РПУВ не будуть впровадженні масштабні інформаційні кампанії, програми з мінімізації утворення відходів або стимулювання повторного використання матеріалів. Аналогічно не зміниться рівень роздільного збирання та сортування через відсутність нових контейнерних систем та логістичних рішень, тобто рівень роздільного збору відходів залишиться низьким.

Рівень управління відходами також не зазнає істотного розвитку. За нульового сценарію область не отримає сучасних об'єктів із механіко-біологічної обробки, компостування чи глибинного сортування, що призведе до більшої частки відходів, що направляються на захоронення. Це, у свою чергу, збільшить навантаження на полігони та посилить ризики забруднення довкілля, а також збільшить викиди парникових газів через відсутність належного вловлювання біогазу.

У контексті здоров'я населення нульова альтернатива зберігає або навіть посилює наявні ризики: застарілі полігони, несанкціоновані звалища, низький рівень оброблення та сортування підвищують імовірність негативного впливу на довкілля й, відповідно, на здоров'я людей. Зростає можливість накопичення токсичних речовин у навколишньому середовищі та розвитку біологічних загроз через неефективне управління органічними відходами.

З соціально-економічної точки зору нульова альтернатива означає відсутність створення нових робочих місць у сфері управління відходами, а також втрату потенційних інвестицій, які могли б надійти в область у разі реалізації кластерного підходу та модернізації інфраструктури. Відсутність затвердженого РПУВ ускладнює залучення коштів як з державного бюджету, так і з міжнародних програм, оскільки інвестори орієнтуються саме на чіткі довгострокові регіональні стратегії.

Альтернатива 2: «Базовий сценарій» – План буде включати лише ті завдання, що не чинять жодного незначного тимчасового короткострокового негативного впливу на довкілля. За такого сценарію до альтернативного проєкту не буде включене будівництво інфраструктурних об'єктів, зокрема тих, яким необхідно проходити процедуру ОВД. Це призведе до накопичення проблем і «ефект відкладеного екологічного боргу», зокрема відсутність інфраструктурних рішень сприятиме накопиченню відходів, що призведе до збільшення антропогенного навантаження та потребуватиме ще дорожчих проєктів у майбутньому.

Альтернатива 3: «Оптимістичний сценарій» – передбачає затвердження та реалізацію Регіонального плану управління відходами Харківської області до 2035 року забезпечує формування сучасної та ефективної інфраструктури управління відходами, зокрема це регіональні полігони, станції перевантаження, сортувальні лінії, об'єктів для збору небезпечних компонентів побутових відходів. Одночасно передбачається виведення з експлуатації або рекультивація застарілих полігонів та модернізація тих, що залишаються, відповідно до європейських стандартів. Реалізація плану сприятиме істотному скороченню обсягів відходів, що підлягають захороненню. Завдяки розвитку системи сортування, перероблення та компостування очікується зростання частки вторинних матеріалів та зменшення органічної фракції у складі змішаних відходів. Однією з ключових переваг цього сценарію є зниження екологічних ризиків. Сучасні полігони мінімізують утворення інфільтратів і неконтрольованих викидів біогазу, що позитивно впливає на стан ґрунтів, водних ресурсів та атмосферного повітря. Впровадження плану сприятиме створенню нових робочих місць у сфері логістики, обробки, сортування та екологічного моніторингу.

РПУВ Харківської області передбачає 3 Сценарії розвитку системи управління відходами.

За результатами аналізу переваг та недоліків кожного сценарію поділу регіону на кластери РПУВ Харківської області було вибрано Сценарій 3 в якості основного. Даним сценарієм взято до уваги максимальну кількість критеріїв та факторів для утворення кластерів. Невелика територія кластерів дозволяє оперативно і ефективно охопити населення послугами управління відходами у повному обсязі, а також витримати максимально допустимі відстані між запланованими об'єктами оброблення відходів та їх перевантаження з використанням доріг регіонального та державного значення.

За кількісними показниками Сценарій 3 відповідає охопленню населення 150 тис. осіб і більше (утворення відходів не менше 60 тис. тон на рік). Виключенням є лише Берестинський, Богодухівський та Куп'янський кластери, які характеризуються великою територією та малою населеністю. Але, за всіма іншими критеріями ці кластери досить ефективні з точки зору організації системи управління відходами.

У більшості кластерів передбачається створення регіонального полігону потужністю від 50 тис. тон на рік, а також враховані наявні об'єкти управління відходами та плани громад щодо створення нових.

В рамках цього сценарію додатково створені зони безпеки, які дозволяють мати резервні регіональні об'єкти управління відходами, що можуть компенсувати призупинення або припинення роботи інших регіональних об'єктів. Дана можливість не є основним сценарієм РПУВ Харківської області. Проте може застосовуватись у випадку непередбачуваних обставин.

Покращення санітарного стану територій знижує ризики для здоров'я населення та підвищує якість життя. У довгостроковій перспективі реалізація плану допоможе оптимізувати витрати громад, оскільки сучасна інфраструктура й ефективна логістика дозволяють більш раціонально використовувати ресурси.

Додатковою перевагою є узгодження дій області з вимогами Директиви 2008/98/ЄС та інших європейських документів. Це забезпечує гармонізацію місцевої політики з національною стратегією управління відходами, підвищує інвестиційну привабливість регіону та сприяє переходу до циркулярної економіки.

Таблиця 8.1

№	Альтернатива	Ключові складові альтернативи	Ключові переваги та недоліки	Обрана альтернатива та її обґрунтування
1	Нульова альтернатива	Продовження існуючої ситуації	Переваги Не порушується існуюча соціально-економічна структура області Недоліки Подальше забруднення території області стихійними сміттєзвалищами. Ризики захворювань населення, можливість поширення захворювань, у тому числі екологообумовлених.	Рекомендується обрати Альтернативу 3, оскільки вона сприяє: 1) залученню інвестицій (планування інвестиційно-привабливих територій) та збільшенню надходжень до бюджету області;
2	Базовий сценарій	Відмова від деяких завдань РПУВ.	Переваги Скорочення певних заходів РПУВ дозволить оперативно вирішувати питання з їх впровадження та слідкувати за наслідками їх впровадження. Недоліки Не повне вирішення питань області за рахунок скорочення заходів і рішень.	2) соціально-економічному розвитку області (створення нових робочих місць, розвиток інфраструктури, покращення умов життя мешканців, охорони здоров'я, а також розвиток інфраструктури для підтримки соціального благополуччя);
3	Оптимістичний сценарій	Впровадження всіх заходів, передбачених РПУВ	Переваги Повне охоплення всіх галузей та напрямків, визначених РПУВ. Підтримка, визначених РПУВ, всіх сфер. Забезпечення охорони навколишнього середовища та інш. Забезпечення роздільного збирання побутових відходів. Недоліки Порушення існуючої соціальної/економічної діяльності під час будівництва, шумове навантаження. Тимчасове збільшення кількості побутових відходів при будівництві нових та реконструкції існуючих об'єктів.	3) оптимізація використання земельних ділянок, забезпечення ефективного планування та розподіл ресурсів, а також створення нових можливостей для розвитку інфраструктури, що в свою чергу, сприятиме загальному розвитку області та підвищенню якості життя його мешканців.

8.2 Ускладнення, що виникли в процесі проведення СЕО:

- відсутність офіційних статистичних даних про стан довкілля та здоров'я населення, що пов'язано з військовою агресією російської федерації;
- відсутність рекомендацій щодо вибору методів аналізу відповідно до стадії ДДП;
- відсутність методики, що дозволяють здійснювати довгострокові прогнози впливу на довкілля;
- відсутність актуальних даних характеристики сучасного стану складових навколишнього природного середовища, біорізноманіття, інвентаризації природних ресурсів та, особливо, моніторингу довкілля, що розглядається у відкритому доступі;
- відсутність у відкритому доступі текстових та графічних даних щодо моніторингу проявів екзогенних та ендогенних геологічних процесів.

Під час здійснення стратегічної екологічної виконано:

- збір та аналіз інформації про поточний стан компонентів навколишнього природного середовища при використанні даних, зазначених у Доповіді про стан навколишнього природного середовища в Харківській області у 2025 році, Екологічному паспорті Харківської області за 2025 рік, тощо;
- проведення аналізу слабких та сильних сторін РПУВ з точки зору екологічної ситуації;
- проведення консультацій із органами виконавчої влади, що реалізують державну політику у сфері охорони навколишнього природного середовища та охорони здоров'я населення;
- проведення консультацій з громадськістю – громадських обговорень та слухань для більш чіткого та конкретного виявлення поточних екологічних проблемних питань, та, водночас, попередження можливих негативних впливів реалізації проєктних рішень Програми.

При цьому використані такі методи:

- ✓ історичний метод – вивчення та аналіз формування й розвитку об'єктів території проєктування у хронологічній послідовності;
- ✓ таксономічні методи – оцінка та ранжування ризиків впливу екологічних чинників на стан здоров'я населення та навколишнього середовища;
- ✓ метод ведення екологічного моніторингу – запровадження постійних у часі спостережень.

Вищевказані методи та підходи базуються на ключових принципах прийняття екологічно безпечних рішень – попередження та запобігання шкодочинному антропогенного впливу.

Основним критерієм під час проведення стратегічної екологічної оцінки проєкту ДДП є його відповідність державним будівельним нормам, санітарним нормам і правилам України, законодавству у сфері охорони навколишнього природного середовища.

Основні методи під час стратегічної екологічної оцінки:

1) аналіз проєкту ДДП з точки зору екологічної ситуації, а саме:

- проаналізовано в регіональному плані природні умови території, включаючи характеристику поверхневих водних систем, ландшафтів (рельєф, родючі ґрунти, рослинність та ін.), гідрогеологічні особливості території та інших компонентів природного середовища;
- розглянуто природні ресурси з обмеженим режимом їх використання, в тому числі забруднення атмосферного середовища;
- оцінено можливі зміни в природних та антропогенних екосистемах;

- проаналізовано склад ґрунтів, рівні залягання підземних вод, особливості гідрогеологічних умов за результатами інженерно-геологічних вишукувань.

- 2) консультації з громадськістю щодо екологічних цілей;
- 3) розглянуто способи ліквідації наслідків;
- 4) особи, які приймають рішення, ознайомлені з можливими наслідками здійснення запланованої діяльності;
- 5) отримані зауваження і пропозиції до проєкту ДДП.

Під час стратегічної екологічної оцінки ДДП розглянуті пропозиції альтернативних варіантів по вирішенню окремих завдань з метою можливої їх інтеграції до проєкту у якості проєктних рішень. При цьому опрацьовані можливі наслідки для довкілля та соціально-економічного середовища, а також досліджені позитивні ефекти за умов впровадження даних пропозицій.

При розвитку сценарію реалізації проєкту РПУВ передбачається розвиток Харківської області згідно діючого законодавства. При цьому визначається комплекс заходів для забезпечення природоохоронного законодавства.

9. Заходи, передбачені для здійснення моніторингу наслідків виконання документа державного планування, у тому числі для здоров'я населення

Моніторинг довкілля – комплексна науково-інформаційна система регламентованих періодичних безперервних спостережень, оцінки та прогнозу змін стану навколишнього природного середовища з метою виявлення негативних змін і вироблення рекомендацій з їх усунення або послаблення.

В основі моніторингової оцінки лежить система кількісних і якісних індикаторів, що характеризують повноту та ефективність реалізованих рішень та який вплив це справляє на систему управління.

Екологічний моніторинг довкілля є сучасною формою реалізації процесів екологічної діяльності, за допомогою засобів інформатизації забезпечує регулярну оцінку і прогнозування стану середовища життєдіяльності суспільства та умов функціонування екосистеми для прийняття управлінських рішень щодо екологічної безпеки, збереження природного середовища та раціонального природокористування.

Згідно п.1 статті 17 Закону України «Про стратегічну екологічну оцінку», замовник у межах своєї компетенції здійснює моніторинг наслідків виконання документа державного планування для довкілля, у тому числі для здоров'я населення, один раз на рік оприлюднює його результати на своєму офіційному веб-сайті у мережі Інтернет та у разі виявлення не передбачених звітом про стратегічну екологічну оцінку негативних наслідків для довкілля, у тому числі для здоров'я населення, вживає заходів для їх усунення.

Основні вимоги організації та здійснення моніторингу наслідків виконання документа державного планування для довкілля, у тому числі для здоров'я населення визначені «Порядком здійснення моніторингу наслідків виконання документа державного планування для довкілля, у тому числі для здоров'я населення», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 16 грудня 2020 року № 1272.

Заходи, що передбачені для здійснення моніторингу, розробляються у процесі стратегічної екологічної оцінки (СЕО) проєкту документа державного планування.

Моніторинг проводиться з метою виявлення наслідків виконання ДДП для довкілля, у тому числі для здоров'я населення, забезпечення здійснення заходів із запобігання, зменшення та пом'якшення негативних наслідків виконання документа державного планування, а також у разі виявлення негативних наслідків, не передбачених звітом про стратегічну екологічну оцінку, вжиття заходів для їх усунення.

Зміст заходів, передбачених для здійснення моніторингу, та строки їх виконання. Моніторинг наслідків виконання РПУВ для довкілля доцільно інтегрувати у загальний процес моніторингу виконання РПУВ шляхом створення та підтримання загальної системи моніторингу реалізації документа державного планування.

Для здійснення моніторингу наслідків виконання РПУВ для довкілля, у тому числі для здоров'я населення, пропонуються такі заходи:

- визначення відповідального працівника, уповноваженого на виконання обов'язків зі збирання, аналізу даних і подання звітності;
- підготовка плану збирання даних, що включатиме визначення потреб в інформації, джерел і способів отримання інформації, а також витрат, пов'язаних зі здійсненням моніторингу і збором інформації, забезпечення фінансування пропонованих заходів моніторингу;
- проведення збору та аналізу даних;
- підготовка звітності та оприлюднення даних моніторингу.

Для організації моніторингу можуть бути використані існуючі системи моніторингу та інформаційні системи або вони мають бути спеціально удосконалені для цілей СЕО. Результати моніторингу мають бути доступними для органів влади та громадськості.

Моніторинг наслідків виконання РПУВ базується на розгляді цільових показників та аналізі досягнення запланованих результатів. Для здійснення моніторингу наслідків виконання РПУВ для довкілля, у тому числі для здоров'я населення, система запропонованих цільових індикаторів має включати екологічні індикатори та індикатори здоров'я населення (таблиця 9.1).

Строки виконання заходів з моніторингу: один раз на рік протягом строку дії документа державного планування (перше півріччя) та після закінчення такого строку. Методи визначення показників. Визначення цільових екологічних показників, зазначених у таблиці 9.1, має здійснюватися шляхом статистичного обрахунку або фіксацією показників станцій моніторингу, лабораторних досліджень або наявних даних з відкритих джерел.

Таблиця 9.1 Моніторинг наслідків виконання ДДП «Регіонального плану управління відходами Харківської області до 2035 року» для довкілля, у тому числі для здоров'я населення.

Сфера впливу	Індикатори наслідків	Кількісні та якісні показники, одиниці їх вимірювання та цільові значення таких показників відповідно до кожного з визначених у звіті про СЕО наслідків виконання проєкту ДДП	Кількісні та якісні показники, одиниці їх вимірювання та цільові значення таких показників для запобігання, зменшення та пом'якшення негативних наслідків виконання проєкту ДДП	Зміст заходів, передбачених для здійснення моніторингу, та строки їх виконання	Методи визначення кожного із показників, які дають змогу швидко та без надлишкових витрат їх вимірювати	Періодичність вимірювання показників, проведення їх аналізу та співставлення із цільовими значеннями	Засоби і способи виявлення наявності або відсутності наслідків для довкілля, у тому числі для здоров'я населення, з урахуванням можливості виявлення негативних наслідків проєкту ДДП, не передбачених звітом про СЕО
Забруднення атмосферного повітря	Обсяг викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря від стаціонарних та пересувних джерел викидів, тонн/рік;	20,4831	20,4831	Складання звіту щодо якості атмосферного повітря	Вимірювальний – застосування даних станцій моніторингу повітря	Щорічно	Використання геоінформаційних систем, а також за допомогою вимірювань
	Динаміка показників фактичної якості атмосферного повітря (а саме, фактичних фонових концентрацій за забруднюючими речовинами) за період реалізації ДДП у порівнянні до базового (початкового) періоду (за результатами здійснення моніторингу атмосферного повітря), частка ГДК;	Гранично допустимого забруднення – 50 ГДК, 0,005 ОБРВ, згідно Наказу №336 від 21.11.1997 року Міністерства охорони здоров'я України «Про затвердження списків і введення в дію гігієнічних регламентів (ГДК та ОБРНВ) у повітрі робочої зони, атмосферному повітрі населених місць та (ОДР) у воді водоймищ»	Гранично допустимого забруднення – 50 ГДК, 0,005 ОБРВ, згідно Наказу №336 від 21.11.1997 року Міністерства охорони здоров'я України «Про затвердження списків і введення в дію гігієнічних регламентів (ГДК та ОБРНВ) у повітрі робочої зони, атмосферному повітрі населених місць та (ОДР) у воді водоймищ»	Дослідження середніх концентрацій забруднюючих речовин (завислі речовини, формальдегід, діоксид азоту)	Вимірювальний – застосування даних станцій моніторингу повітря	Щорічно	Використання геоінформаційних систем, а також за допомогою вимірювань

Водні ресурси	Скидання забруднених зворотних вод у поверхневі водні об'єкти у розрахунку на одну особу, що проживає, м ³ /рік;	0,7	0,7	Складання звіту щодо якості стічних вод	Вимірювальний – застосування даних пунктів спостереження	Щоквартально	За допомогою вимірювань. Вимоги до ступенів очищення поверхневого стоку у разі використання його на технологічні потреби підприємства: за нафтопродуктами – 10-20 мг/л, завислими речовинами – 20-50 мг/л; при скиданні у водоймище нафтопродуктів – 0,3-0,05 мг/л; завислих речовин до 5 мг/л
	Забезпечено установками зневоднення та оброблення осадів стічних вод комплексні очисні споруди, потужністю понад 1 млн. м ³ /рік, одиниць;	4 споруди	4 споруди	Встановлення датчиків та сенсорів для вимірювання різних параметрів води	Розрахунковий – та зоровий метод	щорічно	Використання систем відслідковування якості води, які дозволяють виявляти забруднення та інші проблеми з якістю води в системі
Збереження біорізноманіття	загальна площа природно-заповідних територій в абсолютній та відносній («відсоток заповідності») кількості, тис. га/% від загальної площі території	74 888,2	74 888,2	Натурні обстеження	Розрахунковий – Використання статистичних даних	Щорічно	Використання геоінформаційних систем, а також за допомогою натурних обстежень

Підвищення ефективності системи управління відходами	Обсяги утворення накопичення та оброблення побутових відходів;	800 тис. тон	800 тис. тон	Складання звіту про утворення та управління відходами	Розрахунковий – Використання статистичних даних	Щорічно	Використання геоінформаційних систем, а також за допомогою натурних обстежень
	Обсяг утворення побутових відходів одним мешканцем, тонн/рік;	0,3	0,3	Складання звіту про утворення та поводження з відходами об'єкту	Розрахунковий – Використання статистичних даних	Щорічно	Використання геоінформаційних систем, а також за допомогою натурних обстежень
	Рекультивация наявних місць видалення побутових відходів, одиниць	34	34	Натурні обстеження	Розрахунковий – та зоровий метод	щорічно	Розробка систем візуалізації даних, які дозволяють представляти інформацію у зручній формі, такі як діаграми, графіки та інші візуальні засоби для зручного моніторингу та аналізу
Соціально-економічні аспекти	Питома вага відновлюваних джерел узагальному обсязі відпуску електричної енергії, %;	50% у разі застосування альтернативного виду електропостачання	50% разі застосування альтернативного виду електропостачання	Системи відстеження та моніторингу даних	Розрахунковий – використання статистичних даних	щорічно	Розробка систем візуалізації даних, які дозволяють представляти інформацію у зручній формі, такі як діаграми, графіки та інші візуальні засоби для зручного моніторингу та аналізу
	Питома вага відновлюваних джерел узагальному обсязі відпуску теплової енергії, %;	50% у разі застосування альтернативного виду електропостачання	50% у разі застосування альтернативного виду електропостачання	Системи відстеження та моніторингу даних	Розрахунковий – використання статистичних даних	щорічно	Розробка систем візуалізації даних, які дозволяють представляти інформацію у зручній формі, такі як діаграми, графіки та інші візуальні засоби для зручного моніторингу та аналізу
Здоров'я населення	збільшення шумового впливу	45-55 ДБА	45-55 ДБА	Здійснення інструментального дослідження рівнів шуму та вібрації	Вимірювальний – застосування шумоміру	щорічно	Використання геоінформаційних систем, а також за допомогою вимірювань

Цілі та цільові показники РПУВу наведено в таблиці 9.2.

Таблиця 9.2. – Цілі та цільові показники Регіонального плану управління відходами Харківської області до 2035 року

№	Цілі	Цільові показники	Фактичне значення	Значення цільових показників		
			2024 рік	2026-2027 рік	2028-2030 рік	2031-2035 рік
1	Інституційна структура регіональної системи управління відходами					
1.1	Удосконалення інституційної структури та зміцнення кадрового потенціалу у сфері управління відходами	Проведення періодичної оцінки існуючої інституційної структури та адміністративного забезпечення сфери управління відходами в регіоні, кількість оцінок за період	-	1	1	1
		Забезпечення проведення навчань, семінарів та тренінгів з підвищення кваліфікації для працівників органів державної влади, органів місцевого самоврядування та суб'єктів господарювання з питань управління відходами, кількість заходів за період	-	1	2	3
1.2.	Підвищення обізнаності населення щодо управління відходами	Проведення інформаційних кампаній, тематичних заходів (конференцій, круглих столів, семінарів тощо), використання реклами щодо управління відходами, кількість заходів за період	-	2	4	5
		Проведення навчання населення щодо екологічно-безпечного управління відходами, кількість навчань за період	-	4	8	10
		Розроблення програм та проведення позакласних навчальних заходів для дітей та школярів з управління відходами, кількість позакласних занять за період	-	4	8	10
		Залучення населення до екологічних акцій, толок, прибирання територій,	-	2	4	5

№	Цілі	Цільові показники	Фактичне значення	Значення цільових показників		
			2024 рік	2026-2027 рік	2028-2030 рік	2031-2035 рік
		кількість заходів за період				
		Створення міського навчально-освітнього центру екологічної освіти на базі підприємства з оброблення відходів, одиниць	0	0	1	0
2	Управління побутовими відходами					
2.1	Забезпечення організаційної структури реформування системи управління побутовими відходами	Розроблення та затвердження місцевих планів управління відходами, одиниць	-	56	-	-
		Створення та забезпечення функціонування бази даних щодо утворення та управління побутовими відходами, одиниць	0	1	-	-
		Створення та забезпечення функціонування моніторингу виконання РПУВ Харківської області, одиниць	0	1	-	-
2.2	Розвиток ефективної роботи системи управління побутовими відходами	Впровадження системи роздільного збирання ресурсоцінних відходів, % від кількості населених пунктів	5	15	30	70
2.3	Розвиток інфраструктури збирання та перевезення побутових відходів	Оновлення матеріально-технічної бази для збирання побутових відходів, у т.ч. роздільного збирання ресурсоцінних відходів, кількість контейнерів	21225	2574	16671	16671
		Оновлення парку спеціальних транспортних засобів для перевезення побутових та ресурсоцінних відходів, кількість смітєвозів	260	117	283	283
		Створення комунальних пунктів роздільного збирання побутових відходів, одиниць	0	-	54	11
		Створення центрів із збирання відходів для їх ремонту з метою повторного використання, одиниць	0	-	7	1
		Будівництво сміттєперевантажувальних станцій, одиниць	0	-	2	2

№	Цілі	Цільові показники	Фактичне значення	Значення цільових показників		
			2024 рік	2026-2027 рік	2028-2030 рік	2031-2035 рік
2.4	Розвиток інфраструктури відновлення побутових відходів	Будівництво регіональних комплексів управління відходами (відновлення матеріалів, механіко-біологічного оброблення, термічного оброблення, анаеробного оброблення), одиниць	2	-	-	6
		Створення майданчиків компостування біовідходів у складі регіональних комплексів управління відходами (більше 30 тис. т/рік), одиниць	0	-	-	6
2.5	Покращення інфраструктури видалення побутових відходів	Приведення полігонів та звалищ побутових відходів у відповідність до вимог законодавства, одиниць	0	-	25	8
		Припинення експлуатації діючих полігонів та звалищ побутових відходів, одиниць	0	-	9	3
		Проведення рекультивації полігонів та звалищ побутових відходів (експлуатація яких припинена та не діючих), одиниць	0	-	17	34
3	Управління відходами промисловості					
3.1	Забезпечення ефективного функціонування інфраструктури оброблення промислових відходів	Проведення інвентаризації місць розміщення промислових відходів та визначення переліку об'єктів, експлуатація яких повинна бути припинена, одиниць	0	1	3	3
		Приведення існуючих місць розміщення промислових відходів у відповідність до вимог законодавства, одиниць	0	0	*	*
3.2	Забезпечення ефективного функціонування інфраструктури оброблення відходів видобувної промисловості	Проведення інвентаризації місць розміщення відходів видобувної промисловості, одиниць	0	0	1	1
		Приведення існуючих місць розміщення промислових відходів у відповідність до вимог законодавства, одиниць	0	0	*	*

№	Цілі	Цільові показники	Фактичне значення	Значення цільових показників		
			2024 рік	2026-2027 рік	2028-2030 рік	2031-2035 рік
4	Управління відходами будівництва та знесення					
4.1	Розвиток інфраструктури збирання, перевезення та оброблення відходів будівництва та знесення	Створення об'єктів (майданчиків) оброблення відходів будівництва та знесення, одиниць	1	0	2	2
5	Управління медичними відходами					
5.1	Забезпечення функціонування системи управління медичними відходами	Забезпечення безпечного збирання, зберігання та перевезення медичних відходів на об'єкти оброблення, %	-	50	70	100
		Створення нових об'єктів (термічного) відновлення медичних відходів, одиниць	1	0	0	5
6	Управління небезпечними відходами з інших джерел					
6.1	Створення та забезпечення належного функціонування регіональної системи управління небезпечними відходами	Забезпечення збирання, зберігання та перевезення відпрацьованих нафтопродуктів промисловості та населення суб'єктами господарювання та дилерами, % від утворення	-	10	50	90
		Запровадження роздільного збирання небезпечних відходів від населення, % від кількості населених пунктів	-	15	30	70
		Забезпечення передачі ліцензованим суб'єктам господарювання зібраних батарей та акумуляторів, % від обсягу збирання	-	15	80	90
		Запровадження роздільного збирання, пакування та транспортування відходів, що містять азбест, % від утворення	-	20	70	100
6.2	Створення інфраструктури оброблення небезпечних відходів	Проведення інвентаризації об'єктів оброблення відпрацьованих нафтопродуктів, одиниць	-	1	1	1
		Проведення досліджень та визначення місць розміщення відходів, що містять азбест,	-	1	3	3

№	Цілі	Цільові показники	Фактичне значення	Значення цільових показників		
			2024 рік	2026-2027 рік	2028-2030 рік	2031-2035 рік
		одиниць				
7	Управління транспортними засобами, строк експлуатації яких закінчився					
7.1	Забезпечення функціонування інфраструктури управління транспортними засобами, строк експлуатації яких закінчився	Збільшення пунктів приймання та оброблення транспортних засобів, строк експлуатації яких закінчився, одиниць	2	1	3	3
		Створення об'єкту із приймання та відновлення відходів шин, одиниць	0	0	0	1
8	Управління відходами, що біологічно розкладаються, з інших джерел					
8.1	Забезпечення функціонування інфраструктури оброблення відходів деревообробної промисловості	Збільшення використання вторинної сировини з відходів деревообробної промисловості, % від загального обсягу	-	10	30	50
		Будівництво нових котельнь на відходах деревини, одиниць	-	**	**	**
8.2	Розбудова інфраструктури управління відходами сільського господарства	Збільшення кількості виробників біопалива, одиниць	3	**	**	**
		Будівництво нових ТЕЦ на відходах рослинного походження, одиниць	1	**	**	**
		Будівництво біогазових станцій на відходах тваринного походження, одиниць	0	**	**	**
		Закриття існуючих худобомогильників та біотермічних ям, %	-	-	100	-
		Відновлення підприємств санітарної обробки відходів тваринного походження, один.	0	-	-	1
8.3	Створення інфраструктури збирання відходів лісового господарства	Забезпечення збирання, зберігання та перевезення відходів лісового господарства, % від утворення	-	10	25	50%
8.4	Створення та забезпечення функціонування інфраструктури управління відходами харчопереробної промисловості	Впровадження роздільного збирання харчових відходів у закладах громадського харчування, торгівлі та ринках, % від обсягів утворення	-	10	30	70
		Створення майданчиків компостування відходів зелених насаджень та	0	1	38	11

№	Цілі	Цільові показники	Фактичне значення	Значення цільових показників		
			2024 рік	2026-2027 рік	2028-2030 рік	2031-2035 рік
		роздільно-зібраних харчових відходів (сумісно з ПВ), одиниць				
8.5	Створення ефективної системи управління осадами стічних вод	Забезпечено установками зневоднення та оброблення осадів стічних вод комплексні очисні споруди, потужністю понад 1 млн. м ³ /рік, одиниць	-	0	3	4

Примітка: *визначається за результатами інвентаризації.

**визначається МПУВ за оцінками або планами місцевих суб'єктів господарювання.

Індикатори моніторингу та оцінки ефективності виконання Плану наведено в таблиці 9.3.

Таблиця 9.3 – Індикатори моніторингу та оцінки ефективності виконання Регіонального плану управління відходами Харківської області до 2035 року

Показник	Одиниці	Періодичність
1	2	3
Кількість затверджених місцевих планів управління відходами	одиниць	щорічно
Кількість підготовлених та оприлюднених моніторингових звітів з оцінки ефективності реалізації регіонального плану	одиниць	щорічно
Участь у тренінгах, семінарах, навчаннях працівників профільних управлінь та департаментів Харківської ОВА, що відповідають за управління відходами, виконкомів міських, селищних та сільських рад, суб'єктів господарювання щодо впровадження системи управління відходами	одиниць	щорічно
Проведення заходів з екологічного інформування населення та здобувачів освіти, у т.ч. розміщення реклами екологічного спрямування	одиниць	щорічно
Обсяг утворених відходів	тонн/м ³	щорічно
Обсяг відновлених відходів	тонн/м ³	щорічно
Обсяг видалених відходів на полігонах/звалищах	тонн/м ³	щорічно
Впровадження системи роздільного збирання ресурсоцінних відходів, від кількості населених пунктів	%	щорічно
Охоплення населення послугами з роздільного збирання відходами	%	щорічно
Оновлення матеріально-технічної бази для збирання побутових відходів, у т.ч. роздільного	одиниць	щорічно

збирання ресурсоцінних відходів, кількість контейнерів		
Оновлення парку спеціальних транспортних засобів для перевезення побутових та ресурсоцінних відходів, кількість сміттєвозів	одиниць	щорічно
Створення комунальних пунктів роздільного збирання побутових відходів	одиниць	щорічно
Створення спеціалізованих майданчиків компостування	одиниць	щорічно
Створення нових потужностей з оброблення відходів	одиниць	щорічно
Припинення експлуатації діючих полігонів та звалищ побутових відходів	одиниць	щорічно

Контроль забруднення поверхневих і ґрунтових вод та контроль якості питної води має здійснюватися на територіях в безпосередній контактній зоні з людьми: у межах житлової, громадської забудови та в межах рекреаційних територій (пляжні зони, водойми тощо). Контроль вмісту забруднювачів має здійснюватися шляхом відбору проб води на моніторингових постах і гідрологічних постах у межах області.

Періодичність вимірювання показників. Заходи з моніторингу наслідків виконання РПУВ для довкілля, у тому числі для здоров'я населення, необхідно здійснювати на постійній основі – не менше ніж 1 раз на рік після затвердження РПУВ.

Засоби і способи виявлення наявності або відсутності наслідків для довкілля, у тому числі для здоров'я населення, з урахуванням можливості виявлення негативних наслідків виконання ДДП, не передбачених звітом про стратегічну екологічну оцінку:

- результати інспекторських перевірок діяльності суб'єктів господарювання, що входили у сферу реалізації РПУВ;
- дані системи державного моніторингу навколишнього природного середовища, що можуть характеризувати вплив на довкілля об'єктів, що входили у сферу реалізації РПУВ;
- звернення громадськості та інформація засобів масової інформації.

У разі, коли під час здійснення моніторингу виявлено не передбачені звітом про стратегічну екологічну оцінку негативні наслідки виконання документа державного планування для довкілля, у тому числі для здоров'я населення, замовник вживає заходів для їх усунення.

10. Опис ймовірних транскордонних наслідків для довкілля, у тому числі для здоров'я населення

Під час проведення стратегічної екологічної оцінки Регіонального плану управління відходами Харківської області до 2035 року виявлена відсутність ймовірних транскордонних наслідків для довкілля, у тому числі для здоров'я населення, що, в першу чергу, пов'язано із відсутністю проектування, будувannya чи функціонування потужних матеріальних об'єктів виробничого призначення біля державних кордонів.

11.Резюме нетехнічного характеру інформації, розраховане на широку аудиторію

У процесі проведення стратегічної екологічної оцінки ДДП «Регіонального плану управління відходами Харківської області до 2035 року» було окреслено першочергову пріоритетність утвердження екологічної безпеки та захисту навколишнього природного середовища, що, у свою чергу, слугують гарантами високого рівня безпеки, покращення стану здоров'я населення та екологічної ситуації території. Проєктом документу державного планування враховані наявні проблеми території і запропонована найбільш екологічно доцільна та економічно вигідна його територіальна організація та подальший сталий розвиток.

РПУВ визначає сукупність взаємоузгоджених завдань і заходів, що будуть реалізовуватися місцевими органами виконавчої влади, та інших центральних органів виконавчої влади, підприємствами, установами та організаціями щодо вирішення нагальних проблем та досягнення стратегічних цілей розвитку регіону.

З метою забезпечення цілісності системи планування регіонального розвитку РПУВ враховує положення програмних документів, які діють на державному, регіональному рівнях та екосистемний підхід, удосконалення системи інтегрованого екологічного управління та врахування екологічної складової під час розроблення та затвердження документів державного планування.

В РПУВ визначаються основні умови для реалізації видів діяльності або об'єктів, в тому числі щодо яких законодавством передбачено здійснення процедури оцінки впливу на довкілля.

Затвердження РПУВ, зважаючи на комплексність рішень, що обумовлюється необхідністю збалансованого розвитку екологічної складової, а також наукові дослідження у цій галузі у короткостроковий період (1-3 роки) буде мати незначний вплив на стан довкілля, який буде обумовлений впливом існуючих незмінних факторів.

Реалізація положень РПУВ буде мати позитивний вплив на рівень здоров'я населення, тобто сприятиме зниженню рівня захворюваності населення, що є важливим індикатором регіонального розвитку на середньостроковий та довгостроковий період. У разі продовження розпочатої роботи вплив не буде відрізнятися від короткострокового.

12. Перелік виконавців звіту про стратегічну екологічну оцінку

№ зп.	Прізвище, ім'я, по- батькові	Кваліфікація	Підпис
1	Олена БОЖКО	Магістр екологічної безпеки	
2	Олександра КРАВЧЕНКО	Магістр екології та охорони навколишнього середовища	